

דבר החסידות

חודש כסלו

תקצירי שיחות וסיפורים לחזור בכתי כנסיות
פרשיות תולדות - מקץ, כינוס השלוחים ומועדי חודש כסלו

תשורה

למשתתפים בשמחת הנישואין
של

מנחם מענדל ורבקה

זילבר

כ"ח מרחשון ה'תשפ"ד

נלקט ונערך בעה"ת ע"י אברהם חיים זילבר
מרום כנען, עיה"ק צפת

דבר החסידות

חודש כסלו

תקצירי שיחות וסיפורים לחזור בבתי כנסיות
פרשיות תולדות - מקץ, כינוס השלוחים ומועדי חודש כסלו

תשורה

למשתתפים בשמחת הנישואין
של

מנחם מענדל ורבקה

זילבר

כ"ח מרחשון ה'תשפ"ד

נלקט ונערך בעה"ת ע"י

אברהם חיים זילבר

מרום כנען, עיה"ק צפת

הבהרת העורך:

במסגרת העריכה והתמצות עשינו כמיטב יכולתנו להעביר את תוכן הדברים, כפי שהם מופיעים בתורת הרבי.

אולם שגיאות מי יבין, ואם ימצא הקורא איזו טעות בהבנה (או טעות הדפוס) – נשמח מאוד שיפנה את תשומת לבנו, ע"מ שיתוקנו הדברים במהדורות הבאות.

להערות וכן לקבלת "דבר החסידות" במייל מידי שבוע (בל"נ)

– נא לכתוב לכתובת chabadmk770@gmail.com

פתח דבר

לרגל שמחת הנישואין של בננו היקר, הרב מנחם מענדל שי' עב"ג בתנו היקרה מ' רבקה שתחי', הננו מתכבדים בזאת להגיש 'תשורה' לידידינו החשובים שיחיו שהגיעו להשתתף בשמחתנו – והוא ליקוט שיחות וסיפורים מתומצתים לחודש כסלו הבעל"ט, שנערך ע"י אבי החתן שי'.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כל המשתתפים ואנשי ביתם שיחיו, בתוך כלל אחב"י יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר.

ובעת רצון כלולות יו"ח הנחמדים, בליל אשר שערי שמים פתוחים, ונשמות קודש מגנזי מרומים לגן יורדים, נבקש חלו נא פני שוכן מרומים, שיחוס וירחם כבר עם עמוסים, ויכרית כל הקוצים אנשי חמסים, וישמור וינצור כל המגוייסיים, ויפדה בשלום נפשות השבויים, וינקום דם עבדיו השפוך כמים, ואותנו יגאל גאולת עולמים, ונחזה אור פני מלך חיים, מנחם משיב נפשנו יקים מיומיים, כאור השמש יאיר שבעתיים, וישמיענו שנית מתורתו מאירת עיניים, ולא יעכבנו המקום אפילו כהרף עין!

משפחות זילבר-הרשקופ

כ"ח מרחשון, ה' תהא שנת פלאות דגולות,
עיה"ק ירושלים תובב"א

מבוא

לרגל שמחת הנישואין של בנו היקר הר' מנחם מענדל שי' עב"ג מ' רבקה שתחי', הננו מתכבדים להוציא לאור - תדפיס מטורי "דבר החסידות" לחודש כסלו, שהתפרסמו בעשור האחרון (בהמשך לקונ' "דבר החסידות - חודש תשרי", שי"ל אלול ה'תשע"ט).

מטרתו של הטור היא: שתהיה באמתחתו של כל חסיד 'דבר תורה' מהמעין אשר מבית ה' יצא - תורתו של הרבי, ע"מ שיוכל לחזור אותה בבתי כנסיות, בשולחן השבת, באירועים שונים ובכל מקום שיהודי פוגש את רעהו.

לצורך כך, תימצתנו מאוד את תוכן השיחה, עד כדי ביאור קצר, למען ירוץ בו הקורא ויקל עליו לחזור 'זורט' של הרבי. לכן מובן שאין בטור זה כדי להקיף את התוכן העמוק והמורחב, כפי שהוא מופיע במקור - שיחותיו, אגרותיו, מאמריו, התוועדויותיו ורשימותיו הק' של כ"ק אדמו"ר. בתחתית כל טור צויין המקור שעליו מבוססים הדברים, למען יוכל כל החפץ בכך להרוות נפשו במי הדעת הטהור. בשנים האחרונות, שולב גם סיפור חסידי כ'פתיח' לדרשה, כידוע סגולת הסיפורים לפתוח את הלבבות.

חלק גדול מההגשה והעיבוד, נעשו בסיוע היצירות המופלאות: ספרי "המאור שבתורה - ביאורי החומש" (הוצ' היכל מנחם תשע"ג), ספר "פנינים עה"ת והמועדים" (היכל מנחם תשס"ה), ספרי 'מעייני חי' (מכון לוי יצחק תשנ"ד), וכן סיכומיו של ה'חזור' הגה"ח הרב יואל כהן ז"ל ב"אוצר החסידות" [02-8030770] וחלקם זכיתי לשמוע בעצמי יוצא מפי קודש הקדשים כ"ק אדמו"ר, בשבתי בבית ה' בצילא דמהימנותא בשנות האור ה'תש"נ - נ"ב.

כאן המקום להודות לכל אלו שסייעוני בייעוץ והגהה לאורך השנים, ובפרט יצויין הרה"ת איש האשכולות וכו' הרב ישראל נח שי' וויכנין, שליח בעיה"ק ירות"ו, ודודי הגה"ח איש ההלכה וההגות הרב יעקב הלוי שי' הורוביץ מראשל"צ. כמו"כ יישר כח מיוחד לאתר השבת, שמפרסמים את הטור באתר מידי שבוע.

טרם אכלה, אביע תודתי לנותן התורה שזיכני לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכל אדוננו מורנו ורבינו גאון ישראל ונשיאו, ללמוד תורתו וללמדה, ולאבי מורי הרה"ח ר' אליעזר ז"ל שגידלני לתורה והביאני לחצרות הרבי.

ויבלחט"א - אביע ברכתי לנוות ביתי מ' דבורה לאה שתחי', לאמי מורתני מ' ראשה איידל ובעלה הר' משה צבי הלוי שיחיו רובינשטיין, לחמותי מ' רינה ובעלה הר' ישראל שיחיו כהן שהגיעוני עד הלום, כן יזכו לאורך ימים ושנות חיים מתוך בריאות והרחבה ורוב נח"ד מכל יו"ח תמיד כל הימים, עדי יבוא מנחם לנחמינו וישמיענו שנית בקרוב נפלאות מתורתו התמימה.

אברהם חיים זילבר

מרום כנען, צפת עיה"ק

חודש כסלו

'מתן תורה' של חדשי החורף

מובא במאמרי חסידות, שחודש כסלו הוא מקביל לחודש סיון; סיון הוא השלישי לניסן שהוא "ראשון לחדשי השנה", וכסלו הוא השלישי לתשרי שהוא ראש השנה (ו"תשרי אותיות רשית" – בעל הטורים עקב יא, יב).

וההסבר בזה:

ההבדל בין ניסן לתשרי באופן כללי הוא, ההפרש בין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה:

בניסן היה גילוי מלמעלה – "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם" (הגש"פ), ובני ישראל היו במעמד של גרים (יבמות מו, א-ב) והרי "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" שאין לו שום חטאים, ונמצא שניסן עניינו "עבודת הצדיקים".

בתשרי, לאידך, נדרשת יגיעה מלמטה: קודם צריך הכנה של חודש אלול, "אני לדודי", ורק אח"כ מגיעים ל"דודי לי". ובר"ה ויוכ"פ הוא תשובה מיראה ("שמאלו תחת לראשי") וסוכות ושמע"צ הוא תשובה מאהבה ומשמחה ("וימינו תחבקני") – ונמצא שתשרי עניינו עבודת התשובה.

וכן גם באופן כללי, זהו ההבדל בין חדשי הקיץ שראשיתם ניסן, לבין חדשי החורף שראשיתם תשרי: בקיץ אומרים "מוריד הטל" – כי הטל יורד מלמעלה בלי עבודה מצידנו, כמאמר (תענית ג, א) "טל לא מיעצר" [=לא נעצר]. לאידך בחורף נדרשת עבודה של חרישה וזריעה וגם הגשם מגיע רק אחרי ש"אד יעלה מן הארץ" – עבודה מלמטה.

ונמצא, שכשם שבחודש הראשון ניסן היתה יציאת מצרים בגשמיות – כך בחודש הראשון מחדשי החורף, תשרי, הוא יציאת מצרים ברוחניות – כי ע"י התשובה יוצאים ממצרים ברוחניות.

וכשם שבחודש השלישי מחדשי הקיץ היה מתן תורה של 'גליא דתורה' – כך בחודש כסלו, השלישי מחדשי החורף, היה מתן תורה של פנימיות התורה, הקשורה לעבודת התשובה¹, וכידוע שבשנת תקנ"ט היה קטרוג בשמיים על הפצת תורת הבעש"ט וזה גרם למאסר אדמו"ר הזקן בעל התניא, ובחג הגאולה י"ט כסלו בטל הקיטרוג והותר שוב לפרסם ולהפיץ חסידות, וביתר שאת וביתר עז².

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים" – שחודש זה מסוגל להאיר לבכנו באור פנימיות תורתו ית'.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק א, י"ט כסלו סעיף טז (עמ' 75, ובמתורגם ללה"ק עמ' 65). תורת מנחם התוועדויות ח"ג עמ' 114. **ועוד.** וראה גם ספר התולדות אדה"ז ח"ג פרק "המאסר". לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה. ע' ריז. בית רבי ח"א פט"ז.

1. שהיא למעלה מגליא דתורה, כי "שאלו לתורה ואמרה יביא אשם ויתכפר לוי" אבל הקב"ה אמר "יעשה תשובה ויתכפר לוי" – ירושלמי מכות פ"ב ה"ו ועוד.

2. ומה נפלאים דברי הרבי הריי"צ מכ' כסלו ה'תרפ"ט (הובא בתו"מ ח"י עמ' 270), בסעודת "שבע ברכות" של בתו עם הרבי נשיא דורנו, בנוגע לקביעות זמן החתונה בחודש כסלו: "המחותן [=רלוי"צ אבי הרבי] הוא מקובל, והוא מסביר ענין זה ע"פ קבלה, אבל אני אומר שזהו לפי שחודש כסלו הוא חודש השלישי, החודש דמתן תורה של פנימיות התורה".

והיינו, שהרבי הריי"צ ראה כבר אז שנישואי הרבי לבתו בחודש כסלו (שהביאו בסופו של דבר לנשיאותו של הרבי) קשורים ל"מתן תורה של פנימיות התורה", דהיינו שזה הושלם דווקא ע"י נשיאות הרבי.

פרשת תולדות

מהו העיקר בחיים?

פרשתנו פותחת (כה, יט): "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" ומיד ממשיכה "זיהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" ואח"כ בגיל שישים נולדו להם יעקב ועשיו וכו'.

וקשה: הרי עד גיל ארבעים בוודאי עסק יצחק גם כן בעבודת ה': מעשים טובים וכו' עד לאירוע הכי מרכזי – עקידת יצחק, ולאחר מכן היו שלשת השנים שבין העקידה לנישואי רבקה שבהם חי יצחק בגן עדן³! ואיך זה שהתורה מתחילה את סיפור חייו של יצחק בגיל ארבעים?

אלא, עלינו להסיק מכאן, שתכלית ירידת הנשמה לגוף אינה מסירות נפש (ענין העקידה) או אפילו העליה לגן-עדן, אלא העבודה של בירור ותיקון העולם ובלשון הידוע "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", וזה התחיל דווקא ב"תולדות יצחק" – שנתקיים "פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה".

ובפרטיות יותר, בסגנון תורת החסידות:

"תולדות יצחק" מתחלק לשני אופנים בעבודת ה', יעקב ועשיו: 'יעקב' רומז באופן כללי על העבודה של "עשה טוב" ו'עשיו' על העבודה של "סור מרע".

התכלית בעולם היא שיעקב 'יברר' גם את עשיו, כלומר שגם הדברים השלייליים שלנו ייהפכו לקדושה, והכח לעבודה זו התחיל בכך ש"וישלה יעקב מלאכים אל עשיו אחיו" שאז התחיל ה'בירור' והתיקון של עשיו (כמבואר בתורה אור לאדמו"ר הזקן ריש פ'

3. מדרש – הובא בריב"א כאן. חזקוני חיי שרה כד, סג. עשרה מאמרות מאמר אם-כל-חי ח"ג סכ"ט-ל. להרחבה בנידון ראה גם שיחת ש"פ תולדות תשכ"ה. נד' בהוספות ללקו"ש ח"ה (עמ' 369-70). לא מופיע במתורגם ללה"ק.

וישלח), והשלמות של זה תהיה לעתיד לבוא כאשר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה" – בקרוב ממש!

מבוטס על: ספר השיחות ה'תשנ"ח עמ' 155 (וכן בתנ"מ התוועדיות תשנ"ח עמ' 416).

התכללות המידות

בתחילת פרשתנו, על הכתוב (כה, יט) "אברהם הוליד את יצחק", מספר רש"י: "לפי שהיו ליצני הדור אומרים 'מאבימלך נתעברה שרה'.. מה עשה הקב"ה? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל 'אברהם הוליד את יצחק'".

וצריך להבין: זה הרי דבר הכי טבעי שבן דומה לאביו, ולמה היה כאן צורך בנס מיוחד שיצחק יהיה דומה לאברהם?

והביאור בזה:

מה שהבן דומה בדרך-כלל לאביו במראה – זהו בגלל שהם דומים גם ברוחניות ובתכונות נפשם וזה משפיע גם על צורת הפנים.

ואילו במקרה שלנו, אברהם ויצחק היו הפוכים בתכונות נפשם: אברהם היה ממדת החסד, "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ), ולכן עיקר עבודתו היתה הכנסת אורחים ולהשפיע על הזולת, ואילו יצחק היה ממדת הגבורה, "פחד יצחק" (ויצא לא, מב), ולכן היתה עיקר עבודתו בתפילה ובחפירת בארות (הנובעים מלמטה למעלה, כמבואר בחסידות).

ונמצא, שעל פי טבע גם מראה פניהם של אברהם ויצחק היה אמור להיות שונה לחלוטין, כיון שחסד וגבורה הן מדות הפכיות זו מזו. וממילא מובן מדוע היה צורך בנס מיוחד, שאף על פי כן "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם".⁴

4. לפי זה ניתן גם לתרץ את קושיית המפרשים (ביאורי מהרא"י, גור אריה, אלשיך ועוד): מדוע שלחה התורה את טענת "ליצני הדור" רק בפרשת תולדות, ולא מיד כשנולד יצחק בפרשת וירא? אבל ע"פ האמור אתי שפיר: כי טענתם של "ליצני הדור" נבעה בעיקר מההבדל שבין אברהם ויצחק בתכונות נפשם; וטענה זו מתעוררת בעיקר בפרשתנו, שבו מתוארים חיי יצחק, עבודתו בחפירת בארות וכו', שבהם ניכר ההבדל שבינו לבין אברהם*, ולכן דווקא כאן צריך לשלול טענה זו ולהבהיר ש"אברהם הוליד את יצחק".

* ובפרט כשנולד ליצחק בנו עשיו, שאצלו התגלתה מדת הגבורה באופן שלילי – "על חרבך תחיה" (פרשתנו ז, מ), שזהו ההיפך לגמרי מה"חסד לאברהם" [דאף שגם מאברהם "יצא ממנו ישמעאל"]

ובעומק יותר:

מבואר בקבלה, שהנס היה, שלא רק במראה הפנים הם נהיו דומים אלא גם ברוחניות: יצחק קיבל גם מספירת החסד ואברהם קיבל גם מספירת הגבורה, כידוע שיש "התכללות המידות": חסד שבגבורה וגבורה שבחסד. וזה התבטא בכך שאצל אברהם נאמר "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה" (וירא כב, יב) – שיש בו גם יראה, ויצחק נקרא על שם "כל השומע יצחק לי" (שם כא, ו) שצחוק ושמחה הם מבחינת חסדים.

וההוראה אלינו; "מעשה אבות סימן לבנים":

גם מי שעבודתו בקו החסד ומעשים טובים – צריך לעסוק גם בתורה ובתפילה, וגם מי שעיקר עבודתו בתורה ובתפילה – צריך להתעסק גם בצדקה וחסד.

מבוסס על: ליקוטי שיחות חלק כ תולדות שיחה א (עמ' 100 ואילך ובמותרגם ללה"ק עמ' 110 ואילך).

ברכה נצחית

בתחילת פרשתנו (כה, כג) נאמר לרבקה אמנו ברוח הקודש: "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר".

מביא רש"י את דברי חז"ל (ראה מגילה ו, א) "מלאום יאמץ – לא ישוו בגדולה, כשזה קם – זה נופל. וכן הוא אומר (יחזקאל כו, ב) "אִמְלֹאֵה הַתְּרַבָּה", לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים".

ויש להקשות:

רש"י רק מפרש את המילים "ולאום מלאום יאמץ" – "כשזה קם זה נופל", אבל על סיום הפסוק "ורב יעבוד צעיר" לא כותב רש"י שום תנאים, ומשמע שזהו עניין תמידי – שתמיד עשיו הוא זה שיעבוד את יעקב, ולכאורה זה לא מתאים, כי הרי כאשר "זה (עשיו) קם" – אז המצב הוא הפוך?

אלא ביאור העניין:

אבל גם ישמעאל מדתו היא חסד אלא שהוא חסד דקליפה, משא"כ עשיו הוא גבורה דקליפה, כמבואר כ"ז בארוכה בלקוטי תורה ואתחנן ה, א].

בתחילת הפסוק על "שני גוים בבטנך" כותב רש"י "אלו אנטונינוס ורבי וכו'", ואח"כ על "ולאום מלאום יאמץ" מפרש רש"י "אין לאום אלא מלכות". כלומר: רש"י בא להדגיש כאן שכפילות הלשון בפסוק "שני גוים" . ושני לאומים" אינה ליופי המליצה וכיו"ב אלא שיש כאן סוגים שונים:

שני גוים בבטנך – מדבר על יעקב ועשיו כאנשים פרטיים, וכן רומזים על יוצאי חלציהם (אנטונינוס ורבי) כאנשים פרטיים.

ושני לאומים ממעיין יפרדו – מדבר על מלכות ישראל ומלכות עשיו, ובהם יהיה המצב של "ולאום מלאום יאמץ" – כשזה קם זה נופל, שלפעמים תהיה מלכות ישראל למעלה ולפעמים הפוך.

אבל ורב יעבוד צעיר – שוב מדבר עליהם כאנשים פרטיים, ובוה יש הבטחה תמידית – שתמיד יעבדו אנשי עשיו את יעקב ולא להיפך.

על פי זה תתורץ גם קושיא בהמשך הפרשה:

אחרי שיצחק ברך את יעקב "הוה גביר לאחיך" (כו, כט), אמר יצחק לעשיו "הן גביר שמתיו לך" וכפירוש רש"י (שם לז): "מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים שלו הם .. ומה שקנה עבד קנה רבו".

ולכאורה (כפי שמקשה בשפתי חכמים) הרי "כשזה קם זה נופל" ואם כן לכאורה הברכות של יעקב הם רק על תנאי, במצב שלא יהיה "כאשר תריד" ח"ו?

אבל על פי האמור לעיל מובן:

שכשם שההבטחה של "ורב יעבוד צעיר" אין בה שינוי – כך גם הברכה של "הוה גביר" אין בה שינוי! וגם אם ח"ו יהיה מצב של "והיה כאשר תריד" (כשיעברו ישראל על התורה) – גם אז לא יוכל עשיו לקבל את הברכות, בהיותו עבדו של יעקב⁵, אלא רק "ופרקת עולו מעל צוארך" – שיוכל להפיל מעליו את העול של העבדות.

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק טו, וישלח שיחה ה סעיף ב-ד (עמ' 319 ואילך, ובמתורגם ללה"ק עמ' 319 ואילך).

5. וייל שגם לה'רש"י ישן" עה"פ (שם כח) מטל השמים – "אם ראוי כו" – הרי זה רק טעם שלא יתן לך (ליעקב), אבל אין זה טעם לעשות עשו "גביר" כו'. ולהעיר מכלי יקר ואוה"ח כאן פסוק מ.

בין טוב למוטב

בלידת יעקב ועשיו, נאמר (פרשתנו כה, כד) "וימלאו ימיה ללדת, והנה תומים בבטנה". מפרש רש"י: "אבל בתמר כתיב ויהי בעת לדתה, שלא מלאו ימיה כי לשבעה חדשים ילדתם". ואח"כ ממשיך "והנה תומים - חסר ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע".

וצריך להבין:

(א) מדוע מעיר רש"י כאן על ההבדלים שבין פרשתנו לפרשת וישב, ולא חיכה עד ללידה של תמר שאז מתעוררת השאלה על השינוי ביניהם?

(ב) גם ביאורו של רש"י שתמר ילדה לשבעה חדשים אינו מובן: מדוע נחוץ לתורה לספר לנו על זה (שהרי אין דרך התורה לספר את כל פרטי האירועים)?

אלא, מסביר הרבי:

לרש"י היה קשה כאן שלכאורה הפסוק הזה מיותר לגמרי, כי:

"וימלאו ימיה ללדת" – מה בא הכתוב ללמדנו, הרי פשוט שהלידה היא אחרי שמלאו ימיה?

"והנה תומים בבטנה" – מה החידוש בזה, הרי כבר ידוע לנו ש"שני גויים בבטנך"?

אלא, מגיע רש"י למסקנה: ההבדל בין רבקה לתמר, שבגללו תמר ילדה בזריזות לשבעה חדשים ואילו רבקה היתה צריכה להמתין תשעה חדשים שלמים – הוא מכיון שאצל תמר היו שניהם צדיקים וממילא זכתה שיוקל לה צער העיבור, משא"כ אצל רבקה "אחד רשע" ולכן לא זכתה שיוקל לה⁶ והיתה צריכה לסבול עד הסוף.

ונמצא ששני הדיבורים ברש"י (ושני החלקים בפסוק) משלימים זה את זה: מדוע "וימלאו ימיה ללדת" – מפני ש"תומים בבטנה" (חסר) – אחד רשע!

ועל דרך החסידות אפשר לפרש העניין למעליותא:

ובהקדם, דלכאורה, איך יתכן באמת שליצחק ורבקה נולד בן כזה שכבר במעי אמו ר'ץ לעבודה זרה (כפירש"י ע"פ "ויתרוצצו")?

6. ובאמרי שפר כאן (וכן בצידה לדרך פ' וישב שם) פירש, דכיון ששניהם צדיקים – מיהר הקב"ה להביא צדיקים לעולם, משא"כ ברבקה שהי' אחד רשע.

אלא, הביאור בזה: שמה שנולד עשיו בטבע כזה – היה כדי שיוכל להגיע למעלת "הכובש את יצרו", וכמבואר בארוכה בשמונה פרקים להרמב"ם (פ"ו) שיש שני סוגים בעובדי ה' – "החסיד המעולה" שמלכתחילה אין לו שום נטיה לרע ומתאווה רק לטוב, ו"הכובש את יצרו" ש"מתאווה אל הפעולות הרעות . . . ויכבוש את יצרו".

ואילו היה עשיו מנצל את הכוחות הרוחניים להיות "כובש את יצרו" היה עוד יותר נעלה מיעקב, כמו"ש הרמב"ם שם ש"הכובש את יצרו" הוא "יותר חשוב ויותר שלם" מ"החסיד המעולה".

ועל פי זה, הפירוש ב"זימלאו ימיה" שנאמר דווקא אצל רבקה הוא: כי היה אצל השלמות גם של בחינת 'צדיק' (החסיד המעולה) וגם של בחינת 'רשע' (הכובש את יצרו).

ויש לומר, שלכך הזכיר רש"י את תמר "ששניהם צדיקים" כבר כאן אצל רבקה – כדי לרמז: שהמצב של "שניהם צדיקים" שיהיה בימות המשיח (מתולדות פרץ) מגיע ע"י ביטול הרע של עשיו – "ועלו מושיעים" . . . לשפוט את הרע עשיו והיתה לה' המלוכה", במהרה בימינו ממש.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ל תולדות שיחה ב (עמ' 110 ואילך). השיחה בלה"ק במקור.

הציד של עשיו

על הפסוק "ויהי עשיו איש יודע ציד" (פרשתנו כה, כז) מפרש רש"י: "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות".

והדבר תמוה:

(א) איך מורה השאלה הזו על דקדוק במצוות, לכאורה זה מוכיח שהוא פשוט עם-הארץ, כי בהיותו בבית יצחק היה עליו להבחין שאין מעשרין מלח!

(ב) מהו תוכן השאלה 'איך מעשרין' – וכי לא ידע עשיו שלעשר פירושו להפריש אחד מעשרה?

ואמנם בבראשית-רבה הנוסח כאן "היך מתקנין מלחא . . תבנא", ואז ניתן לבאר כוונתו, שלמרות שאין מעשרין מלח, ברצונו לדעת איך בכל זאת אפשר לעשות איזשהו 'תיקון' להראות שזה של הקב"ה, אבל לשון רש"י 'איך מעשרין' צ"ע.

ויש לומר, דכוונת עשיו לא היתה למעשר זרעים, אלא למעשר כספים, כפי שמצינו כבר אצל אברהם אבינו "ויתן לו מעשר מכל" (לך יד, כ) שפירש רש"י "מכל אשר לו", היינו מכל נכסיו.

ולמה שאל על מלח ותבן דווקא? מבאר הרבי: מלח הוא דבר שמצד עצמו אין לו חשיבות, אבל כשנותנים אותו באוכל – הוא משבח את כל המאכל, כנאמר (איוב ו, ו) "היאכל תפל בלי מלח", וכן תבן בפני עצמו אין לו חשיבות אבל כשעושים ממנו לבנים – הוא מקבל ערך ושווה כסף.

וזהו שאלתו: איך צריך לחשב את המלח כשמעשרים אותו; האם לפי הערך שלו כשלעצמו [=חסר ערך], או לפי הערך הסגולי שלו כשיערב אותו במאכל? וכן את התבן; האם כפי שהוא עכשיו או כפי שיהיה שווה בתור לבינה. ועל כן סבר יצחק שהוא מדקדק במצוות!

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק כה, תולדות שיחה א (עמ' 116 ואילך, ובמותרגם ללה"ק עמ' 132 ואילך).

בין תבואה לתבן

בפרשתנו (כה, כז) נאמר "ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים".

והמדרש מפרט (ב"ר סג, י. וראה גם רש"י עה"פ): "כל שלש עשרה שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה – זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים".

וצריך להבין:

מכיוון שעשיו התחנך יחד עם יעקב (באותו "בית הספר"), מה גרם לכך שבגיל 13 יחול שינוי כה קיצוני שיעקב יהיה "איש תם" ועשיו יהפוך ל"איש שדה"?

ויש לבאר על דרך החסידות:

ידועים דברי המדרש, שהובאו ברש"י כאן: "יודע ציד – לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא, האיך מעשרין את המלח ואת התבן?, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות".

הסבר העניין: "תבן" – הוא כידוע המוץ והקליפות של התבואה, והוא מיועד בדרך כלל למאכל בהמה, ולכן המוץ והתבן פטורים מן המעשר.

ובעבודת האדם: יהודי צריך להתרכז בתבואה: בתורה שהיא מזון הנשמה ("ותורתך בתוך מעי" – תהלים מ, ט), ואילו ענייני העולם: אכילה ושתייה ושאר צרכי האדם, נקראים תבן, כי הם מיועדים בעיקר לגוף ולנפש הבהמית.

ולכן:

יעקב – שהיה איש תם ושלם כמעשיו ידע להבחין בין העיקר לטפל, והשקיע בתבואה – "איש תם יושב אוהלים".

ואילו עשיו – כשהגיע לכלל דעת (בן י"ג) שאל "איך מעשרין את התבן", שהוא רצה ש'יקדשו' את התבן – את תאוות העולם הזה, כי גם הוא למד תורה (עד גיל 13) והבין שצריך להמשיך קדושה בעולם, אבל הוא רצה שהקשר לקדושה יהיה באמצעות ההשפעות הגשמיות (ה'תבן') כי הם היו העיקר אצלו.

ולכן היה הסוף: "ויבז עשיו את הבכורה" – שהוא בז לכל עניין אלוקי הנקרא בכור (כי הוא העיקר), כי היה שקוע בטפל, ועד שהגיע לעבור על חמש עבירות (שפירות דמים וכו') בו ביום, כמסופר בגמרא (ב"ב טז, ב).

•

על פי זה מובן הפסוק שנאמר לעתיד לבוא "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש ודלקו בהם ואכלום" (עובדי' א, יח).

מדוע מכונה יעקב "אש" ועשיו "קש"?

– כי יעקב דבוק בתורה שעליה נאמר "הלא כה דברי כאש" (ירמיהו כג, כט), והוא ישרוף את בית עשיו המכונה קש (כמו תבן – ראה שמות ה, יב: "לקושש קש לתבן") כי אצל עשיו הקליפה והטפל הם העיקר, כנ"ל.

[והרבי סיים בברכה לבר המצוה:

7. ע"פ תורה אור (לאדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע) על מגילת אסתר, עמ' קיט, ג – ע"ש בארוכה.

ברצוני לברך את בר המצוה, הוריו ומדריכיו – שעל ידם ידע גם הוא שעד גיל בר מצוה הוא רק התחלה, וצריך להיות גם אח"כ באהלים של שם ועבר, כהנהגת יעקב.

ועל ידי התורה ומצוות שלו יסיר את ההעלמות והסתרים (שהם כמו 'תבן' שמשטיר על גרעין התבואה), עד שיבוא עת ש"לא יכנף עוד מוריך" (ישעי' ל, כ) לאלתר לגאולה, ע"י משיח צדקנו.].

מבוסס על: נקודה מתוך רשימת הרבי חוב"י יט ("תכנית. רשימת דברים" – לחגיגת בר מצוה). נדפסה בס' רשימות ח"א עמ' 335 ואילך. וע"ש בהמשך החילוק בין קש לתבן (שעשוי שאל על תבן, ולעת"ל יהי' בית עשוי לקש) על דרך החסידות.

מדוע נאסר על יצחק לצאת מארץ ישראל?

בפרשתנו (כו, ב) מסופר שהקב"ה אמר ליצחק "אל תרד מצרימה, שכון בארץ אשר אומר אליך".

מפרש רש"י "שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו: אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך".

והנה במדרש (ב"ר פס"ד, ג) נאמר: "את עולה תמימה, מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים נפסלת, אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת".

ומבארים מפרשים (רא"ם לפירש"י. הובא גם ב"פ"ת לב"ר שם): שכל ארץ ישראל היתה "חשובה אצלו כמו העזרה", וכל חוץ לארץ – "כחוץ מן העזרה", ולכן בהיותו "עולה תמימה" שהיא קדש קדשים, נאסר עליו לצאת מא"י כשם ש"אין קדש קדשים יוצא לחוץ מן העזרה".

וצריך להבין, מדוע שינה רש"י מלשון המדרש ולא פירש שנפסל ביציאתו, ורק סתם "אין חוצה לארץ כדאי לך"?

ויש לבאר: רש"י מבאר על פי פשוטו של מקרא, ועל פי פשט, פסול "יוצא" הוא רק לאחר שחיתת הקרבן ולא בעודו בחיים, ומאחר שיצחק לא הוקרב בפועל, אי אפשר לומר שנפסל ביציאתו⁸.

8. אלא שבכל זאת "אין חוצה לארץ כדאי לך", כי גם בעולה תמימה בעודה בחייה אפשר לומר שמקום מסוים אין ראוי לה, ועל דרך שאמר לבן לאליעזר (חיי שרה כד, לא) "ואנכי פינתי הבית" ופירש"י "מעבודת אלילים", כדי שיוכל להיכנס.

אבל על פי זה צריך להבין את דעת המדרש שיצחק כן יכול להיפסל ביציאתו חוץ לארץ?

ויש לומר: שלדעת המדרש נחשב יצחק לקרבן שנשחט והוקרב על גבי המזבח, שהרי לאחרי העקדה הקריב אברהם את האיל במקומו, וכפירש"י (וירא כב, יג): "על כל עבודה שעשה היה מתפלל ואומר: יהי רצון שתהא זו כאילו בני שחוט . . . כאילו הוא נקטר ונעשה דשן".

וזה מיוסד על לשון חז"ל בכמה מקומות "אפרו של יצחק כאילו צבור על גבי המזבח", עד כדי כך שהגמרא בזבחים (סב, א) מספרת, שאיך ידעו בימי בנין בית שני את מקום המזבח – "אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום".

ומכל זה מובן שהקרבת האיל בעקידה נחשבה ממש כהקרבת יצחק, ומכיוון שכך, סובר המדרש, חל גם על יצחק פסול "יוצא".

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק כה, תולדות שיחה ג (עמ' 131). ובמתורגם ללה"ק עמ' 149 ואילך). וראה גם חלק טו, תולדות שיחה ב (עמ' 201 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 214).

"יצחק זרע דגן חס ושלום?"

בפרשתנו (כו, יב) מסופר "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'".

נאמר על כך בפרקי דרבי אליעזר (רפל"ג): "וכי יצחק זרע דגן חס ושלום? אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים, כמה דאמרת "זרעו לכם לצדקה"."

וצריך להבין:

(א) מה פשר התמיהה "וכי יצחק זרע דגן", וכי מה כל כך גרוע בזריעת דגן?

(ב) במיוחד קשה, שהרי על פי פשוטו של מקרא (במדרש ובפירש"י) יצחק אכן זרע דגן, ואיך זה מסתדר עם תמיהת הפדר"א?

[ואמנם אנו מוצאים במדרשי חז"ל דעות חלוקות, אבל יש כלל⁹ שלא ייתכנו סברות הפוכות לגמרי, ואם כן: איך ייתכן שהמדרש ורש"י אומרים שיצחק זרע דגן ופדר"א אומר על כך "חס ושלום"¹⁰!]

אלא:

מבואר בחסידות (תורת חיים, לאדמו"ר האמצעי, ויחי קב, ב), שהטעם שהאבות היו רועי צאן דווקא, לפי ש"אין בעסק זה שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה בלתי לה' לבדו", משא"כ "בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בחרישה וזריעה וקצירה".

וזהו שאלת המדרש:

כיצד עסק יצחק בזריעת דגן, הדורשת "טרדא ודאגה" המפריעות לעבודת ה', והלא "האבות הן הן המרכבה, שכל איבריהם כלם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פכ"ג)?

ועל כך באה התשובה:

אמנם "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א) שיצחק זרע דגן, אבל לא היה לזה את התוכן של זריעת דגן, כי כל מטרתו של יצחק היה לשם צדקה – כדי לקיים את מצות מעשר, ולכן ה"זרע דגן" היה לאמיתו של דבר "זרעו לכם לצדקה".

ומדוע אכן היה צריך יצחק לזרוע את הדגן בעצמו ולא להשאיר 'טרחא ודאגה' זו לאחרים?

אלא הדבר יובן על פי דברי הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"א) שיצחק תיקן מעשרות, ומכיוון שהמצווה מן התורה היא דווקא בתבואה שצמחה ברשותו של האדם עצמו (רמב"ם הל' מעשר פ"ב ה"ב) – לכן זרע יצחק את הדגן בעצמו, לקיים מצוה זו משלו ממש בתכלית ההידור.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ה, לך לך שיחה ב סעיף ז (עמ' 74. ובמותרגם ללה"ק עמ' 74 ואילך); וחלק כה, תולדות שיחה ג סעיף ו (עמ' 136 ואילך. ובמותרגם ללה"ק עמ' 155).

9. תוספות (ד"ה איכא דאמרי) ביצה יג, א. וראה דרכי שלום כללי השי"ס (נדפס בשדי חמד כרך יו"ד) כלל תטו.

10. ואמנם בפ"י הרד"ל על פדרי"א השמיט התיבות ח"ו, והוא מבאר שמכיון שהאבות היו רועי צאן ונדדו ממקום למקום, איך יתכן לעסוק בזריעת דגן, הדורש הישארות באופן קבוע במקום אחד. אבל בכל הדפוסים הנוסח הוא כן "חס ושלום", וכן הובא בכפתור ופרח פ"א ד"ה האבות.

שלשה פירושים ומוסר-השכל!

על הנאמר בפרשתנו (כו, א) "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות", מביא רש"י שלשה פירושים בסיבת עוורונו של יצחק:

(א) מעשנן של נשות עשיו שהיו מקטירות לע"ז.

(ב) מדמעותיהם של מלאכי השרת שנפלו על עיניו כשבכו בעקידתו.

(ג) כדי שיטול יעקב את הברכות.

והנה, מכך שרש"י נזקק להביא שלשה פירושים מובן שבכל אחד מהם יש קושי שאין בזולתו.

מסביר הרבי :

הקושי בפירוש ב' וג' הוא שאין להם כל רמז בכתוב. לכן מקדים רש"י את פירוש א' כי פסוק זה בא בהמשך ל"ותהיין מורת רוח ליצחק ולרבקה" ולכן "ותכהין עיניו"!

לאידך, הקושי בפירוש א' וב' הוא שסיפור העקדה היה כשיצחק היה בן 37 – שנים רבות לפני שכהו עיניו, גם בנישואי עשיו כבר היה יצחק בן מאה וכבר עברו 23 שנה מאז!

אולם על פירוש ג' יש קושי עוד יותר גדול: כיצד יתכן שסבל יצחק מגיל 123 עד לפטירתו בגיל 180 רק כדי שיקבל יעקב את הברכות?! ובגלל קושי זה, מסתבר, הביא רש"י טעם זה באחרונה.

אבל כשנתבונן בפירוש השלישי של רש"י, יש כאן מוסר-השכל גדול:

כי לכאורה בשביל שיטול יעקב את הברכות יכל הקב"ה פשוט לגלות ליצחק שעשיו הוא רשע וממילא היה מברך את יעקב! אלא ללמדנו עד כמה יש להיזהר מלשון-הרע; שהקב"ה נמנע מלדבר רע על עשיו (למרות היותו "מומר") אף שנגרם ליצחק סבל של 57 שנות עיוורון! מכך מובן בק"ו עד כמה שיש להיזהר מלדבר לא-טוב על כל יהודי.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק טו, תולדות שיחה ג (עמ' 217 ואילך). ובמתורגם ללה"ק (עמ' 225 ואילך).

"כינוס השלוחים העולמי"

– לקט סיפורים

מה ביקש השליח הצעיר?

מספר הרב נחמיה וילהלם, שליח בבנגקוק, תאילנד:

"לפני קרוב לשלושים שנה, בתור בחור, הגעתי בשליחות לסמרקנד שבאוזבקיסטן, יחד עם חברי הרב יוסי פריימן (כיום שליח הרבי בזכרון יעקב).

יום אחד הודיעו לנו מהמשרד בניו יורק, שמגיע לאזורנו אורח חשוב בשם סיד, ושנקבל אותו בצורה מכובדת.

ואכן סיד הגיע עם רעייתו (ע"ה) וכבר ביום שישי בבוקר ביקשו האורחים שנזמין את כל תושבי העיר לסעודת שבת. מיד יצאנו לשוק לקניות ובכל דוכן שעברנו בו – סיד ואשתו קנו את כל תכולת הירקות והפירות שהיו באותו דוכן. כך שכשיצאנו מהשוק – בעצם נסגר השוק, כי נמכרה כל התכולה שלו.

לסעודת שבת הגיעו הרבה אורחים, ובמיוחד בני נוער שבאו לראות שבת יהודית, והייתה אווירה מרוממת.

[אפיזודה: קנינו בשוק כ-15 תפוזים במחיר יקר מאוד, ובסיום סעודת ליל שבת הגשנו אותם לשולחן, אבל האורחים לא טעמו מהם, לתמיהתנו הם טענו שאלה לימונים. ניסינו אני וסיד להסביר להם שזוה לא לימון אלא תפוז, אבל הם התעקשו שאלה לימונים חמוצים. החלטתי לנצל את הבורות שלהם והצעתי שכל אחד יקבל על עצמו מצווה אם יתברר שאלה תפוזים. להפתעתי הם קיבלו על עצמם מצוות קשות: אחד שמירת שבת, השני כשרות וכן הלאה. אני כבר הייתי בעננים, אבל אז הגיע רגע המבחן: כל המסובים קיבלו פלח מהפרי הכתום והכניסו לפה... והתברר שאלו אכן לימונים, לימון חמוץ בצבע כתום...]

בסיום הביקור, נכנס אלינו סיד להפרד, והודה מקרב לב על האירוח והאווירה המיוחדת וכו', ואז שאל אותי סיד:

- מה אתה צריך? מה אתה רוצה שאעניק לך במתנה?
 - עניתי: אני לא צריך שום דבר, שמחתי לארח אתכם.
 - אבל הוא התעקש ואמר: כל מה שתבקש יש ביכולתי לתת לך.
 - עניתי: יש לי בקשה אבל אני לא בטוח שתצליח למלא אותה.
 - סיד מיד השיב: תבקש, אל תהסס...
 - ואז יריתי: אני מבקש שתניח תפילין בכל יום חול.
 - סיד נדהם לרגע, אבל אחרי מחשבה קצרה ענה: קיבלת! אני מקבל על עצמי.
- בשבוע האחרון התארחתי כאן בניו יורק יחד עם סיד. בוקר אחד פגשתי אותו בארוחת בוקר והצעתי לו תפילין. הוא הסתכל עלי ואמר: מאז אותו יום שפגשתי אותך בסמרקנד - אני מניח אותם כל בוקר מיד שאני יוצא מהמיטה!!!
- (שמעתי ממנו בנוכחות סיד, בשבת כינוס השלוחים ה'תשפ"ג)

'נערים' של שליחות

מספר הרב יואב אקריש, משלוחי הרבי בחדרה:

לפני שנים, בתקופת בחרותי כתלמיד בשיבה, זכיתי פעם בגורל לטיסה לרבי לרגל יו"ד שבט.

הצטרפו איתי עוד 3 בחורים לנסיעה, אבל התברר שהכרטיסים הזולים שהשיגו לנו, כללו עצירה של 9 שעות בהלוך בשדה התעופה של דנמרק.

נרתענו מזמן ההמתנה הארוך ותיכננו שכשנגיע לדנמרק, ניסע לבית חב"ד המקומי. אחד הבחורים אמר שמכיר את השליח שם ויקשר אותנו איתו.

אולם, משום מה העניין נמחק מזכרונו של אותו בחור, וכך מצאנו את עצמינו בטרמינל של דנמרק ללא מספר טלפון של שום שליח, ותהינו מה נעשה למשך 9 שעות במקום השומם הזה? ואז הציע אחד הבחורים שנצא לטייל קצת בעיר הגדולה, וכך עשינו.

הגענו למרכז העיר קופנהגן, אולם אז העיר בחור אחד, שאנחנו בעיצומה של נסיעה לרבי ליו"ד שבט ולא מתאים לצאת עכשיו סתם לטיולים, דעתו התקבלה, הוא הוציא מכיסו מאמר "באתי לגני" של השנה ההיא ושקענו בעומק המאמר.

תוך כדי שלמדנו בקול רם, ניגשה אלינו צעירה ושאלה אם אנחנו מחב"ד? משנענתה בחיוב מיד התקשרה לשליח חב"ד וסיפרה לו בהתלהבות שיש כאן בכיכר העיר בחורים מחב"ד שיושבים ולומדים. השליח (ידיד נעוריי הרב יצחק לוונטל) מיד ביקש ממנה שתעצור מונית ותשלח אותנו אליו. הגענו אליו הביתה, אכלנו והתוועדנו ולמדנו וחזרנו לטיסה.

אחרי זמן, סיפר לנו השליח: שהנערה הזו שפגשנו התקרבה מאוד ליהדות בבית חב"ד, ועכשיו עמדה ממש סמוך למועד חתונתה. אולם היא היתה מאוד מדוכאת, מכיוון שאחותה וחברות נוספות שלה החרימו את החתונה, בגלל שהיא תהיה נפרדת (לגברים ונשים) ושזה מאוד קיצוני וכו', ובצר לה היא פנתה לקב"ה בתלונה שהיא בסך הכל רוצה לעשות את רצונו ולמה יש לה כל כך הרבה קשיים?

וכדי להפיג קצת את המתח, היא יצאה לטייל קצת בעיר הגדולה, וכשהגיעה למרכז העיר – מה רואות עיניה? קבוצת בחורים ש'מצפצפים' על כל 'הנחות העולם' ולומדים תורה בקול בכיכר המרכזית!

היא מיד החליטה שהיא משנה את גישתה, והיא ניגשת לחתונה בשמחה ובטוב לבב ולא מציק לה כל הלעג שמסביב. ומאז הסירה דאגה מליבה, והחתונה המרגשת התקיימה בשמחה רבה ועצומה.

ראו מה פעלתם, סיים השליח, ע"י לימוד החסידות ברחובה של עיר...

(שמעתי מפיו בליל ש"ק כינוס השלוחים ה'תשפ"ב. פורסם בהרחבה בתוספת תמונות אורתוטיות, בעתון 'כפר חב"ד' גליון 1932, תולדות תשפ"ב)

"מיני ומיניה יתקלס עילאה"

מספר הרב יוסף גופין, שליח בווסט הרטפורד, קונטיקט:

בשנות הכ"פים (ה-60 למניינם) יצאו לאור בניו יורק שני ירחונים ידועים לילדים: האחד היה 'שיחות לנוער' של חב"ד (בהוצאת 'המרכז לענייני חינוך'), והשני 'עולמנו' בהוצאת 'תורה ומסורה', ארגון קירוב של החוג הליטאי.

פעם פגשתי את הרב יוסף קמינצקי (הליטאי), מרבני 'תורה ומסורה', והוא סיפר לי:

בתקופה מסויימת נקלע 'עולמנו' לקשיים כספיים והירחון הפסיק להופיע. ואז ביום אחד צלצל למשרד שלנו הרב חזקוני, מזכירו של הרבי, ושאל מדוע הפסקנו להוציא את הירחון?

- עניתי שאין לנו תקציב לזה.

- ואז הוא אמר שהרבי ישלח בל"נ מחר אלף דולר למערכת, והוא מבקש שמיד ימשיכו להוציא לאור את הירחון.

והרב קמינצקי המשיך:

- כולנו מבינים את היחס ('התחרות') שבין 'שיחות לנוער' ו'עולמנו', ששניהם כוונו לאותו קהל יעד... אבל אז הבנתי מה זה רבי – שכל מה שנוגע לו זה הפצת יהדות בכל החזיתות!!! והוסיף שגם אצל השלוחים שלו רואים את ה'אש' שבוערת בקרבם להפיץ אור בעולם.

(שמעתי מפיו, ב"זום העולמי", ימי כינוס השלוחים ה'תשפ"א)

עיסוקן של האימהות

מספר הרב יצחק יהונתן שוחט, שליח ורב קהילה באנגליה:

גדלתי בטורונטו, קנדה. סמוך ליום הולדתי השלישי, סיפר לי אבי, הרב יעקב עמנואל ע"ה שאנו נוסעים לרבי והוא יתן לי ברכה.

אני הכרתי את המושג 'ברכה', ממה שאבי היה מניח את ידיו על ראשי בכל ליל שבת ומברך אותי ב'ברכת הבנים', כנהוג בכמה קהילות (בחב"ד נוהגים כן רק בעי"כ"פ).

ובכן, הורי נכנסו איתי ל'יחידות' והרבי שוחח איתם וגם בירך אותי. אולם כשעמדו לצאת התיישבתי על הרצפה והתחלתי לבכות. הרבי שאל את אבי "פארוואס וויינט ער?"

[=מדוע הוא בוכה] ואמי הסבירה לאבי שהבטחנו לו שהרבי יברך אותו ומבחינתו הוא לא בירך אותו! הרבי שאל "מה קרה" ואבי הסביר לרבי את אי-ההבנה שלי במושג 'ברכה'.

ואז, לאחר שהרבי סנט באבי באומרו "ווילסט אריינברענגען נייע מנהגים אין ליובאוויטש?" [אתה מבקש להכניס מנהגים חדשים בחב"ד?] – הניח את ידיו הקדושות על ראשי ובירך אותי, באומרו לאבי: "שלא יגלה על כך לשאר הילדים כדי שלא יקנאו."

אחת ההוראות שעלינו ללמוד מכך: שתמיד עלינו לחפש את ה'ילד' שנשמתו בוכה ולשאול "מדוע הוא בוכה?" ולעזוב את כל העיסוקים שלנו כדי לסייע לו.

וכפי שדרש אבי, הר' עמנואל שוחט ז"ל, בפרשתנו (תולדות):

על הפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (פרשתנו כה, כב) מביא רש"י את דרשת רז"ל: "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר – יעקב רץ ומפרכס לצאת; עוברת על פתחי עבודת אלילים – עשיו מפרכס לצאת."

ותמוה: מה לה לרבקה ולפתחי עבודת אלילים???

וענה מינינה וביה:

רבקה הרי היתה ממלאת מקומה של שרה אמנו. והלוא על הפסוק "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (לך יב, ה) אומרים חז"ל "אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים". הרי שחלק מזמנה ישבה שרה לשמוע תורה מפיהם של שם ועבר, וחלק מהזמן יצאה לבתי עבודה זרה להשמיע לנשים על האמונה בא-ל אחד ולגיירן!

(שמעתי מפי הנואם, במעמד אלפים מישראל ב'באנקעט' כינוס השלוחים ה'תש"פ וראה ג"כ ספר "הסיפור שלי" (הוצ' ג'ס, תמוז תשע"ט) עמ' 32)

הזורעים בדמעה – ברינה יקצורו

מספר הרה"ח ר' יעקב אורמלנד, רב בניו ג'רסי:

בתחילת הלמ"דים (שנות השבעים) נכנס אבי הר' גימפל ארמלנד ע"ה ליחידות, והרבי הציע לו לעבור לגור במיאמי. בתור חסיד ובעל נסיון של מופתים גלויים מהרבי, ציית אבי ותוך זמן קצר עברנו לגור במיאמי.

לאחר זמן פנה לרבי ושאל מה יעשה לפרנסתו? הציע לו הרבי שימצא שני שותפים ויחד ירכשו קרקע במיאמי ויבנו עליה בית אבות. אבל, הוסיף הרבי, שהקרקע תהיה בסמיכות לבית-רפואה.

אבי אכן הצליח למצוא את השותפים בעלי-ההון, והם החלו להציע כל מיני קרקעות. היו הצעות ממש משתלמות והוא כתב אודותן לרבי, אבל הרבי בשלו: על הקרקע להיות בסמיכות לבית-רפואה.

סוף סוף הגיעה הצעה לרכישת קרקע בדיוק ממול למרכז רפואי גדול. הם השקיעו הון רב לקנותה וגם אבי השקיע את שארית כספו, והחלו לתכנן את הבניה.

לתקופת השנה, הגיע אבי לניו יורק ושהה בשמחת תורה בחצרות הרבי. כנהוג, מכרו את הפסוקים של 'אתה הראת' עבור הרבי ואבא התחרה במכירה, והכריז שהוא תורם סכום "על דעת הרבי" [כלומר, הרבי יחליט כמה עליו לתת]. על 'סכום' זה אף אחד לא יכל להתמודד והוא זכה.

הוא היה בשמחה רבה באותו חג, למרות שלא היה לו מושג מהיכן ישיג את הסכום שהרבי ישית עליו. בהתוועדות, הרבי מזג לו הרבה 'משקה' עד שנשפך, ואמר הרבי: "שישפך לך הרבה ברכה", וכאשר כבר שכב מתחת לשולחן חיך הרבי ואמר "תבוא עליו ברכה".

משיצא החג, ניגש אבא לרבי ושאל כמה עליו לתת, והרבי אמר סכום עתק של אלפים רבים של דולרים. אבא הסכים למרות שכל כספו היה מושקע ואפילו לטיסה הלווה כסף. שאל הרבי "האם אתה מסכים בלב שלם? אחרת, אינני רוצה להפסיד את עולם הבא שלי בשביל זה..." אבא ענה שמסכים בשמחה ובטוב לבב. אמר הרבי: "אם כך – בשנה הבאה תוכל לתת כפל כפליים..."

במשך כל אותה שנה נבנה הבניין, ולקראת חודש תשרי היה מצבו של אבי עגום ביותר, ממש חי מהיד לפה, ואף לווה כסף לכרטיס לרבי ותכנן לבוא ולהתלונן "היכן הבטחה?".

ואז, בעשרת ימי תשובה, דופקים אצלו במשרד קבוצה של מנהלי בית-הרפואה שממול, ובפיהם בקשה: יש מחסור גדול במקום בבית-הרפואה והם רוצים לרכוש את המבנה החדש. בהתחלה סירב אבא לשמוע, "אנחנו בנינו בית אבות!" אמר. אבל לאחר מחשבה אמר להם "אם אתם מתעקשים – אני מוכן בסכום של..." והוא נקב בסכום אסטרונומי, ממש הזוי.

עוד באותו שבוע נחתם הסכם המכר. והפעם, כשהגיע לשמחת תורה בתור מליונר – קנה שוב פסוק "על דעת הרבי", אולם הפעם כשנכנס ליחידות אחר שמחת תורה ושאל כמה לתת, כאשר הוא כבר מתכוון לסכום של עשרות אלפים – ענה הרבי: 126 דולר!

הוא שאל שוב ושוב "מה הסכום?" כדי לוודא שאינו טועה. ועל פליאתו הרבה הסביר הרבי: "אתה חושב שאני הייתי צריך את הכסף שלך? אתה היית צריך לתת במסירות נפש, כדי להיות זכאי לכל הברכות".

מזה לומדים, סיים הרב גימפל, שלא עושים לרבי טובות... כל דבר, אפילו הקטן ביותר, שאנחנו עושים "בשביל הרבי" – האמת היא שבשבילנו אנחנו עושים את זה.

(שמעתי מפיו בהתוועדות ר"ח כסלו ה'תשע"ט, בישיבת צעירי השלוחים, פניה"ק צפת)

"כמותו ממש"

מספר הרב אליהו נתן הכהן סילברברג, ראש ישיבת חב"ד בשיקגו:

אבי, הרב אלימלך סילברברג, משלוחי הרבי במישיגן, הכיר פעם בחור שמאוד התחזק ביהדות. אולם אחיו של הבחור היה רחוק מאוד מתורה ומצוות ואף התחבר עם לא-יהודייה ל"ע.

יום אחד סיפר לו הבחור, שאחיו חתם על כך שישרפו את גופו לאחר מותו. הבחור ניסה לשכנע את אחיו שיבטל את החתימה אך ללא הועיל. גם לאחר שהפציר בו מאוד – כעס עליו אחיו והזהירו שלא יעז לדבר איתו יותר על כך, כי זה הגוף שלו וכו'.

לאחר תקופה חלה האח, ואז הוסיף לצוואתו שאת האפר מגופתו יכניסו לתוך תכשיט שאותו תענדו חברתו. אחיו לא ידע את נפשו, מכיון שהאח חולה מאוד ועכשיו גם לקבר ישראל לא יגיע. אך כיצד יוכל לעזור לו?

בלילה כשהלך לישון לפתע התנער ואמר לעצמו: הרי לא כתבתי על-כך לרבי מאומה! ומיד התיישב לכתוב מכתב ארוך לרבי, בו תיאר את מצב אחיו וצוואתו, וכן קיבל על עצמו החלטות טובות לזכות אחיו.

מחרתיים, מתקשר אליו האח החולה ומזמינו לבוא אליו. כאשר הגיע הודיע לו דרמטית כי הוא חוזר בו מהחלטותיו הקודמות והוא מבקש להביא מיד עו"ד, ולחתום שהוא רוצה להיקבר קבורה יהודית.

לאחר שהסדיר במהירות את העניין, התעניין אצל האח החולה מה גרם לשינוי הדרמטי הזה, האם הרבי בא אליך בחלום? אחיו אישר שאכן שלשום בלילה בא אליו הראביי בחלום ודרש ממנו לשנות את הצוואה. שאל אותו: איזה ראביי? ענה לו האח: ראביי סילברברג...

אז קיבל הרב סילברברג המחשה למושג של "שלוחו של אדם כמותו": הוא כתב מכתב לרבי והרבי שלח אליו בחלום את שלוחו...

(שמעתי מבנו הרא"נ ש"י, בנאומי בסעודת ליל שבת, כינוס-השלוחים ה'תשע"ח)

עצה עמוקה של אותו צדיק

מספר ר' יצחק (איצ"י) העכט, ניו יורק:

השנה בשמחת-תורה יצאתי ל'תהלוכה' לשמח בבתי-כנסיות, כנהוג.

בבורו-פארק פגשתי יהודי שאמר "אתה ליובאוויטשער? אספר לך סיפור על הרבי!", וכך סיפר:

אני איש עסקים כאן בבורו-פארק. לפני הרבה שנים הוציעו לי עיסקה בקליוולנד, אוהיו, שהיתה אמורה להניב הון רב. התלבטתי מאוד, מכיון שנדרש ממני להשקיע בה את רוב רכושי. עד שחבר אחד הציע לי: תסע לקראון-הייטס, תכנס לרבי מליובאוויטש ותתייעץ איתו!

היה זה יום ראשון, החלטתי לנצל את ההזמנות ולנסוע עם כל המשפחה. כך שעמדתי כמה שעות בתור לחלוקת הדולרים כשהילדים מקפצים סביבי חסרי סבלנות. כשהגיע תורי סוף-סוף אמרתי לרבי שהציעו לי עסקה גדולה בקליוולנד, הרבי ענה מיד שאתייעץ עם רב בקליוולנד. אחרי דקה מצאתי את עצמי בחוץ, כעוס מאוד. אמרתי לעצמי: בשביל זה עמדנו בתור שעות ארוכות, כדי לשמוע שאפשר להתייעץ עם רב?

כשיצאנו, תפסנו טרמפ עם יהודי שנסע לשכונת בורו-פארק. שאלנו אותו 'מאיפה יהודי?' והוא ענה 'מקליוולנד'. חושי נדרכו, ושאלתי: אולי אתה גם רב בקליוולנד? וענה כן. ואז שטחתי בפניו את התלבטותי ושאלתי את דעתו על העיסקה.

הוא שאל מה שם האיש שאיתו אני רוצה לחתום על העיסקה? ברגע שאמרתי את שמו, מיד קפצה זוגתו, שישבה מאחור, ואמרה: "זה בן-דוד שלי, אל תעשו איתו עסקים! הוא נוכל ורמאי!" ואז ראינו עד כמה דברי הרבי מדוייקים להפליא...

(הרב העכט סיפר את הסיפור בחצרות קדשינו, בחודש תשרי ה'תשנ"ח)

רועה נאמן

מספר הרב משה קוטלרסקי, סיו"ר המל"ח ומנהל כינוס השלוחים העולמי:

יהודי אחד היה זקוק לעצה מהרבי בעניין דחוף, ומישהו יעץ לו שמכיוון שלוקח זמן רב להתקבל לראיון אצל הרבי – הוא ממליץ לו לחכות בבוקר על-יד ביתו של הרבי, ולפנות לרבי כאשר יוצא בדרכו לבית מדרשו "770".

הוא אכן עשה כך, וכשהרבי יצא מביתו עצר ושוחח עמו למשך 9 דקות תמימות. הבחורים שעמדו מעבר לכביש, כעסו על הדרך הלא-קונבנציונלית בה הוא נפגש עם הרבי, ומיד לאחר שהרבי נסע – 'נתנו לו על הראש' על שהעז לעכב את הרבי בתחילת יומו העמוס...

היהודי לקח את הדברים ללב והצטער על מעשהו ואף כתב לרבי מכתב התנצלות על המקרה.

ענה לו הרבי:

(א) הבחורים האלה לא היו אמורים לעמוד שם אלא להיות בתפילה בבית המדרש...

(ב) "ידועה תורת הבעש"ט שנשמה יורדת לעולם 70 או 80 שנה כדי לעשות טובה ליהודי. ומי יודע אם זה ששוחחתי איתך – לא היתה הסיבה שבגללה ירדה נשמתי לעולם!"

(שמעתי מפיו בליל ש"ק כינוס השלוחים ה'תשנ"ז)

שמו מעיד עליו

מספר הרב נחמיה וילהלם, שליח בבנגקוק, תאילנד:

בעיר יקנעם גר רופא בשם אליעזר טנחילביץ' ולו בן ובת שנולדו עם המחלה הגנטית סיסטיק-פיברוזיס ל"ע. במשך שנים חיו הילדים בקשיים גדולים; הם סבלו מתפקודי

ריאות לקויים ביותר ונוקקו לטיפול וכדורים פעמיים ביום. למרות זאת גידלו אותם ההורים במסירות גדולה אולם כולם הבינו שהם חיים על זמן שאול ובמצב כזה לא שורדים לאורך ימים.

בצר לו פנה ד"ר אליעזר לשליח הרבי ביקנעם הרב נועם דקל, וזה העתיר בעדם בציונו הקדוש של הרבי, בסופו של דבר נסע גם האב בעצמו ושפך את צקונו לבו באהל הקדוש.

לפני כחצי שנה קרה הנס! ב-2 ביולי 2015 התגלתה תרופה חדשה לסיסטיק-פיברוזיס שמחליפה את כל הטיפול והכדורים ונותנת למטופלים תוחלת חיים איכותית. אולם בבדיקות שערכו התגלה שתרופה זו מתאימה ל-8 חולים בארץ בלבד. אבל, 2 מתוך החולים הם ילדיו של ד"ר טנחילביץ'!

ואמנם עלות התרופה מאוד גבוהה (110,000 ש"ח לילד לשנה) אבל תוך שבועות ספורים התבשרו הזוג טנחילביץ' שהיא נכנסה לסל התרופות. אולם, ההפתעה הגדולה ציפתה להם כאשר התברר שם התרופה והיא DX770. אז קיבלו רמז ברור, שהנס הגיע הישר מאת הרבי, שכתובת בית מדרשו היא כידוע 770 איסטרן פארקווי! השבוע, שב ד"ר אליעזר לרבי להודות על הנס.

(שמעתי מפיו ששמע מפיו בעל המעשה, בשבת כינוס השלוחים ה'תשע"ו)

סודו של שליח

לפני כ-65 שנה יצא השליח הרב שלום-בער גורדון ע"ה לכהן כרב בקהילה מסויימת בארה"ב. המצב מבחינה רוחנית היה ירוד ביותר, לא היתה שמירת שבת וגם לא כשרות והרב החדש הזדעזע מהמצב. בצר לו נסע לרבו, אדמו"ר הריי"צ, ושטח לפניו את שאלתו: מה אומר לקהילתי? אם אומר להם את מה שאני רוצה לומר (על שמירת השבת וכו') – הם הרי יזרקו אותי, ואם אומר להם את מה שהם רוצים לשמוע – הרי אני שקרן ומועל בתפקידי!

ענה לו הרבי במשל:

בבתי מרחץ באירופה היו חדרי סאונה, שבכניסתם כלי עם גחלים בוערות ומסביב מדרגות שבו יושבים אנשים להזיע, וככל שעולים גבוה יותר – חם יותר. והיה שם אחד שתפקידו היה לעלות במדרגות ולהצליף על הגב של היושבים. והרבי המשיך, איך לדעתך

היה האדם מגיב אילו היו ניגשים אליו ברחוב ומצליפים לו? בודאי היה כועס מאוד ואיך זה שבסאונה הוא מסכים ואפילו מבקש עוד?

אלא, שכאשר אתה מחמם את חברך, וגם מגביה ומרומם אותו – אז הוא מוכן לקבל גם את ה'הצלפות' שלך...

כך גם אצלך, אם תנהג בחמימות עם בני קהילתך וגם תרומם את רוחם – או אז יהיה באפשרותך גם להוכיח אותם ולשפר את דרכיהם...

(שמעתי במהלך ימי כינוס השלוחים ה'תשע"ד, מהמרצה הדגול הרב יוסף יצחק ש' יעקבסון)

"ומקרבן לתורה"

מספר השליח הרב שניאור ש' וילהלם, ניו הייבן קונטיקט:

לאחרונה, היינו בתהליך בניית בית כנסת מפואר בשכונתנו ולצורך כך פניתי לכמה ידידים שהיוו שותפים בבניין, אבל ההיענות היתה דלה. לבסוף מישהו אחד התלהב מהרעיון אבל דרש שבביהכנ"ס תהיה מחיצה נמוכה, שהגברים והנשים יוכלו לראות זה את זה. השבתי לו, שאני מעריך מאוד את הרצון הטוב אבל ההלכה דורשת מחיצה ראויה. להפתעתי, האישי רשם צ'ק ע"ס 100,000 דולר, באומרו "אני אישית לא אכנס לכזה ביכנ"ס, אבל אני מעריך את האמונה שלך!"

תרומה נוספת הגיעה ממקום לא צפוי עוד יותר:

אשה שילדיה משתתפים במועדון שלנו, ביקשה ממני בשנה האחרונה לערוך חופה לבתה. בתחילה הסכמתי, אולם בשלב מסויים נוצר ספק אם החתן יהודי ומאז התחמקתי ממנה וגם לאחר לחצים מצידה לא הסכמתי לערוך את החופה. לאחר יחסים קרירים אלו – היא מגיעה אלי עכשיו ובידה צ'ק ע"ס \$150,000 לביהכנ"ס, באומרה "אני מעריכה אנשים שעומדים על העקרונות שלהם!"

את הדוגמה להנהגה זו נותן לנו יעקב אבינו, כידוע ש"מעשה אבות סימן לבנים"; פרשתנו פותחת "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", כלומר, הוא יצא מבית אביו ל"חרון

אף של מקום", אבל הוא לא ויתר שם על שום מצוה: "עם לבן גרתי – ותרי"ג מצוות שמרתי" (רש"י).

(שמעתי במהלך ימי כינוס השלוחים ה'תשע"ה, מבעל המעשה)

פעולתו של בית חב"ד בקצה העולם...

מספר הרב מנחם מענדל שי' גרונר, משלוחי הרבי בקריית גת (בנו של הריל"ג ז"ל, ממזכיריו של הרבי):

יום אחד הוזמנתי להתוועד בעיר רחובות, ובדרכי חזרה הביתה אספתי טרמפיסט, שסיפר לי כך:

גדלתי ביישוב נווה אילן ומעולם לא פגשתי את חב"ד [הערה: כיום כבר פועל שם בית חב"ד], עד שיצאתי לטייל בעולם ואז כשהגעתי לס. דיאגו!¹¹, קליפורניה, פגשתי לראשונה "בית חב"ד".

כשנכנסתי שאלתי מה זה בית חב"ד, האם זה סוג של מלון? ענו לי: כן, זהו מלון אבל במקום כסף משלמים במצוות; מניחים תפילין, שומרים שבת, כשרות וכו'.

הסכמתי ברצון להניח תפילין, וגם אכלתי סעודות שבת ולמראית עין שמרתי שבת, אבל בחדר – עשיתי מה שאני רגיל לעשות בשבת...

ביום ראשון, יצאתי עם חבר גוי לטיול במקסיקו וביום שישי היינו בדרכנו חזרה לארה"ב, כשפתאום במעבר הגבול מעכבים אותי בטענה שיש לי רק אשרת כניסה אחת לארה"ב ולא שתיים. הייתי נסער, ובמצוקתי טענתי להם שאני דתי ואני חייב להגיע לס. דיאגו לשמור את השבת.

הם כמובן לא התייחסו, אבל היה שם פקיד אחד שפנה אלי ואמר: "גם אני יהודי. אמנם אינני שומר שבת, אבל אני מכבד את זה שאתה כן, עבור את הגבול! אני יודע שיצחקו עליך וגם עלי, והם עלולים אפילו לפטר אותי בשל כך, אבל בינתיים אתה תעבור" והוא פותח לי את המעבר...

11. הרבי נהג לכתוב ס. דיאגו, ס. פאולו וכיו"ב, כדי להמנע מלהזכיר 'סנט' או 'סן' [שפירושו בלע"ז 'קדושה'] על כומרי ע"ז.

הגעתי לס. דיאגו, ובשבת הזאת כבר לא הייתי מסוגל לחלל שבת; כל פעם שחשבתי להדליק סיגריה או מכשיר אמרתי לעצמי: הרי פקיד זה מסר את מקום עבודתו בשביל שמירת השבת שלי ואיך אעז לחלל אותה?

ומאז ועד היום, מסיים אותו יהודי, אני שומר כבר מאות שבתות...

(שמעתי ממנו בנאומי, בליל ש"ק כינוס השלוחים ה'תשנ"ח)

פרשת ויצא

מתי יצא יעקב לחרון?

פרשתנו פותחת בפסוק **"ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה"**, והשאלה המתבקשת (שנגעו בה רש"י ועוד מפרשים) היא:

הרי בסוף הפרשה הקודמת (תולדות כח, ז) כבר נאמר **"וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם"**, ומדוע מתחילים כאן עוד הפעם **"ויצא יעקב מבאר שבע"**?

אך באמת, ע"פ מסורת חז"ל (מגילה טז, סע"ב. הובא ברש"י ס"פ תולדות) הגה אף שיעקב עזב את בית אביו בבאר-שבע עדיין לא הגיע לבית לבן, אלא שהה ארבע עשרה שנה בישיבת שם ועבר ועסק בתורה.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שבפרשה הקודמת לא נאמר **"ויצא יעקב מבאר שבע"** – כי במחשבתנו ולבו עדיין לא יצא מעולמו של יצחק אביו בהיותו בישיבה ועוסק בתורה, רק בפרשתנו כשהלך לחרון, שהוא על שם **"חרון אף של מקום"** (רש"י סוף פ' נח) – הרי רק **כאן נחשב שיעקב יצא מבאר שבע**¹²!

ומה מאוד יונעם עפ"ז החלוקה של פרשיות תולדות-ויצא בדיוק באמצע יציאתו של יעקב מבית אביו והליכתו לבית לבן, ומדוע נחלק סיפור זה לשתי פרשיות נפרדות?

אלא ההבדל ביניהם הוא: שבפרשת תולדות מסופר על יעקב כפי שהוא **"יושב אוהלים"**, באוהלה של תורה ולכן כל זמן שנטמן בבית עבר – עדיין זה כלול בתקופה של פרשת תולדות.

12. ועפ"ז יומתק שדוקא בפרשתנו נאמר **"וילך חרנה"** משא"כ בפרשה הקודמת נאמר **"וילך פדנה ארם"**, אף שפדן ארם הוא בחרן, כיון שאז עדיין לא היה במצב של ירידה ל"חרון אף של מקום", כבפנים.

לאידך בפרשת ויצא, מתחיל שלב חדש בחיי יעקב, כאשר 'ריחיים על צווארו' ועובד בצאן לבן. ולפיכך שם הפרשה הוא "ויצא" המורה על היציאה מאוהלה של תורה ל"חרון אף של מקום" ולהתנהג שם על פי הוראות התורה כמארו"ל "עם לבן הרשע גרתי ותרתי"ג מצוות שמרתי", לכן "וילך חרנה" כבר שייך לפרשת ויצא!

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק טו, ויצא שיחה ד סעיף ה (עמ' 254 ואילך. ובמתורגם ללה"ק: עמ' 272 ואילך).

מין הקצה אל הקצה

בפרשתנו (כח, טו) ברך הקב"ה את יעקב בברכה הידועה "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה".

וצריך ביאור:

ידועים דברי חז"ל (יומא נח, ב) "כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין", שלכן הכהן המזה את הדם מתחיל קודם בקרן מזרחית צפונית, אח"כ פונה לימינו לקרן צפונית מערבית וכן הלאה.

[והדברים הובאו להלכה בסדר הדלקת נר חנוכה – שמתחילים בנר הכי שמאלי ופונים לימין (ראה טושו"ע סוף סי' תרעו. ובתשובות הצ"צ סי' סז מביא המקור לזה מגמ' יומא הנ"ל), וכלל זה נוגע גם לאופן הסיבוב ב"בואי בשלום" בסיום "לכה דודי" (ראה סידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות במילואים ס"כ)]

ואם כן, מדוע בפרשתנו מונה הכתוב את הסדר "ימה וקדמה וצפונה ונגבה" – שמתחיל במערב ומיד פונה למזרח, ואחרי זה מצפון לדרום, שלא לפי הכלל שיש לפנות "דרך ימין"?

מבאר הרבי:

סדר זה לפנות "דרך ימין" נאמר לאדם שעבודת ה' שלו היא בדרך הישר והרגיל, אבל מי שעבר את הדרך ונכשל – עליו לעבוד ה' באופן של דילוג וקפיצה מהרע, כדברי הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ב ה"ב) "אם היה רחוק לקצה האחד – ירחיק עצמו לקצה השני, וינהוג בו זמן רב עד שיחזור לדרך הטובה".

ובנוגע לענייננו: מכיוון שעוסקים בברכת "ופרצת", שפירושה פריצה מעל למדידות הטבע והרגילות – הרי הסדר הוא "ימה – וקדמה" מקצה אחד לקצה השני, וכן "צפונה – ונגבה".

וביאור ארבע הרוחות ביתר פירוט, על דרך החסידות:

ימה – הוא צד מערב שהשמש שוקעת שם, שזה רומז למצבו הקודם של בעל-התשובה, שהיה במקום החושך, בחינת "מערב"¹³.

וקדמה – משם מדלג האדם אל "קדמונו של עולם" (כדברי רז"ל ע"פ "ויסע לוט מקדם" שפירושו "מקדמונו של עולם" – פירש"י לך יג, א), והיינו שהוא מעמיד עצמו "למעלה מהעולם".

וצפונה – צפון הוא צד שמאל, שרומז על הגבורה והדינים (ראה לקו"ת תזריע יט, סע"ד), וזה מורה על כך שבעל-התשובה צריך להקפיד על עצמו יותר מהרגיל, שלא יחזור למצבו הקודם.

ונגבה – דרום הוא ימין (כמ"ש (תהלים פט, יג) "צפון וימין אתה בראתם"), שכאשר ינהג בדרך זו – יזכה לחסדים גלויים, כפי שנאמר באברהם, שמדתו מדת החסד, "הלוך ונסוע הנגבה" (לך יב, ט).

וכשהאדם נוהג באופן ד"ופרצת" – זוכה ג"כ מלמעלה ל"תגבורת החסדים", שגם העניינים הגשמיים שלו הם באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" – "נחלה בלי מצרים".

מבוטט על: התועדות י"ב תמוז ה'תשכ"ג טע"ף לב-לד (נד' בתורת מנחם חל"ז עמ' 149-153).

להפוך את הבהמה לאדם...

מסופר, שפעם התוועדו חסידים בביתו של אחד מגדולי חסידי הצמח-צדק.

13. וכמובא בספרי קבלה (קה"י בערכו) ש"מערב" ר"ת "רחל מבכה על בניה". והכתוב ממשיך: "כי איננו", וכדיוק הזהר (ח"א רי, א) שלא נאמר "כי אינם" אלא "כי איננו", היינו, שלא ניכר אצלם האלקות שבנפשם.

כאשר כלה ה"פארבייסען" [מיני התרגימא המוגשים לשולחן עם ה'משקה'] ציווה החסיד לשחוט את הכבש אשר בחצר ולהכין מבשרו את החסר.

ויהי בבוקר, וזוגתו של החסיד פנתה אליו בזעקה:

"הכבש נעלם! היכן הוא הכבש?"

ענה החסיד "הכבש קיים; הוא נמצא. אלא מה? אתמול הוא אמר "מָה.. מָה.." ואילו היום הוא אומר "ה' אחד"..."

(ע"פ "אוצר פתגמי חב"ד" (הרא"א הכהן ש"י פרידמן) ח"א ענ" 276)

למה העדיף יעקב את רחל?

בפרשתנו (כט, יז-יח) נאמר "ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה. ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה".

וצריך להבין:

הרי ידוע ש"האבות הן הן המרכבה", כלומר שהיו בטלים לקדושה העליונה כמו מרכבה שבטלה למי שרוכב עליה, ואם כן איזה ערך היה אצל יעקב שרחל היתה "יפת תואר ויפת מראה", הרי כפי ששלמה המלך אומר (משלי לא, ל) "שקר החן והבל היופי" ודווקא "אשה יראת ה' היא תתהלל", ומדוע אהב יעקב את רחל דווקא?

ויש להקדים בקושיה נוספת:

מדוע התחייב יעקב ללבן "אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה", אולי אם היה מקבל על עצמו שתים או שלש שנים היה לבן מתרצה, ולמה שבע שנים דווקא?

ויש לבאר על דרך הקבלה והחסידות:

ידוע שהאבות הם כנגד המדות העליונות, ויעקב השלישי שבאבות הוא מדת התפארת. ואילו לאה ורחל הם כנגד שני הה"ן של שם הוי"ה, כנאמר "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", שה' ראשונה היא בחינת בינה וה' אחרונה – מלכות, שהם בחינת מחשבה ודיבור [בינה היא מחשבה, כמאמר אליהו "בינה לבא ובה הלב מבין", ומלכות היא בחינת דיבור כנאמר (קהלת ח, ד) "באשר דבר מלך שלטון"].

ולכן:

יעקב – שהיה בחינת התפארת, שהיא מרכז ה"מדות" רצה להשפיע לרחל שהיא בחינת "מלכות" כי בטבע האדם שיש לו מדת אהבה למישהו – הוא מבטא את זה בדיבור, וכן אם ירא ממשהו – זה מתבטא בדיבור, ונמצא שכל התשוקה של המדות היא להתגלות בדיבור, ולכן יעקב שהוא המדות אהב את רחל שהיא בחי' מלכות – עולם הדיבור.

ולכן **עבד יעקב את לבן שבע שנים ברחל** – כי לבן, בחינת "לובן העליון" הוא בכתר, שהוא תענוג העליון, ויעקב רצה להמשיך משבע מדות שבכתר (עתיק יומין) עד לבחינת מלכות, שהיא רחל. ועי"ז יומשך השפע גם ליעקב, כמארז"ל (ב"מ נט, א) "אין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו" שע"י שהשפע ירד לבחינת מלכות "עלמא דאתגליא" יתגלה האור האלוקי בכל הבית.

ואילו לאה – שהיא בחינת בינה, עולם המחשבה – היא למעלה מהמדות, ונקרא בשם "עלמא דאתכסיא" והיה קשה ליעקב להתחבר לדרגה זו, כיון שהיתה למעלה ממנו, וכמרומו בשם לאה – מלשון עייפות, כי משהו שלמעלה מההשגה של אדם זה מעייף אותו ומכביד עליו, משא"כ דיבור (רחל) – הרי זה עונג למדות להתגלות בדיבור.

מבוטס על: נקודה מתוך מאמר "ורחל היתה" לאדמו"ר האמצעי, נד' ב"תורת חיים" בראשית (דפ' החדש) עמ' 336 ואילך.

השידוך המתאים

בפרשתנו (כט, יז) מסופר על לאה ורחל: "ועיני לאה רכות, ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה".

ורש"י מביא את דברי חז"ל (ראה ב"ב קכג, א) "רכות – שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו, ובכתה, שהיו הכל אומרים: שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן; הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

ותמוה, הלוא שני בניו של יצחק – אחד צדיק ואחד רשע, ובנותיו של לבן – שתיהן צדקניות, ואיך חשבו כולם ("הכל אומרים") לשדך את עשיו הרשע עם לאה הצדקת?

אלא, מבואר בחסידות שבאופן כללי יש בעם-ישראל שני סוגי נשמות – צדיקים ובעלי-תשובה. ואין הכוונה בבעלי-תשובה רק במי שחטא ופגם ועבר את הדרך, אלא גם בצדיקים עצמם יש שני סוגים בעבודת ה', דהיינו:

צדיקים – הם אלו שעבודתם היא רק בעולם הקדושה, בקיום התורה והמצוות, ואין עניינם לצאת מחוץ לתחום הקדושה.

ובעלי תשובה – הם נשמות שעבודתם היא להפוך את הרע לטוב, והם פועלים בעולם להוציא יקר מזולל ולהעלות את החול לקודש [ראה לעיל פ' תולדות בפיסקא "בין טוב למוטב"].

וזה היה גם ההפרש בין רחל ללאה:

רחל – היתה "יפת תואר ויפת מראה", דהיינו הדרגא של "צדיק תמים" בלי פגם, שמורה על שלמות ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

לאה – מורה על עבודת התשובה, שלכן היתה בוכה, שבכיה קשורה עם עבודת התשובה, וכן מובן ממה שרש"י מביא על לאה בפ' וישלח (לד, א) "שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו", שהכוונה בזה שעבודתה של לאה היא בחוץ, להפוך את הרע שבחוץ לטוב¹⁴.

[ולכן, "ויאהב יעקב את רחל", כי אצל יעקב עיקר העבודה היא עבודת הצדיקים "ויעקב איש תם ישב אהלים" – בתחום הקדושה, ולא לצאת לחוץ להעלות החוץ לקדושה]

וזהו הפירוש הפנימי במארוז"ל "שהיו הכל אומרים . . . הגדולה לגדול והקטנה לקטן":

כי מצד עבודת לאה, שהיא בחינת עבודת בעלי תשובה – הרי היא שייכת להחזיר את עשיו למוטב¹⁵, משא"כ רחל שעניינה עבודת הצדיקים – הרי היא שייכת ליעקב איש תם.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק לה, וישלח שיחה ג סעיף ג-ד (עמ' 152 ואילך, השיחה בלה"ק במקור)

14. וזה התבטא גם בהבדל שבין בני רחל ובני לאה: שבני רחל, יוסף ובנימין, היו צדיקים דמעיקרא, משא"כ בני לאה, שהשתתפו במכירת יוסף – היו בדרגת בעלי-תשובה. וכמו שנאמר בזהר (ח"א רנט, א) הטעם על כך שעיקר יסוד המזבח היה דווקא בחלקו של בנימין ולא בחלקו של יהודה – לפי שבנימין היה צדיק, משא"כ יהודה שהיה מבני לאה, ש"וישנאו אותו" והשתתפו במכירת יוסף – הנה אף שעשו תשובה – אין יסוד המזבח עומד בחלק של בע"ת אלא בחלקו של בנימין שהיה צדיק. והעירני חכם אחד, שגם **שמותן** של רחל ולאה מורים על עבודתן: "רחל" בלה"ק פירושו **כבשה**, שמראה על תמימות, ו"לאה" בלה"ק פירושו **עייפה**, שמורה על היגיעה במלחמה עם ענייני העולם (ע"ד המבואר בפיסקה הקודמת ממאמר אדהאמ"צ בזה).

15. אלא שכפי שעניין זה הוא במקורו, אינו בגלוי כ"כ, ולכן לא רצתה לאה ליפול ביד עשיו, משא"כ כשבא בפירוט ובהתחלקות אצל השבטים, אזי מתגלה תוכן עבודה זו יציאה, העבודה דעשיית בע"ת [וראה להלן פ' וישלח בעניין "ותצא דינה . . . ותצא לאה" ותמצא טוב].

איך למדים הלכות מיעקב?

החתונה הראשונה שמתוארת בתורה (לא רק ההכנות אלא גם סדר החתונה עצמה) היא נישואי יעקב – בחיר האבות.

ושם נאמר (פרשתנו כט, כז): "מלא שבוע זאת, וניתנה לך גם את זאת גו", כלומר, לבן אמר ליעקב להשלים את שבוע השמחה של לאה, ואז הוא יתן לו גם את רחל.

מפסוק זה נלמדים שני דינים בהלכות נישואין:

שבעת ימי המשתה – "מניין אנו למדין שבעת ימי המשתה? מיעקב אבינו, כשנשא את לאה עשה שבעת ימי המשתה, שנאמר מלא שבע זאת" (פרקי דרבי אליעזר פט"ז).

"אין מערבין שמחה בשמחה" – בחולו של מועד אין נושאים נשים, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת" (רמב"ם הל' אישות פ"י הי"ד).

נשאלת השאלה:

יש כלל¹⁶ ש"אין למדין מקודם מתן תורה" [=אין ללמוד הלכה מהאירועים שקרו לפני מ"ת], וכיצד כאן למדים מאירועי יעקב ולבן?

ואמנם בעניין שבעת ימי המשתה – זו לא דרשה גמורה, כפי שמוצאים בפוסקים שהם רק מדרבנן (ראה מג"א או"ח סי' תקמו, סק"ד. ורק על היום הראשון יש סברא שהוא מדאורייתא) – וזה כנראה מהסיבה הנ"ל, שאין למדין מקודם מ"ת.

אבל הדין ש"אין מערבין שמחה בשמחה" היא (לדעת התוספות¹⁷) דרשה גמורה ומדאורייתא. וא"כ קשה: איך יתכן ללמוד מלפני מ"ת?

מבאר הרבי:

16. ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה, מובא בתוספות מ"ק כ, א, ד"ה מה חג שבעה. ב"ר ק, ז. וראה במראה הפנים לירושלמי שם שמקשה כבפנים – איך למדין הלכות מנישואי יעקב.

17. תוד"ה לפי, מ"ק ח, ב. וראה גם תוד"ה דמסר, כתובות מז, א.

הכלל ש"אין למדין מלפני מ"ת" הוא לגבי הלכות דווקא, כי מכיוון ש"ניתנה תורה ונתחדשה הלכה" (ב"ב קי, ב) – שוב אי אפשר ללמוד מההלכה שנהגה לפני מתן תורה, אבל בעניינים של תכונות הנפש, שהם רק בירור המציאות – ניתן ללמוד גם מלפני מ"ת, כי טבעי בני האדם לא השתנו.

ובנוגע לענייננו:

שבעת ימי המשתה הם תקנה הלכתית, ולכן אי אפשר ללמוד חידוש זה מלפני מתן תורה (והם אכן רק מדרבנן).

אבל, השאלה האם מותר לערב שמחה בשמחה היא שאלה בתכונות נפש האדם: כי יש סברא לומר שכשאדם הוא בתנועה של שמחה אז כל סיבה נוספת לשמחה מגבירה את שמחתו עוד יותר, ועל כך מלמד אותנו הפסוק בפרשה – שהטבע הוא הפוך! כאשר שתי שמחות מעורבות יחד אין הוא יכול לשמוח כראוי באף אחת מהן, כי הן מבלבלות אחת את חברתה.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק א, ויצא סעיף ט (עמ' 65 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 56 ואילך.

כיצד נשא יעקב שתי אחיות?

בפרשתנו מסופר על נישואי יעקב ללאה ולרחל. והתמיהה עולה: הרי ידוע שהאבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, וכיצד זה נשא יעקב שתי אחיות – לאו מפורש של "ואשה אל אחותה לא תקח" (אחרי יח, יח)?!

ואמנם הרמב"ן מתרץ (תולדות כו, ה), שרק בארץ ישראל קיימו האבות את התורה ויעקב נשא אותם בחרן. אבל לשיטת רש"י זה לא יסותר, כיון שרש"י כותב בפירוש (וישלח לב, ה) "עם לבן גרתי – ותרי"ג מצוות שמרתי", הרי שלשיטת רש"י שמר מצוות גם בחו"ל כאשר גר עם לבן! והדרא קושיא לדוכתה.

יש מיישבים¹⁸, שלקח אותן על פי הדיבור כדי להעמיד י"ב שבטים. אבל גם תירוץ זה אינו מתיישב בפשוטו של מקרא, כי לא מצינו במקרא שיעקב נצטווה ללדת י"ב שבטים

18. פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון (ד"ה ובוה נבאר) בשם מהר"ש יפה. וראה גם גור-אריה ויגש מו, י.

או לקחת את לאה וגם את רחל (ואדרבה, בפשט נראה שלקח אותה כי רצה אותה עוד לפני נישואי לאה).

מבאר הרבי ובהקדם:

זה שהאבות קיימו את כל התורה – הרי זה היה בגדר של 'חומרא' והוספה על שבע מצוות בני נח שהיו חייבים בהם. ומזה מובן בפשטות, שאם קיום מצוה מסויימת יצר סתירה עם אחת משבע המצוות – לא קיימו את המצוה ההיא!

[ולדוגמא: מפרשים מקשים, מדוע לא קיים אברהם אבינו את מצוות מילה עוד לפני שנצטווה עליה, ומתרצים באופנים שונים¹⁹, ויש לומר הביאור בפשטות: אחת משבע מצוות ב"נ היא: "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" (נח ט, ה) ופירש"י שזה "השופך דם עצמו" וממילא מובן שהיה איסור על אברהם למול עצמו ולשפוך דמו בשביל הידור וחומרא של קיום תרי"ג מצוות, ורק אחרי שנצטווה הרי הציווי המפורש דוחה את איסור שפ"ד].

והנה, בנוסף לשבע מצוות בני נח, היו עוד גדרים וסייגים שהאומות קיבלו על עצמם, ולדוגמה מה שרש"י מביא גבי שכם (וישלח לד, ז) "שהאומות גדרו עצמן מן העריות ע"י המבול" וכן כיבוד אב ואם ועוד.

[ועפ"ז יובנו גם דברי רש"י בסוף פ' נח "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו" – למרות שעל כיבוד אב נצטוו רק במרה? – אלא שכיבוד אב הוא מההנהגות שקיבלו על עצמם ולכן גם יעקב נענש על שלא קיים מצות כיבוד או"א (רש"י ס"פ תולדות) אף שלא נצטווה ע"ז].

על פי זה מובן גם במקרה שלנו:

אחד הדברים שהאומות נזהרו בהם כבר אז, הוא: שלא לרמות איש את רעהו [וכמוכח מזה שיעקב אמר ללבן "ולמה רימיתני" ולבן נאלץ להצטדק "לא יעשה כן במקומנו גו"י], ואם כן, כיון שיעקב הבטיח כבר לרחל שישאנה, ואף נתן לה 'סימנים' על כך – הרי אם לא היה לוקח אותה היה עובר על איסור רמאות, ולכן בנידון זה לא יכל יעקב לשמור על

19. התירוך הידוע (ריב"א עה"ת ס"פ לך), שמכיון שקיים מצות מילה שייך רק פעם אחת, לכן לא מל אי"ע עד שנצטווה על זה, כי "גדול מצווה ועושה כו"י" (קידושין לא, א. וש"נ) – אין לאומר לפירש"י עה"ת כי (א) בפשטות הכתובים ובפירש"י לא נזכר זה דגדול מצווה כו"י (ואין לומר שזה דבר פשוט כ"כ שה"בן חמש למקרא" מבין זאת מעצמו – שהרי אפילו רב יוסף הי' סבור מקודם אשר אינו מצווה ועושה גדול יותר (קידושין ס)). (ב) לפ"ז נמצא ש"וישמור משמרת גו"י" הי' במיעוט שנותיו – רק באותם השנים לאחר שכל עצמו ולא לפני"ז, ופשיטא שלא הי' זה עקיב שנה (גדרים לב, סע"א).

המצוה של "ואשה אל אחותה לא תקח" שהיתה בגדר חומרא בשבילו, בזמן שהיה עליו לקיים את מצוות ו'גדרים' של בני נח!

ההוראה מכך אלינו מובנת בפשטות:

כאשר אדם רוצה להחמיר על עצמו ולנהוג בהידורים – הוא צריך קודם כל לוודא שזה לא יבוא על חשבון אחרים!

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ה, ויצא שיחה ב (עמ' 141 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 143 ואילך. ועניין בגוף השיחה פלפול ארוך בגדר האבות לפני מ"ת ואם שייך אצלם הדין ד"גר שנתגייר כקטן שנולד דמיו".

ובעניין בלהה וחלפה שגם הן היו בנות לבן (רש"י פרשתנו לא, נ) ואיך לקח אותם יעקב – מבואר בשיחת ויגש שיחה א (לקו"ש שם עמ' 230 ואילך).

כשמחמירים על חשבון השני...

מסופר, שפעם כשהסבו חסידים בליל הסדר אצל אדמו"ר הריי"צ, ישב שם בפנית השולחן אורח שלא נמנה על עדת החסידים.

האורח לא היה מודע לזהירות המיוחדת הנהוגה בחב"ד במצה שרויה [=שלא להרטיב את המצה וכו'] ותוך כדי הסעודה טבל את המצה שלו ביין.

החסידים שהבחינו בכך מיד גערו בו: "ככה מול הרבי לטבול את המצה ביין?"

הרבי שהבחין בתכונה בקצה השולחן שאל לפשר המהומה, ומספרו לו את שקרה, הפטיר: "עדיף מצה אדומה מפנים אדומות!"...

(עתון "כפר חב"ד" פ' תולדות תשע"ז, ב"פתגמים קצרים" מאת הרא"א הכהן שי' פרידמן)

מדוע 'בית זבול' דווקא ב'זבולון'?

בפרשתנו בלידת זבולון (ל, כ), אמרה לאה "זבדני אלקים... הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים, ותקרא את שמו זבולון".

מפרש רש"י: "לשון בית זבול, בית מדור. מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי, שיש לי בנים כנגד כל נשיו".

והנה, אף שבפשטות השם זבולון קשור ללאה ("זבלני אישי"), אבל מכך שהשם הזה ניתן דווקא לזבולון – מובן שהוא קשור גם לזבולון עצמו

[כידוע המובא בספרים²⁰ ששמות בני אדם אינם דרך מקרה, אלא הקב"ה נותן חכמה ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא משורש נשמתו, על-אחת-כמה-וכמה השמות שניתנו ע"י האמהות, ש"נביאות היו" (רש"י פרשתנו כט, לד) ודאי קראו שמות ע"פ רוח"ק] ועל פי זה יוצא, שעיקר 'דירתו' של יעקב (ברוחניות) היא דווקא אצל זבולון (ראה אלשיך וצורר המור עה"פ).

והדבר תמוה:

הרי ידוע שעניינו של יעקב הוא לימוד התורה, כמפורש "ויעקב איש תם ישב אהלים – אהלו של שם ואהלו של עבר" (תולדות כה, כו ופירש"י), ואילו עניינו של זבולון הוא (כברכת יעקב) "זבולון לחוף ימים ישכון גו' – שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא" (ויחי מט, יב ופירש"י), ואיך אפשר לומר שדווקא זבולון הוא הקובע את עיקר דירתו של יעקב?

לכאורה היה ניתן לבאר זאת, ע"פ מאמר רו"ל עה"פ "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך" (ברכה לג יח) – "זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון . . יוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר כו'" (ב"ר הובא בפירש"י ברכה שם) – שעפ"ז מובן שבכך שזבולון עוסק בתמיכת התורה יש בו מעלה על יששכר. וכן פי' באלשיך כאן: "זבולון הוא אכסניא לתורה . . שהוא זן את יששכר".

אבל עדיין קשה: איך אפשר לומר שמעלה זו של "תמכין דאורייתא" תכריע את עיקר דירתו של יעקב, שעיקר המעלה אצלו הוא לימוד התורה, שדירתו תהיה במקום העוסק בפרקמטיא ("אכסניא לתורה") ולא באהלה של תורה עצמו?²¹

20. שער הגלגולים להאריז"ל הקדמה כג. שער מרז"ל בסופו. עמק המלך ש"א ספ"ד. אור תורה להח"מ ממעזריטש פי' בראשית (ד, ד). וראה ג"כ חפץ ה' לברכות (ג, א). אור התורה וישלח לה, י. ר"פ וילך, ועוד. ספר חסידים סימן רמ"ד.

21. ובמיוחד שרש"י כותב "לשון בית זבול", שזה נאמר על בית המקדש – "בנה בניתי בית זבול לך" (מ"א ח, ג) שנקרא "בית זבול" להיותו דירת קבע של הקב"ה, כסיום הפסוק "מכון לשבתך עולמים", דירה נצחית – כלומר: חשיבותו של זבולון אינה רק כדירה סתם, דירת עראי וכו', אלא היא קשורה

מבאר הרבי ובהקדם:

בחיייו של יעקב מצינו דבר פלא: שהצלחתו הגדולה בחיים, "ויפרוץ האיש מאוד מאוד" (פרשתנו ל, מג) היתה דווקא בשהייתו בבית לבן, דהיינו במשך עשרים שנה שבהם לכאורה עסק במרעה הצאן, ובאופן ש"בכל כחי עבדתי... ביום אכלני חורב וקרח בלילה". ולא רק הצלחה בגשמיות, אלא גם ברוחניות – שדווקא בבית לבן העמיד יעקב את שבטי ישראל (חוץ מבנימין) ובאופן ד"מטתו שלמה" (ויק"ר פל"ו, ה). היתכן?

ונקודת הביאור בזה:

אמרו רז"ל (ב"ר סז, ח) "צדיקים דומין לבוראן", וכשם שהקב"ה "נתאוה להיות לו דירה בתחתונים" (ראה תנחומא נשא טז. ועוד) – כך עיקר עבודתם של הצדיקים היא לא לצורך נשמתם, אלא בעיקר לזכך ולהאיר את העולם שסביבם ולהופכו לדירה לו ית'.

מכך מובן, שלמרות שעיקר עניינו של יעקב היא תורה, אבל מתי התגלתה ו'האירה' מעלתו האמיתית – דווקא כשעסק בגשמיות העולם ושם שמר תרי"ג מצוות! ולכן גם העמיד את בית ישראל דווקא כשהיה ב"חרון אף של מקום".

עפ"ז מיושב מדוע עיקר משכנו של יעקב הוא דווקא אצל זבולון, כי למרות שבעלי עסקים ("זבולון") לומדים תורה בכמות פחות מיושבי אהל (יששכר) – הרי יש בלימודם של בעלי עסקים הקובעים עיתים לתורה ולתפילה מעלה יתרה על יושבי אהל, כיון שהם מבטאים את משכן ה' ("בית זבול") – שנתאוה לשכון דווקא בתחתונים.

וכדברי אדמו"ר הזקן (תורה אור ר"פ נח), ש"זהו טעות הבעלי עסקים שבדעתם שאין יכולים להתפלל כ"כ כמו היושבי אוהלים, כי אדרבה נהפוך הוא שהם יכולים להתפלל יותר, כי יתרון האור הוא מתוך החושך דווקא".

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ל ויצא שיחה ב (עמ' 134 ואילך. השיחה בלה"ק במקור).

ט' כסלו - סיפורים

הוא יום הולדת ויום הילולת כ"ק אדמו"ר האמצעי, נשיא השני
בשושלת חב"ד

ברא כרעיה דאבוה

סיפר כ"ק אדמו"ר הרי"צ:

אדמו"ר האמצעי היה כל כך שקוע בעבודת ה', שפעמים רבות היה צריך להזכיר לו
על אכילה ושתייה ושינה.

אביו, רבנו הזקן, התבטא: שזה בטוח שאין צורך להזכיר לו את ה"והוא רחום" הארוך
בשני וחמישי או "יעלה ויבוא", כי כשהוא מתפלל הוא רואה את העניינים למעלה, אבל
בשבת, מהמתיקות של תפילות שבת, היה צריך "עומד על גביו" [=כנראה הכוונה להשגיה
שלא יגיע לכלות הנפש].

משנת תקס"ט ואילך לא קיבל אדמו"ר הזקן ל"יחידות" שאלות בענייני עבודת ה',
השכלה וכדו' [אלא רק בענייני פרנסה, עצה וכדו' או ענייני העיר], והיה מפנה את
השואלים לבנו אדמו"ר האמצעי, באומרו: "גייט צו מיין רבי'ן" [=לכו אל ה"רבי" שלי].

(ע"פ "רשימות היומן" תרצ"א-תרצ"ג. הובא ג"כ ב"אוצר רשימות" עמ' רצו ואילך)

שידוך לצורך תפילה

על שידוכי אדהאמ"צ מסופר:

פעם נכנס לאדמו"ר הזקן ל'יחידות', חסיד מלמד תינוקות מהעיירה ינוביץ', עני מרוד ואב לחמש בנות.

המלמד התאונן על כך שאינו יכול להתפלל בכוונה הראויה. כיון שראשו טרוד.

שאל אותו הרבי: במה ראשך טרוד?

במחשבה על שלושת בנותיי המבוגרות, שכבר הגיעו מזמן לפרקן אלא שאין לי לשלם נדוניה עבורן – השיב המלמד.

אמר לו הרבי: מבת אחת אני יכול לשחרר אותך, אקח אותה לכלה עבור בני. לשתיים האחרות חפש בעצמך מחותנים...

והיא הרבנית שיינא, אשת אדמו"ר האמצעי.

נקל לשער, שעם מחותן כאדמו"ר הזקן מצא המלמד בקלות שני חתנים נוספים...

(נוסח זה הוא מספר "נישואי הנשיאים" (הרש"ז הרצל) ע"פ ספר הזכרונות ח"ג (שלא ניתן לדפוס) פרק טו. בקיצור יותר נד' בספר השיחות תש"ד עמ' 65 (ובמתורגם ללה"ק עמ' ס). וראה בסמוך סיפור נוסף על **אותו שידוך**. ויש לתודך)

שידוך לצורך מאמר...

סיפר כ"ק אדמו"ר הריי"צ:

הצעות שידוכין רבות הציעו לרבי דובער, בנו בכורו של אדמו"ר הזקן.

כאשר שאלו לדעתו, באיזה שידוך הוא בוחר, ענה: שהוא מעדיף את השידוך שיוכל לבוא לידי פועל מוקדם ככל האפשר, כיון שלא היתה לו סבלנות לחכות לשמוע את המאמרים שיאמר אביו לרגל החתונה...

ואכן, בגיל ארבע-עשרה, נשא את הרבנית שיינא, שהתגוררה בינוביץ', שהיתה סמוכה לליאזנה.

(ע"פ ספר השיחות תרח"צ עמ' 256. תורת מנחם חי"ב עמ' 153 וראה שם ההוראה לזאתנים בימינו)

פרשת וישלח

מדוע לשלוח מלאכים ממש?

פרשתנו פותחת: "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו גוי". מפרש רש"י: "מלאכים ממש".

מדוע צריך רש"י לפרש כאן "מלאכים ממש"? בפשטות: מכיוון שבמדרש כאן יש שתי דעות האם אכן היו אלה מלאכים או שמא שלוחים בשר-ודם, לכן מבהיר רש"י שהיו מלאכים ממש.

אך אם כן, נשאלת השאלה לאיך גיסא:

(א) מה אכן מכריח את רש"י לפרש שהם היו מלאכים ולא שלוחים [כמו בפסוק "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום" (חוקת כ, יד), שהכוונה לשלוחים בשר-ודם]?

(ב) [כקושיית אור החיים הק':] "למה ישתמש במלאכי עליון ללא צורך, כי יכול לעשות הדבר על ידי משרתי אדם?"

יש שפירשו (רא"מ ועוד), שהכרחו של רש"י הוא מכך שפסוק זה בא בהמשך לנאמר בסוף הפרשה הקודמת "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים וגו'" ועל כך אומר רש"י שמאותם מלאכים שלח יעקב לעשיו²².

אבל התירוץ עדיין לא 'חלק' בדרך הפשט, כי:

22. ואין זה סותר לדעה במדרש שהפירוש ב"מלאכים" הוא שלוחים, כיון שההכרח הוא בפשוטו של מקרא, שזהו דרכו של רש"י (פירש"י בראשית ג, ח ועוד), והמדרש הוא חלק הדרוש שבתורה, ולכל חלק בתורה יש כללים משלו, ולכן, ראיות והוכחות בחלק הפשט שבתורה לא תמיד מכריחים את חלק הדרוש.

א) כאשר התורה קוראת למשהו בשם **ללא תוספות** – הרי זה ככוונה, כגון כשהתורה אומרת לקחת "אזוב" – נפסק במושג (נגעים פי"ד מ"ו) שיש לקחת דווקא אזוב סתם ולא כזה שיש לו שם לווי ("אזוב יון" וכדו). ומכך מובן, שה"מלאכי אלקים" שבסוף פ' ויצא הם לא ה"מלאכים" סתם שבפרשת וישלח.

ב) לפי פירוש זה, היה ראוי לומר "וישלח יעקב המלאכים" או "מהמלאכים" בה"א הידיעה, ומכיון שכאן נאמר מלאכים סתם – הרי ע"פ פשוט מדובר בעניין חדש שלא דובר עליו עד כה²³.

אלא, מבאר הרבי, שיש הכרח אחר לרש"י שיעקב שלח מלאכים ממש:

ההלכה היא, שכאשר שליח נהרג במהלך שליחותו – צריך משלחו לעשות תשובה על שגרם למותו (באר היטב או"ח סו"ס תר"ג ושי"נ), ועל-דרך שאמרו רז"ל על יעקב (ב"ר פפ"ד, יג) שהיו "מעיו מתהפכין" על כך ששלח את יוסף לאחיו.

ואם כן מובן בענייננו, שאילו היה יעקב שולח שלוחים בשר ודם – הרי הוא היה מעמיד אותם בסכנה, כי יעקב הלוא חשש שעשיו יצא למלחמה נגדו [ובפיקוח נפש מחמירים אפי' בספק, עאכו"כ כאן שעשיו היה מוחזק ברציחה, כדברי רש"י (תולדות כה, כט) "והוא עיף – ברציחה"], וכפי שאכן התברר שהתכוון להרגו.

ואם כבר הוא שולח שלוחים – היה לו לשלוח אותם כ"מרגלים", שלא ידע עשיו שהם שלוחי יעקב, ומכיון שלא עשה כן אלא שלח אותם עם שליחות מיעקב "כה תאמרון לאדוני לעשיו גו" – הבין רש"י שלא יתכן שהיה מסכן כך בני אדם, והוכרח לפרש **מלאכים ממש!**

•

מתורת החסידות על הפסוק:

אדמו"ר הרי"צ סיפר: שבשבת פ' וישלח תקל"ג, השבת האחרונה לחיי המגיד ממעזריטש, אמר בשכבו על מטתו, במעמד החבריא קדישא: "וישלח יעקב מלאכים ופירש"י **מלאכים**

23. אין זה סותר למשי"כ בעל הטורים (ס"פ ויצא) ש"מחנים" נוטריקון "מאותם חיילים נטל יעקב מלאכים" – כי כני"ל לכל חלק בתורה יש כללים משלו, ובחלק הרמז שבתורה לא מדייקים כ"כ ואין להקשות קושיות ודיוקים הנ"ל, משא"כ בפירוש רש"י – המפרש פשוטו של מקרא, חלק הפשט שבתורה.

ממש – ה'ממש' [=הגוף] של המלאכים שלח יעקב לעשיו, אבל הרוחניות [=הנפש שלהם] נשאר עם יעקב".

מקשה הרבי, שצריך להבין: הרי אפילו בבני אדם ובעלי חיים אין הגוף יכול להתקיים ללא הנפש, ובודאי שכן הדבר במלאכים, שנפשם היא העיקר, כיצד אפוא הפריד יעקב בין גופם של המלאכים לנפשם?

[ועוד, שבפשטות מתכוון רש"י לשלול שלא היו אלה שלוחים בו"ד אלא מלאכים (כנ"ל), ולפי פירוש המגיד, שהפירוש "מלאכים ממש" היא לשלול הרוחניות שבהם עצמם – כוונתו של רש"י היא להיפך: שלא היו מלאכים ממש בכל מהותם, כי היה חסר להם העיקר – הרוחניות שבהם!]

ולכן יש לפרש:

אין הכוונה בדברי המגיד שיעקב שלח את המלאכים ללא רוחם ונפשם, אלא שגם בבואם לעשיו לא ניתקו את התקשרותם ליעקב, והיה ניכר בהם שאין זה מקומם כאן כי-אם אצל יעקב, עד שכאילו רק ה"ממש" שלהם נמצא כאן ואילו "נשמתם" נמצאת אצל יעקב (על דרך תורת הבעל-שם-טוב "במקום שרצונו של אדם – שם הוא נמצא").

וטעם הדבר בזה: מטרת שליחת המלאכים היתה כדי לברר ולזכך את עשיו (כמבואר בתורה אור ריש פרשתנו), וכדי שיוכלו להשפיע על עשיו, ולא להיות מושפעים ממנו – היתה נפשם צריכה להיות קשורה ביעקב ללא הרף, גם בהימצאם אצל עשיו.

וזוהי ההוראה לכל יהודי: שגם בעת התעסקותו בענייני העולם – עליו להיות חדור ב"אין עוד מלבדו". וכמו"כ ההולכים בשליחות רבותינו נשיאינו – אף שעליו לבצע את השליחות בעולם בכל התוקף – עליו להיזהר שמקום ה"חוצה" שבו הוא מפיץ את ה"מעיינות" לא יפעל בו שום ירידה, וזהו על ידי שיוקבע בלבו בכל עת שהוא כאן כדי לבצע את רצון ה"משלח".

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ה, הוספות וישלח (עמ' 389 ואילך). לא מופיע במתורגם ללה"ק. החלק החסידי ע"פ לקוטי שיחות חלק י, וישלח-י"ט כסלו (עמ' 100 ואילך). השיחה בלה"ק במקור.

ההבטחה והמחנות

בפרשתנו (לב, ז-י) מסופר איך שיעקב שמע שהנה עשיו בא, ואז: "ויהי את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות. ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם גו".

מפרש רש"י: "והיה המחנה הנשאר לפליטה – על כרחו, כי אלחם בו".

ויש להקשות:

(א) מניין ידע יעקב בוודאות כזאת שהמחנה הנשאר יהיה לפליטה? אמנם ע"י חציית המחנה לשנים גדלים הסיכויים של אחת המחנות להינצל, אבל מניין ידע יעקב בוודאות שיינצל?²⁴

(ב) מדוע חשוב להדגיש שההצלה שלהם תהיה "על כרחו" של עשיו, ובכלל מניין לקח רש"י שזה יהיה בגלל ש"אלחם בו", ולא באופן טבעי שכשעשיו יתקיף מחנה אחד – המחנה השני יברח?

מבאר הרבי, בהקדים קושיא נוספת:

מובן בפשטות, שכאשר יהודי נמצא בצרה ר"ל – הוא קודם כל מתפלל לקב"ה שיציל אותו ואח"כ מחפש דרכים בדרך הטבע להינצל, ואיך זה שיעקב אבינו קודם הכין עצמו למלחמה וחצה את העם לשני מחנות, ורק אח"כ התפלל "אלקי אבי אברהם וגו"?

אלא מובן, שיעקב אבינו ודאי בטח בקב"ה שיקיים הבטחתו [וכלשון רש"י (לב, י): "שתי הבטחות הבטחתי . . . ושמרתך בכל אשר תלך, ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך"] – שיחזור בשלום עם משפחתו לארץ ישראל, אבל הבטחות אלו היו רק ליעקב ולמשפחתו ולא לנכסיו ורכושו.

– לכן חצה יעקב את מחנהו לשניים: מחנה אחד – יעקב ובניו ביתו, שעליהם חלה הבטחת הקב"ה. מחנה שני – הצאן והבקר²⁵ (וכן הרועים שלהם) שעליהם לא חלה הבטחת הקב"ה,

24. הרמב"ן מסביר שבטחונו של יעקב נבע מכך ש"יעקב יודע שאין זרעו כולו נופל ביד עשיו, אם כן ינצל המחנה האחד על כל פנים", אבל אי אפשר לפרש כן כוונת רש"י, כי לשיטתו הוודאות היא בגלל סיבה אחרת: "כי אלחם עמו", כפי שרש"י מפרש ומדייק בפירושו.

25. ואמנם יש מפרשים (רבינו בחיי, וכן בתיב"ע לג, ב) שחצה גם את משפחתו לשני מחנות, אבל מהמשך הפרשה (ופירש"י) עולה שהחלוקה היתה: משפחת יעקב במחנה אחד, והצאן והבקר והגמלים במחנה השני (וכן פירשו האברבנאל, העקידה והאלשיך), שהרי כשיעקב עבר את מעבר יבוק נאמר קודם "ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבור את מעבר

והחשבון היה: שיעקב יילחם עם עשיו ובוודאי ינצחו מפני הבטחת הקב"ה, ובאותו הזמן גם יינצלו הבהמות והרכוש.

וזהו כוונת יעקב "אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו" – גם אם יצליח עשיו להכות את המחנה של הרכוש והנכסים, אז "והיה המחנה הנשאר לפליטה" – ודאי הדבר שמחנה המשפחה יינצלו, שהרי עליהם חלה הבטחת ה'.

ורק אחרי שִׁצַר מחנה שעליו חלה הבטחת השי"ת – נעמד להתפלל שאכן יקיים הקב"ה הבטחתו (ולא יגרום החטא – ראה פירש"י) ויישארו על כל פנים הוא ומשפחתו לפליטה.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק טו, וישלח שיחא א (עמ' 265 ואילך. ובמתורגם ללה"ק עמ' 284 ואילך).

יעקב וישראל על שום מה?

איתא בגמרא (ברכות יג, א) "כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה... רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (לך יז, ה) "ולא יקרא עוד את שמך אברהם".

מקשה הגמרא, שלפי זה הקורא ליעקב יעקב ג"כ יעבור בלאו, שהרי נאמר (פרשתנו לה, י) "לא יקרא שמך עוד יעקב"? ומתוצאת: ששם זה שונה כי הכתוב חזר וקראו יעקב, דכתיב (ויגש מו, ב) "ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב" – עד כאן תוכן דברי הגמרא.

וצריך להבין, מהו באמת אצל יעקב, בשונה מאברהם, גם לאחרי שנקרא שמו ישראל ממשיכה התורה (וכן עם ישראל) לקרוא לו גם בשם יעקב?

אלא, מבואר בחסידות, שהשמות יעקב וישראל מסמלים שתי מדרגות בעבודת ה', ויהודי צריך לעבוד את ה' בשתייהן:

יעקב – מלשון עקב – מרמזת על הירידה לגשמיות: שיהודי אוכל ושותה ועובד בעולם.

ואילו **ישראל** – מלשון שררה – היא הדרגה של יהודי הלומד ועובד את ה', שהוא למעלה מהעולם.

יבוק" ולאחר מכן שוב "ויעבר את אשר לו" – "הבהמה והמטלטלים" (רש"י).

וכך מבאר אדמו"ר הזקן את הפסוק "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (בלק כג, כא): שבבחינת ישראל אין 'עמל', כי הוא מרומם מהעולם, אבל בבחי' יעקב יש עמל, כי כשיורד לעולם צריך להתגבר על עצמו שלא יכשל ח"ו בעבירות וכן לעסוק בכל דבר לשם שמים, וזהו 'לא הביט און' – שאין לו עבירות, אבל עמל – יש גם יש.

באופן כללי, זהו ההבדל בין מצבו של יהודי בימי החול לדרגתו בשבת קודש:

בימות החול – עליו לרדת להתעסק עם עניני העולם ו'לברר' אותם (יעקב).

אבל **בשבת** – נמצא יהודי למעלה מהעולם (ישראל), ולכן גם האכילה בשבת מצוה וכל מעשיה קודש. וזהו שאומרים במוצאי שבת "אל תירא עבדי יעקב", שאומרים לנשמה שלא תחשוש מכך שהיא יורדת לדרגת יעקב, כי השבת נותנת כח לכל השבוע להתגבר על חושך העולם.

ולכן מובן, שלמרות שנקרא שמו ישראל ממשיכה התורה לקרותו גם בשם יעקב, להורות לנו שאף שיהודי הוא למעלה מהעולם – אעפ"כ עליו גם להתעסק עם עניני העולם ולהעלותם לקדושה.

מבוסס על: לקוטי תורה פ' בלק ד"ה לא הביט. לקוטי שיחות חלק ג, וישלח (עמ' 795 ואילך, ובמותרים ללה"ק: עמ' 48 ואילך).

שליחותה של דינה

על הכתוב (פרשתנו לד, א): "ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ". מפרש רש"י "בת לאה ולא בת יעקב?, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר (ויצא ל, טז) "ותצא לאה לקראתו".

וקשה:

(א) מדוע נוקט רש"י שהכתוב כאן בא לדבר בגנותה של לאה, והרי "אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב" (ב"ב קכג, א), ובפרט שמדובר בצדקת – הרי רש"י עצמו כותב (ר"פ נח) "הואיל והזכירו סיפר בשבחו שנאמר זכר צדיק לברכה"?

(ב) ביותר יוקשה, שהרי יציאת לאה לקראת יעקב לא היה דבר בלתי רצוי, ואדרבה, מפורש ברש"י (ויצא ל, יז) "וישמע אלקים אל לאה – שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים", ומדוע כאן מחשיב זאת לחסרון ("יצאנית היתה")?

אלא הביאור בזה:

רש"י כבר פירש לעיל (לב, כג) על הפסוק "ואת אחד עשר ילדיו" – "ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עיניו ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם".

ולכאורה תמוה: היתכן שיעקב יעמיד את דינה בסכנה ליפול ביד עשו, על הספק "שמא תחזירנו למוטב"?

אלא צריך לומר: שמעלתה של דינה היתה גדולה כל כך, עד שהיה בוודאות בכוחה להחזיר למוטב את עשו הרשע!

על פי זה יש לומר, שגם כוונת רש"י כאן על דינה "בת לאה ולא בת יעקב" היא למעליותא: כי יעקב לא רצה שדינה תצא ותפעל על עשו (ואף נענש ע"ז), אבל היא היתה בת לאה – ש"יצאה" לשם שמים²⁶, וכך גם כוונת דינה היתה "לראות בבנות הארץ" – כדי להחזיר למוטב!

ויש לומר יתרה מזו, שכוונתה זו של דינה נתקיימה לבסוף, שהרי לאחר הריגת אנשי שכם – נלקחו בנות שכם בשבי על ידי בני יעקב, ובפשטות נעשו שפחות בביתם של בני יעקב²⁷.

.

ומכאן – הוראה לנשי ישראל:

אע"פ ש"כל כבודה בת מלך פנימה" (תהילים מה, יד) – הרי אותן הנשים שחוננו בתכונות מיוחדות שביכולתן להשפיע גם בחוץ, עליהן לנצל תכונה זו לשם שמים, לקרב את הלבבות לעבודת ה' ולהחזיר בנות ישראל הנמצאות ב'חוץ' למוטב.

26. ראה לעיל פי ויצא (פיסקה "השידוך המתאים"), שזו היתה עבודתה של לאה – עבודת התשובה, ע"ש.

27. וכן בנוגע לאנשי שכם, אף שנתחייבו מיתה ונהרגו ע"י שמעון ולוי, מ"מ כדי שרצונה של אותה צדקת, "דינה בת לאה", יתקיים במקצת עכ"פ, הרי קודם הריגתם נמולו, שזהו הסימן של כריתת ברית עם משפחת אברהם.

ואף שמוכן ופשוט, שהשתדלות זו צריכה להיות כיאות לבת ישראל באופן צנוע, מ"מ, ביחד עם הזהירות בתכלית של הליכה בגדרי הצניעות, עליהן להחזיר למוטב את בנות ישראל התועות.

ואדרבה, מכיון שהקב"ה ברא את הנשים בתכונה וטבע של קירוב ו"רכות", הרי מובן שעליהן לנצל אותה במילואה, לא רק בהנהגת הבית, אלא גם בהשפעה בחוץ, לקרב את בנות ישראל לאביהן שבשמים.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק לה, וישלח שיחה ג (עמ' 150 ואילך, השיחה בלה"ק במקור).

מתי הגיע לוי לגיל מצוות?

על הנאמר במשנה (אבות פ"ה מכ"א) "בן שלש עשרה למצוות" כותב ר"ע מברטנורא שלומדים זאת מהפסוק (פרשתנו לך, כה) "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו ולוי באותו הפרק היה בן י"ג שנה, הרי שבגיל 13 כבר נקרא 'איש' שמחוייב במצוות [שנאמר (נשא ה, ו) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם"].

והנה בפירושו התוספות יום טוב שם, מחשב איך יוצא 13 שנים מלידת לוי עד מעשה שכם; כי יעקב יצא מחרן 13 שנה אחרי שנשא את לאה; שנתיים לקח ללידת ראובן שמעון ולוי (7 חודשים לכל אחד) נמצא לוי בן 11 כשיצאו משם, ו-18 חודשים שעשה בסוכות ועוד 6 חודשים ששהה בדרך, אבל מסכם שרש"י שכתב (וישב לו, לד) שיעקב ששהה בדרך ששה חודשים אחרי מעשה שכם לא דייק, כי אם כן יוצא שלוי היה רק בן 12 וחצי, אלא צריך לומר ששהה לפני הגיעו לשכם.

אבל, מקשה הרבי, הרי דברי רש"י מיוסדים על גמרא במס' מגילה (יז, א) "יצא מארם נהריים ובא לו לסוכות ועשה שם י"ח חודש . . . ובבית א-ל עשה ששה חודשים" – הרי רואים שששת החודשים היו אחרי מעשה שכם! והרבי מוסיף "שוב ראיתי שמקשה כן בתוס' ר' עקיבא איגר לאבות שם".

ומיישב הרבי, שהחשבון מדוייק ומיום ליום:

כי לאחר שיעקב נשא את לאה²⁸ חיכה 7 ימי המשתה ואח"כ עבד 7 שנים ברחל ו-6 שנים בצאן. ולאחרי ילדה לשבעה (=בחדש השביעי. פדר"א פל"ו) ו"היולדת לשבעה

28. שאז התחיל מיד חשבון העיבור של ראובן וכמ"ש רש"י עה"פ "כחי וראשית אוני" (בראשית מט,

יולדת למקוטעין" (ר"ה יא, א) שהם ששה חדשים ו-2 ימים (תוס' שם ד"ה אלא) כפול 3, ושבועיים טומאת לידה של ראובן ושמעון, יוצא שעד שנולד לוי עברו 18 חדשים ו-20 ימים.

אח"כ ברח מלבן 7 ימים, ויום אחד לן על מעבר יבק, בסוכות ישב 18 חודש, לשכם בא ערב שבת, ולכן חנה מחוץ לעיר, וא"כ על כרחך היה שם גם בש"ק ורק ביום א' יצאה דינה. ועוד יומיים כי רק ביום השלישי בהיותם כואבים לקחו איש חרבו. סך כל החודשים והימים האלה: שוב 18 חדשים ו-20 ימים (כי מצרפים ל-20 ימים אלו את שבעת ימי המשתה שקדמו ל-13 שנה שיעקב שהה בחרן – יוצא שבדיוק באותו יום נעשה לוי בר-מצוה!

לסיכום:

(1) שמנישואי לאה עד שנולד לוי: 18 חדשים ו-20 יום.
(2) ויעקב נשאר אחרי נישואי לאה בבית לבן 13 שנה,

(3) ומיציאתו מבית לבן (כולל עיכוב של 7 ימים להשלים את ימי המשתה²⁹) עד הגעתו לשכם: 18 חדשים ו-20 יום.

– נמצא שבמעשה שכם היה לוי בדיוק בן 13!

מבוסס על: "רשימות" חוברת כא בתחילתו. נדפס בתוספת הערות ומקורות ב"אוצר רשימות" (קה"ת תשס"ח) עמ' יט ואילך.

לא להיות 'תושב' בגלות

בפרשתנו, לקראת סוף הפרשה (לו, ו) מסופר שעשיו לקח את משפחתו ורכושו "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו".

ג) ע"ש.

29. כלומר, בחשבון מיציאתו מחרן עד מעשה שכם יש רק 18 חודשים ו-13 יום, אי"כ הרי חסרים 7 ימים? והתשובה היא: שיעקב לא התחיל לעבוד את לבן יום אחרי הנישואין אלא חיכה עוד שבעת ימי המשתה ("מלא שבוע זאת"), ורק אח"כ עבד 13 שנה, יוצא שהתעכב עוד שבעה ימים עד שיצא מבית לבן (כי עבד 7 שנים מלאות ברחל, ועוד 6 שנים מלאות בצאן, במילים אחרות: יעקב בעצם היה בבית לבן 20 שנה ו-7 ימים).

רש"י מביא את דברי המדרש-רבה: "מפני שטר חוב של גזירת" כי גר יהיה זרעך" המוטל על זרעו של יצחק, אמר: אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר!".

ולכאורה לא מובן:

הלוא הגזרה של "כי גר יהיה זרעך" שנאמרה לאברהם אבינו (לך טו, יג) היא כסיום הכתוב "בארץ לא להם" שזה אומר לאו דווקא בארץ מצרים [וכמו שמפורש ברש"י על הפסוק שם: "ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם" וכו'], ואם כן, בעת שעשיו יוצא מארץ כנען ועובר להר שעיר הרי בזה הוא פורע את שטר-החוב של "גר יהיה זרעך"! ואם כך יש לו כן חלק בפרעון השטר!

אלא מבאר הרבי:

הגזרה המוטלת על זרעו של יצחק היא להיות גר בארץ לא להם, היינו שהוא נמצא בארץ מגורו כ"גר" ולא כתושב, ומחכה כל העת לשוב לביתו – לשולחן אביו, כמו יעקב שנאמר אצלו "וישב" רק בארץ מגורי אביו – בארץ כנען.

אבל עשיו לא רצה לחיות כמו גר כי אם דווקא "וישב עשיו בהר שעיר" (להלן פסוק ח) דהיינו להיות שקוע שם ולהתנתק לנצח מארץ אביו, ולכן אין זה נחשב כפריעת שטר החוב (וממילא גם אינו זוכה ל"דור רביעי ישובו הנה" – ירושת הארץ).

.

ומכאן הוראה בעבודת כל אחד ואחד בכל מקום שהוא – במשך זמן הגלות:

כל זמן היותנו בגלות (פרעון השטר-חוב) עד ביאת משיח צדקנו, על האדם לדעת ולהרגיש שהוא גר בארץ לא לו; שלא יתיישב ח"ו בזמן וסדר הגלות, אלא יהיה "גר" וזר לכל ענייני הגלות (ולאידך – תושב וחזק בכל ענייני תורה ומצוות – ענייני הנשמה, שמלכתחילה לא הלכה בגלות³⁰), ויחכה בכל עת ורגע לגאולה האמיתית, ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק י, וישלח סעיף ז (עמ' 114. השיחה בלה"ק במקור). הרעיון לעיבוד בסיוע ה"דבר-מלכות" השבועי עמ' קב.

30. כהכרזת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בתחנת הרכבת בעת שנשלח לעיר גלותו קוסטרומה (גי תמוז תרפ"ז): "ידעו נא כל העמים אשר על פני האדמה, כי רק גופותינו נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות, ואילו נשמותינו לא נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות. חייבים אנו להכריז גלוי לעין כל, שכל מה שנוגע

שמשיח יקח את הקוזקים...

מספרים, שבאחת הכפרים, הגיע פעם דרשן נודד ובדרשתו תיאר בצבעים חיים איך שמשיח עומד לבוא ולקחת את כל היהודים לארץ ישראל. שמע אחד היהודים את דרשתו ורץ לספר לאשתו את הבשורה המשמחת.

אמרה לו אשתו:

ומה יהיה עם כל העיזים והכבשים שלנו? לא ידע הכפרי מה לענות והעביר את השאלה לרב.

ראה הרב עם מי יש לו עסק, ואמר לו:

מה שווה לך העיזים, אם הקוזקים באים כל הזמן וגונבים אותם ומשחיתים כל חלקה טובה, נעלה לא"י וניפטר מהקוזקים! העביר הכפרי את התשובה לאשתו.

אמרה לו אשתו:

תציע לרב שיקח את הקוזקים לארץ ישראל וישאיר אותנו בשלווה עם העיזים...

חג הגאולה י"ט כסלו

לטעום מזמן הגאולה

ידועה השאלה: אם תורת החסידות היא כל-כך חשובה ונחוצה לעבודת ה' – למה לא התגלתה לפני תקופת הבעל-שם-טוב?

מסביר זאת אדמו"ר הרש"ב [=רבי שלום דובער מליובאוויטש] במאמר שנאמר ל"יחידי סגולה" בי"ט כסלו תרס"ג:

ידוע, שיומו של הקב"ה הוא אלף שנה ככתוב (תהלים צ, ד) "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול". יוצא אם כן, שהאלף השישי בו אנו נמצאים – מכוון כנגד יום שישי. ומכיוון שכל יממה מחולקת ללילה ויום – יוצא שמשנת 5,500 (ה'ת"ק) התחיל הבוקר של יום שישי (והדברים מפורשים באור-החיים הקדוש ריש פ' צו).

והרי ידוע, שביום שישי צריך להתכוון לקראת שבת וגם מצווה לטעום בו ממאכלי השבת, כנאמר (בתפילת מוסף) "טועמיה חיים זכור". ואם כן, גם אנחנו, שעומדים ב"יום שישי" צריכים להתכוון ל"שבת" הרומז לזמן הגאולה, "יום שכולו שבת".

ולכן התגלה הבעש"ט דווקא בתקופת שנת ת"ק (5,500) כי עד אז היה עדיין לילה ולא יכל האור הגנוז הזה להאיר בעולם³¹, ורק משהפציע הבוקר של יום שישי – שנת ת"ק – נהיה העולם מוכן לטעום מעין עולם הבא, ומאז מגלים הבעש"ט ומלאי-מקומו שבכל דור 'טעימות' מסודות התורה דלעתיד.

31. ומה שנתגלתה תורת האריז"ל בשנת שלי"ג (למרות שזה עדיין לילה) – זהו עי"פ דברי הגמרא (ברכות ג, א) "משמרה שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה", דהיינו שבשליש האחרון של הלילה מתחילים אנשים להתעורר. ולכן דווקא בשנת ה'שלי"ג (5,333) התגלתה תורת האריז"ל שהיא בחינת 'יניקה' מתורתו של משיח [שזה מרומז בדברי הגמרא "תינוק יונק"] וכן התחילה השכינה ל'התעורר' ולקום מעפר [שזה מרומז בלשון "ואשה מספרת עם בעלה"; אשה רומז לשכינה – עי"ש] אבל זה עדיין נקרא רק **יניקה** משא"כ **טעימה** ממש לא הי' אפשרי עד **בוקר** של יום שישי שאז טועמים ממאכלי השבת, כבפנים.

והרבי הוסיף, שלפי זה יוצא שבשנת תש"נ (=5,750) הגענו כבר לחצות היום של ערב שבת שאז מאיר כבר בגלוי האור של שבת³², ולכן מובן עד כמה צריך לטעום מתורת החסידות במיוחד בזמנינו – ערב הגאולה ממש.

מבוסס על: סה"מ תרס"ג ח"א עמ' קמב. תו"מ התוועדיות ה'תנש"א ח"ב עמ' 220.

ספר בראשית וי"ט כסלו

י"ט כסלו נקרא בפי רבותינו נשיאינו³³ ראש השנה לתורת החסידות ולדרכי החסידות. והדבר מרומז גם בקביעות ימי השבוע – שי"ט כסלו חל תמיד באותו יום בשבוע שבו חל ראש השנה [כשחודש חשון חסר: כמו א' דר"ה, וכשחודש חשון מלא: כמו ב' דר"ה]³⁴.

ויש לבאר הקשר של י"ט כסלו עם פרשת השבוע – פ' וישלח (שחלה תמיד בסמיכות לי"ט כסלו), דלכאורה הם שני עניינים שונים: תוכנה של פ' וישלח היא הברור של עשיו, כמבואר במאמרי חסידות דפרשתנו³⁵, וי"ט כסלו הוא גילוי פנימיות התורה, שהוא מגלה את הפנימיות דישראל, ומה השייכות לפ' וישלח – הברור דעשיו?

ויובן בהקדם ביאור הקשר של כל פרשיות ספר בראשית, שנקרא "ספר הישר" על שם האבות שנקראו ישרים (ע"ז כה, א), שמכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים" מובן שבספר זה נכלל כל סדר העבודה של בני"י, ועל סדר הפרשיות:

היסוד וההתחלה של עבודת היהודי היא בראשית – שתכלית בריאת העולם ע"י הקב"ה היא בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית.

והכוונה בזה היא: נח – שיהיה "נייחא דרוחא", ו"נח נח ב' פעמים – נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים" (ב"ר פ"ל, ה), היינו שתהי' לקב"ה נחת רוח מדירתו בתחתונים.

32. להעיר, שהרבי החל ללבוש בגדי שבת גם בימי החול, מחודש תשרי תשי"ג ואילך.

33. אגרת הקודש של כ"ק אדמו"ר הרש"י נ"ע מיום ט"ז כסלו תרס"ב (נד' באג"ק שלו ח"א ע' רנט. ושי"ט). וראה לקוטי דבורים ח"ד תשנט, ב. "היום יום" בתחילתו.

34. ולהעיר מהפתגם שיי"ט כסלו הוא שמחת תורה דפנימיות התורה (סה"ש תשי"ד ע' 49-50), שעפ"י יומתק שקביעותו מתאימה לקביעות של יום ב' דר"ה, שבו היא גם הקביעות דשמחת [וכשחודש חשון חסר – הרי זה מתאים לקביעות בארץ ישראל, ששמע"צ ושמח"ת הם ביום אחד, באותו יום שבו חל א' דר"ה].

35. ראה תורה אור ריש פרשתנו (ובארוכה בתורת חיים לאדמו"ר האמצעי ר"פ), שהכוונה ב"וישלח יעקב מלאכים גו"י היא שרצה להעלות את עשיו לשרשו ומקורו כו'. וכן סיום הפרשה באלופי עשיו – הכוונה בזה היא הברור דעשיו להעלותו לשרשו ומקורו כפי שהוא בתורה.

ולכן צריך להיות לך לך – שהנשמה תרד מלמעלה למטה ("מארצך גו") עד לעוה"ז, "מאיגרא רבה לבירא עמיקתא", ודווקא עי"ז מתעלית הנשמה עוד יותר מלפני ירידתה – שנעשית בבחינת "מהלך".

וכדי שהנשמה תוכל להשלים את כוונת הבריאה צריך להיות וירא אליו ה' – והיא הנתינת-כח המיוחדת ש"משביעין אותו" (מלשון שובע) – את הנשמה לפני ירידתה למטה.

וזה חודר בכל מציאותו של היהודי ובכל ביתו, בכל הפרטים של חיי שרה – מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (כולל המשמעות של דרגות אלה כפי שנתבארו בתורת החסידות: רצון ותענוג, מוחין ומדות).

ואופן העבודה הוא: תולדות – "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" (פרש"י ר"פ נח) ובפרטיות יותר: כפי פרש"י מפרש "יעקב ועשיו האמורים בפרשה"; שיהודי פועל בעולם גם בתחום הקדושה (יעקב) וגם בבירור העומת-זה, סור מרע (עשיו) ועד להפיכתו לטוב.

ואחרי כל הקדמה זו מתחילה העבודה בפועל: ויצא – שהנשמה יוצאת מ"באר שבע", מקומה של הנשמה למעלה (שבע מדות העליונות) ויוצאת "חרנה" – חרון אף של מקום, כאן בעוה"ז.

ובהמשך לזה בא שלב נוסף ועיקרי בעבודה למטה: וישלח גו' אל עשיו – שמבררים את המקום הכי תחתון (עשיו שלמטה מלבן).

ועל ידי זה נעשה וישב – מצב של התיישבות, "לישב בשלוה".

ועד שנעשה קץ וסוף לכל מעשינו ועבודתנו: מקץ שנתיים ימים – שני העניינים של "קץ הימים" ו"קץ הימין" (ראה לקו"ש ח"ה ע' 200 וש"נ).

ואז נהיה ויגש – מצב של הגשה וחיבור של כאו"א מישראל עם כביכול הקב"ה.

עד שזוכים לחיים נצחיים: ויחי – כולל בני ישראל מכל הדורות הקודמים – תחיית המתים.

ע"פ זה יש לבאר את הקשר של י"ט כסלו עם פ' וישלח:

החידוש של י"ט כסלו הוא שבו התחיל עיקר העניין ד'יפוצו מעיינותיך חוצה" – היינו שה'מעיינות' עצמם של תורת החסידות יגיעו עד לתחתון שאין תחתון למטה הימנו, שדווקא על ידי זה "אתי מר – דא מלכא משיחא".

וזה מודגש דווקא בפ' וישלח, כנאמר "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ומפרש רש"י "ואימתי ילך? בימי המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו", שבפסוק זה מסתיימת גם ההפטרה (שהיא הסיום וחותם) דפ' וישלח.

והמעשה הוא העיקר:

יש לערוך בכל מקום ומקום התוועדויות בקשר לי"ט כסלו, ר"ה לחסידות, שבהם יתאספו רבים מישראל, אנשים ונשים (בפ"ע) וטף, כדי להתעורר ולהתחזק ולקבל החלטות טובות ברבים בכל ענייני יהדות, תורה ומצוותיה, כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

מבוסס על: התוועדות ש"פ וישלח, ערב י"ט כסלו ה'תש"נ (נד' בתר"מ התוועדויות תש"נ ח"א עמ' 467 ואילך), שזכיתי להיות נוכח בה (ראה סיפור אישי, להלן).

מעלת י"ט כסלו שחל להיות בשבת

באגרתו הידועה לאחר גאולתו³⁶ כותב אדמו"ר הזקן "וכשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום". כלומר שהחידוש בגאולת י"ט כסלו היתה הפדייה באופן של שלום.

[וכמבואר בירושלמי (סוטה פ"א ה"ח) בנוגע לדוד המלך – שאפילו אנשי אבשלום היו מתפללין לנצחוננו של דוד, כלומר, שהפירוש של "פדה בשלום נפשי" הוא שמהפכים את המנגד, ה"רבים", שגם הם "היו עמדי". ואז אין צורך במלחמה אלא הפדיה היא בשלום.]

וכפי שהדגיש גם באגרת הידועה "קטונתי" (אגה"ק ס"ב), שהורה לחסידים "לבלתי רום לבנם מאחיהם כו' ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו", דהיינו שלא להתגרות ב'מתנגדים' ולשמוח בכשלונם³⁷, אלא כל העניינים יהיו באופן של שלום.

36. "היום יום" י"ט כסלו. אג"ק אדמו"ר הזקן ח"א עמ' צח. וש"נ.

37. ובלשון הרבי: "שלא יהיה אפילו הענין ד"אהה" דקדושה". ומציין: ראה שיחת ליל י"ט כסלו תרצ"ג ס"י (לקו"ד כ, א ואילך).

וזה גם עניינו של יום השבת – שהעבודה בו אינה באופן של מלחמה אלא באופן של שלום, כדלהלן:

(א) **באופן כללי** – השבת עניינה שלום, ואין בה עניין של דין, כפי שאומרים ב"כגוונא": "וכל דינין מתעברין מינה", ובתי-דינים סגורים בו (ראה ביצה לו, ב), וגם "אין עצב בה" (ראה משלי י, כב, ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז).

(ב) **בתחום האכילה** – בימות החול קשורה האכילה עם מלחמה, כמאמר הזהר (זח"ג קפח, ב) "נהמא אפום חרבא ליכול" [= "הלחם יאכל על חוד החרב"] דהיינו שיש להיות זהיר לאכול לשם שמים, כדי שהאכילה והשתיה לא תגשם אותו.

משא"כ האכילה דיום השבת היא באופן ד"צדיק אוכל לשובע נפשו" ואין בה עניין ד"בטן רשעים תחסר" וכמאמר (זח"ב פח, ב) "פרש שבתכם לא קאמר" שאין פסולת ויניקה לחיצונים מהאכילה של שבת, כמבואר כל זה בתורה אור ר"פ חיי שרה.

(ג) **וגם בעניין התפילה** – כידוע שעיקר העבודה של יום השבת היא עבודת התפילה – הנה בימות החול היא קשורה בד"כ עם מלחמה, כמאמר (זח"א רמ, ב) "שעת צלותא שעת קרבא".

משא"כ בשבת, אין מציאות של רע (ואדרבה הרע נהפך לטוב, כפי שאומרים בשבת (תהילים לד, א) "בשנותו את טעמו . . ויגרשהו וילך"), ועיקר עבודת התפילה בה הוא התקשרות לקב"ה "כעבדא קמי מריה" (שבת י, א).

וזהו גם ההוראה לכל אחד ואחת:

כיון שבי"ט כסלו היתה התגלות תורת החסידות, הנה בבוא יום י"ט כסלו שחל בשבת, ישנה דרישה ונתינת כח מיוחדת להשתדל בהפצת המעיינות, ולעשות זאת בדרכי נועם ובדרכי שלום.

והעיקר – שעל ידי זה שיפוצו מעיינותיך חוצה, הנה בקרוב ממש קא אתי מר דא מלכא משיחא.

מבוסס על: שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תש"ל סע"ף א-ה (נד' בתורת מנחם חלק נח עמ' 309 ואילך). הסיכום כאן (בתוספת הרחבות משיחות אחרות בנושאים המדוברים) – על אחריות העורך בלבד.

"מבית האסורים יצא למלוך"

בפרשת וישב שקוראים בסמיכות לי"ט כסלו יש גם כן מאסר, מאסרו של יוסף הצדיק.

על הפסוק בקהלת (ד, יד) "כִּי מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לְמֶלֶךְ" אומר המדרש: "זה יוסף שיצא מבית האסורים של פרעה, יצא למלוך" (ב"ר פט, ג), כלומר דווקא מתוך הירידה הכי גדולה, ההשפלה והסבל בתוך מצרים – הוא יצא להיות משנה למלך!

וכן מוצאים גם במאסרו של אדמו"ר הזקן; כפי שאדמו"ר הרש"ב אמר פעם, שקשה להגיד את זה אבל כן הוא האמת ש"הזית הזה כשאתה כותש אותו הוא מוציא שמנו" (ע"פ מנחות נג, סע"ב) – שדווקא אחרי המאסר גילה הרבי את החסידות באופן של "אור פנימי" [פירוש: שאמר מאמרים שנקלטים במוח השומע ופועלים שינוי מהותי במוחו ובלבו].

גם לפני המאסר אמר אדמו"ר הזקן דרושים, אבל אלו היו מאמרים קצרים ומלהיבים את הנפש, ולכן זה פעל באופן יותר 'מקיף' ובעיקר לחסידים בעלי השגה. אבל ביציאתו ממאסר החל לומר חסידות באריכות ובביאור יותר, וזה פעל שלא בערך למה שהיה לפני זה, וגם על "היהודים הפשוטים".

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים" שביום זה ניתן הכח ללימוד החסידות באופן של 'אור פנימי' לכל השנה כולה.

מבוסס על: תורת שלום ספר השיחות עמ' 26. תורת מנחם חלק מז עמ' 180 סוף סעיף כז.

והוסיף בזה שכני היקר הרב מלכיאל מחפוז שי':

בסיפור המאסר של אדמו"ר מוצאים אנו שבשלב מסויים התחיל שר בית הסוהר לנהוג בו בכבוד ובחסד, וזהו ממש כמו שנאמר אצל יוסף "ויט אליו חסד".

הפלא בדבר: שהמילה "ויט" (הנדירה יחסית) מופיעה בפרשתנו שלש פעמים:

(א) "ויט עד איש עדולמי" (לח, א).

(ב) "ויט אליה אל הדרך" (לח, טז).

(ג) "ויט אליו חסד" (לט, כא).

אולם, יש הבדל ביניהם: בפעמיים הראשונות מתרגם אונקלוס "ויט" – "וסָטָא" מלשון נטיה וסטיה, אבל בפעם השלישית, גבי יוסף, מתרגם "ונַגַד ליה חסדא" שזוהו מלשון המשכה, כמו "ונגדין נחליא" (בפיט "אומר בשבחין")!

וזהו רמז נפלא שכן היה בגאולת י"ט בכסלו – וי"ט אליו חסד, וכן הוא בכל שנה ושנה, שמשמחת י"ט כסלו נמשך חסד ושפע לכל השנה כולה בגשמיות וברוחניות.

י"ט כסלו – סיפורים

כובע ישועה

כאשר יצא אדמו"ר הזקן לחירות בי"ט כסלו, היו הרבי והחסידים בשמחה גדולה.

וכך עשו: העמידו חבית גדולה של יי"ש באמצע החדר ועל ידה כד. אדמו"ר הזקן והחסידים רקדו סביב במחול, וכשהגיע כל אחד ואחד למקום עמידת הכד – שאב בה מהחבית ושתה, וחוזר חלילה...

היה שם אברך אחד, שבעת ריקודו נפל כובעו לחבית. עמד אדמו"ר הזקן והוציא את הכובע מהחבית וחבשו על ראשו של האברך, באמרו: "וכובע ישועה על ראשו".

ובאותה שנה נתעשר האברך והוא בעשירות גדולה, שלא כפי הרגיל.

לשנה הבאה, רקדו עוד הפעם כנ"ל, והיה שם אברך אחד שהפיל את כובעו לחבית בכוונה. אבל אדמו"ר לא התייחס לזה.

(ע"פ 9 שמועות וסיפורים (לרר"נ הכהן ז"ל, אביו של ה'חזו"ר' הרב יואל כהן ע"ה) ח"ב עמ' 42, בשם הרש"ז דווארקין ז"ל ששמע מהרב שמואל גרונוס ז"ל)

"צווחין אף עקתינ"

הסבא משפולי תבע מאדמו"ר הזקן "פוילישע דרכים", היינו שינהג בדרך של מופתים, כמנהג אדמו"רי פולין.

ויענהו: "אתי היתה ושלחתי" (ע"פ תענית כג, סע"ב). כלומר, שאינו חפץ בהנהגה של "מופתים".

שאל אותו הסבא משפולי: "הרי הגלגלים לא נסעו", כלומר: כאשר הובילו את אדמו"ר לפטרבורג וביקש בעש"ק שיעצרו ולא רצו – נשבר ציר הגלגל ואח"כ נפל סוס. הרי כן הראה מופתים!

ענה אדמו"ר: "צווחין אף עקתי"ן" (זמירות ליל שבת) – "די אקסען האבען געשריען". כלומר, הצירים [הנקראים באידיש "אקסען"] צווחו שיש לשבות, וזו לא היתה פעולה שלי...

(ע"פ רשימת הרבי י"ט וכ' כסלו תרצ"ג ריגא. נד' ב"רשימות היומן" עמ' שכא)

יום ה'פאראד' של חסידות

סיפר הרה"ח ר' זלמן קליין:

בשנות ילדוטי גרה משפחתי בלנינגרד, ובי"ט כסלו היו כולם מתאספים בביתו של החסיד הנודע ר' שמואל נימויטין הי"ד והיו מתוועדים כל הלילה בשמחה גדולה.

שמת לי לב כי בהתוועדות זו נוכחים יהודים שלא היו מגיעים לעולם למפגשים חסידיים ולהתוועדויות, ואף כאלו שהיו חשודים כמוסרים ואף מוסרים ממש, כולם הגיעו להתוועדות י"ט כסלו. שאלתי את ר' שמואל – איך אלו שכל ימות השנה אנו נוהרים מהם, כעת יושבים עמנו?

השיב לי ר' שמואל:

דע לך שלמלך יש אלפי סוסים; סוסי רכיבה סוסי לחימה וסוסי צייד. ויש גם סוסים זקנים שכבר נלחמו או נפצעו. הם כבר לא בשימוש, הם ממתנינים למותם הטיבעי.

אבל ביום ההכתרה של המלך, כאשר המלך יוצא למרפסת וכל הצבא צועד ב'פאראד' [=תהלוכה] מול המלך, או אז גם הסוסים הזקנים וגם הפצועים וכל מי שאי פעם היה שייך לצבא המלך, אף הם צועדים בפאראד מבלי להתחשב בעובדה שכעת אינם בשימוש.

י"ט כסלו זה יום הפאראד של חסידות, כל מי שאיכשהו היה שייך אפילו בעבר לצבא החסידות מוזמן להתוועד בפאראד הזה.

(קבילתי מא' מידידי שי', בשם הסופר החסידי מחות' הרב שניאור זלמן שי' ברג)

סודן של נעליים

מספר הרב ברוך קפלן מירושלים ת"ו ששמע מפי הרב חיים ברוך הלברשטם, ממקורבי בית חיינו:

לרבי היו כידוע נעליים ישנות מאוד ולא הסכים להחליפן בחדשות, למרות שקנו לו כמה זוגות. רק כשהרבי נסע לאהל (ונעל נעלי בד) הייתי לוקח את הנעליים לצחצוח.

פעם ביקשה ממני הרבנית, שמכיון שהנעליים ממש קרועות וכמעט לא נשארה להם סוליה, לכן, הפעם כשאקח את הנעליים אביא אותם לסנדלר שידביק להם סוליה.

ובכן, באותו יום הודעתי לרב גרונר שיקח לי קצת יותר זמן עם הנעליים כי אני עושה להם שיפוץ קל. הרב גרונר התנגד בתוקף ואמר שהרבי מקפיד מאוד שלא יגעו לו בנעליים. אמרתי לו: אבל הרבנית ביקשה. התקשרתי לרבנית ושאלתי והיא ענתה: כן, שאקח את הנעליים. אבל הרב גרונר התעקש ואמר: תעשה מה שאתה רוצה אבל דע לך שאתה משחק באש...

נבהלתי והתקשרתי שוב לרבנית והיא אמרה: תעשה איך שאתה מבין. ולבסוף אכן לא לקחתי אותם לתיקון.

ממשיך את הסיפור הרב חיים יעקב ליבוביץ':

למחרת האירוע הנ"ל פגשתי את הרב מנחם מענדל גרונר, בנו של המזכיר. וסיפרתי לו הכל. והוא ציין לפני, שידוע לו מאביו שלפעמים הרבי חולץ את נעליו במהלך היום, אבל מקפיד מאוד שלא יגעו בהם. וזה מזכיר את המעשה הידוע על הבעש"ט שהקפיד מאוד שלא יגעו בנעליים שלו בעת שישן.

אבל בכך לא תם הסיפור:

בלילה השתתפתי בחתונה וסיפרתי את כל הנ"ל להרב חיים שאול ברוק,

והוא סיפר סיפור שעובר בין החסידים:

שכאשר אדמו"ר הרש"ב היה ברוסטוב הוא פעם עמד במרפסת יחד עם בנו אדמו"ר הריי"צ. זה היה בזמן המהפכה הבולשביקית בשנת תרע"ט, והם ראו מאות חיילים נכנסים לעיר, שאל הרבי את בנו: מתי כל זה יסתיים? והריי"צ לא ידע מה לענות. הרבי הרש"ב התהרהר קמעא ואמר לבנו: "אברך עם נעליים קרועות יפיל את הקומוניסטים [ויש גורסים: בעוד שבעים שנה]!".

כשבעים שנה אחר כך, עם פרוס שנת ה'תש"נ, הכריז הרבי ש"השנה תהא שנת ניסים", ובאותו חורף נפל מסך הברזל וברית המועצות התפרקה. הרבי התייחס לזה בשיחותיו הקדושות בתקופה ההיא.

ואנ"ש והתמימים העומדים בבית המדרש, הבחינו שכמה ימים לאחר נפילת מסך הברזל – נכנס הרבי לביהכנ"ס עם נעליים חדשות. ויהי הדבר לפלא...

(שמעתי בהקלטה באנגלית מפי ר' ברוך קפלן הנ"ל ששמע מפייהם)

מה ענין חנוכה אצל י"ט כסלו?

סיפור אישי, שבדידי הוה עובדא, בשנת תש"נ:

בשנת תש"נ למדתי במתיבתא קרלין-סטולין בבורו-פארק. וכשהתקרבה שבת פ' וישלח, שחלה אז בח"י כסלו, החלטתי שאין זמן יותר מתאים לנסוע לרבי משבת ערב י"ט כסלו.

צירפתי איתי לנסיעה בחור נוסף מהמתיבתא, בשם בני עמר, שלמד בילדותו בחב"ד בברזיל, וכך שהינו שבת שלמה בצילא דמהימנותא. ומה נהדר היה מראה הרבי יושב ומדבר בפני אלפי החסידים, ואח"כ כולם יחד פצחו בניגון "פדה בשלום נפשי" ושוב הרבי ממשיך בדברות קדשו ולסיום עמד על מקומו והתחיל את ניגון ההקפות לאביו רלוי"צ ורקד בשמחה ובעוז. ובכלל במשך השבת היה אויר של יו"ט; הוסיפו כמה ניגוני שמחה בתוך התפילה וכו' וכו'.

בצאת השבת נפגשתי עם חברי בני כפי שסיכמנו, ועמדנו לחזור לבורו-פארק ברכבת, אבל אז שכנעתי אותו שאם כבר נמצאים בעיצומו של י"ט כסלו אצל הרבי – מה טוב ומה נעים להישאר עד מחר בבוקר ולקבל דולר בחג הגאולה, ואז לחזור לשיבה.

וכך הוה, למחרת עמדנו בתור כשעתיים וחצי, ואז עברנו מול פני הקודש. הרבי נתן לי דולר ואמר "הצלחה רבה" ולחברי בני נתן ואמר "א פרייליכן חנוכה" [=חנוכה שמח].

נפלאנו קצת על הברכה המעניינת שבני קיבל, ואף שאלנו כמה שעברו בתור והתברר שאף אחד לא קיבל ברכה לחנוכה. רשמתי ביומן את כל החוויות וגם את מאורע זה והוספתי "ויהי הדבר לפלא", וחזרנו לשיבה ללמוד.

ביום חמישי, קמנו באיחור בשעה 8 (התפילה במתיבתא החלה ב-7:30), ומיהרנו לכיוון ה'שטיבלאך' שהיו בשדרה ה-18 פינת 49. כשעברנו את הכביש ברחוב 53 בני רץ לכביש

ואז הגיע רכב מאחורי אוטובוס חונה והתנגש בו בחוזקה. בני עף למרכז השדרה, ואני עמדתי המום על המדרכה.

אחרי כמה שניות בני התרומם והחל לחפש את משקפיו והגיע בצליעה למדרכה, ואז הנהג הפוגע הסיע אותנו במהירות לחדר מיון.

כשהגענו לבית הרפואה, ישבנו בחדר המתנה. ובני סיפר לי איך בשניה האחרונה לפני הפגיעה הבחין ברכב ואז עשה תנועה מסויימת של קראטה (שלמד בברזיל) וכך ניצל, לדבריו.

בשלב מסויים הוצאתי מהכיס קונטרס "תוכן קצר" מהשיחה של שבת שקניתי ביום ראשון ב-770 והתחלתי לקרוא [ראה תמצית שיחה זו לעיל: "ספר בראשית וי"ט כסלו"]. ואז קלטתי ואמרתי: "הרבי אמר לך ביום ראשון חנוכה שמח, והנה מחר בלילה חנוכה! הרבי הקדים רפואה למכה". לאחר סידרת בדיקות שחררו את בני ללא כלום.

הגענו לישיבה ורציתי לפרסם לכולם את הסיפור אבל בני התבייש מהתאונה והזהיר אותי לבל אספר דבר. אולם, באותו יום בערב בני סבל מכאבים עזים, עד שנלקח ע"י 'הצלה' לביה"ר, שם התברר שמשוהו הסתבך באזור הפגיעה והוא שוחרר עם גבס וקביים. ולמחרת, ביום שישי ערב חנוכה כבר ראו אותו כל התלמידים ושמעו על הברכה שקיבל בדולרים והכל התפעלו מדיוק לשונו של הרבי...

פרשת וישב

הפשתני הזה...

על הפסוק בריש פרשתנו (לו, א) "וישב יעקב גוי", כותב רש"י (בסופו, מרש"י ישן, על יסוד מדרש תנחומא):

"הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונין פשתן, הפחמי תמה: אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פיקח אחד משיב לו ניצויץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו – כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה תמה ואמר: מי יכול לכבוש את כולן? מה כתיב למטה "אלה תולדות יעקב יוסף" וכתיב "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" ניצויץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם".

כדי להבין את הלימוד ממשל זה בעבודת האדם לקונו, יש להקדים את מאמר המשנה (שבת פ"ב מ"ג) "כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן", כלומר, שאין לעשות פתילה לנר שבת מהצומח, חוץ מפשתן שמותר.

הסבר המשנה ע"פ חסידות:

עיקר העבודה שלנו בעולם הזה היא לעשות פתילות, כלומר לקחת דברים גשמיים ולעשות מהם כלים שישרה בהם האור האלקי.

ומתי עושים פתילות? בערב שבת, הרומז לתקופת הגלות, כי "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (ע"ז ג, א) פירש"י: מי שטרח עכשיו יאכל לאלף השביעי, שהוא יום שכולו שבת.

והמטרה של הדלקת הנר היא שלום בית, כפי שכותב הרמב"ם (בסוף הלכות חנוכה) הטעם שנר שבת קודם לנר חנוכה כי "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שזה – השלום בעולם – היא התוצאה של עבודתנו בזמן הזה.

אבל, אומרת המשנה, כדי לעשות כלי לאלקות – צריך ביטול לקב"ה, ולכן הצומח הרומז על גאווה (שלבו צומח ומתנשא) – פסול, כי "אין אני והוא [=גבה לב] יכולים לדור במקום אחד" (סוטה ה, א).

אבל יש יוצא מן הכלל: פשתן, כי פשתן רומז על אחדות, כי הוא גדל קנה אחד בבד אחד (יומא עא, ב), ויהודי בדרגת פשתן הוא – שגם בארץ ניכר בו שהוא שייך ל"גוי אחד".

אבל, צריך לנפץ את הפשתן מקודם – כלומר, היהודי צריך 'לבטש' את עצמו – כדי שלא יחשוב שה"ארץ" (הגשמיות) היא העיקר, לכן ממשיכה המשנה "ולא בחוסן" שהוא פשתן "דלא נפיץ".

ועכשיו לביאור הרש"י שלנו:

"הפחמי" – הוא איש הישראלי שרוצה להבעיר את הנפש שלו באור האלוקי, והוא תמה "אנא יכנס כל הפשתן הזה" – איך אפשר לפעול ביטול וביטוש של כל ענייני עוה"ז? [כלומר, הוא מבין שהתכלית היא להכניס את הפשתן, ולא לשורפו, אבל נראה לו שאין בכוחו להעלות את כל סביבתו הגשמית לקדושה].

השיב לו הפיקח – מי שעניניו פקוחות ("שאו מרום עיניכם") לראות את הנולד: "ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך" – כלומר צריך התעוררות של קדושה שתבוא ממך, כלומר לא מהנפש האלוקית, אלא מהעבודה שלך עם עצמך, עם הנפש הבהמית שלך. ואז – נשרף כל הקש, כלומר לא הפשתן, הגשמיות, אלא רק הטפל ("קש") שבעניינים הגשמיים, ואז יש מקום שיכנס החלק הטוב של כל הפשתן, שהופכים את חלקו בעולם לדירה לו יתברך.

מבוסס על: רשימות חוב' כב בתחילתו (נד' ברשימות ח"א עמ' 377 ואילך) וע"ש בהמשך ביאור נפלא על המשנה "גמל שהיה טעון פשתן . . . בנר חנוכה פטור".

לשלוט בתוך ה"גלות"

אחרי סיפור חלומות יוסף מסיים הכתוב (פרשתנו לו, יא): "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר". מפרש רש"י "היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן "שומר אמונים"."

וקשה:

אמנם יעקב אהב את יוסף מכל בניו, ומוכן שהיה רוצה לראות בגדולתו. אבל מדוע המתין וציפה שיוסף ימלוך על אחיו³⁸ עד כדי כך שישתחוו לו ארצה?

ויש לבאר:

יעקב ידע שנגזר על בניו בברית בין הבתרים "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". אבל הגזרה היתה יכולה להתקיים בכמה אופנים, כמאחז"ל (שבת פט, ב) "ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל", לכן היה מצפה שזה יקרה ע"י מלכותו של יוסף, שע"ז תהיה ירידת יעקב למצרים בדרך של כבוד, וכן שהותם של בניו שם תהיה באופן של מנוחה ושלווה, וכפי שהיה בפועל – שבני ישראל ישבו בארץ גושן שהיא "מיטב הארץ" (ויגש מז, ו).

אבל עדיין קשה: בשביל זה הרי מספיק שיוסף יהיה מלך על האומות (מצרים), אבל מהו ההכרח שימלוך ג"כ על אחיו?

אלא הדבר יובן ע"פ המבואר בחסידות, שמה שכל ישראל נקראים בשם יוסף, "נוהג כצאן יוסף" (תהלים פ, ב. ובפרש"י), הוא לא רק "לפי שהוא פרנסם וכלכלם בימי הרעב" (רש"י שם), אלא גם ברוחניות העניינים יוסף השפיע והחיה את בני ישראל.

וההסבר:

שאר השבטים היו רועי צאן, ולכן היו מובדלים מענייני העולם ויכלו לעבוד ה' ללא טרדות. משא"כ יוסף "נשבה לבין הגוים", ולא היה זה רק בחיצוניות, אלא שהיה עסוק בענייני העולם – תחלה בבית פוטיפר ואח"כ ניהל את כל ענייני מצרים, ואעפ"כ כל טרדות אלו לא ניתקו אותו מעבודת השם, וגם בעת עסקו בהם נשאר בתכלית הדבקות

38. הרבי מוכיח לפני זה בשיחה, שיעקב רק ציפה שאחיו ישתחוו לו, כי אף שבחלום נאמר גם "השמש והירח... משתחוים לי", אבל יעקב כבר אמר ליוסף "והלא אמך כבר מתה" ורבותינו למדו מכאן ש"אין חלום בלא דברים בטלים" (כמש"כ רש"י לפני"ז). ויש לדייק במ"ש "דברים בטלים" לשון רבים, שיעקב סבר דכשם שהפרט שאמו תשתחוה לו הוא דבר בטל (שהרי לא ידע ש"הדברים מגיעים לבלהה") – כך גם זה שהוא יבוא להשתחוות לו ארצה הוא מהדברים בטלים שבחלום. וי"ל שכן היה בפועל, כי יעקב לא השתחוה ליוסף "ארצה", אלא רק "וישתחו ישראל על ראש המטה" (ויחי מז, לא) [ואף שרש"י כתב שם "תעלה בעידנא סגידי ליה" – כבר כתבו מפרשי רש"י, שלא היתה השתחוואה זו בגדר הכנעה, שזה היה גנאי ליוסף שאביו היה משתחוה לו, וכדמוכח גם מזה שלא השתחוה תיכף כשבא אליו אלא רק לאחר השבועה – ראה גו"א ונחלת יעקב שם. וראה פרש"י שם על ראש המטה "הפך עצמו לצד השכינה"].

באלקות. ויתרה מזו שפעל עליהם שינהגו בהתאם לעבודתו את השם, כמארז"ל (ב"ר פו, ב) על הפסוק ויוסף הורד מצרימה "שלט בהון . . כבש בהון".

וזהו שכל ישראל נקראים ע"ש יוסף, כי הכח שיש לכל ישראל לעבור את הגלות נמשך מיוסף הצדיק. ולכן היה יעקב ממתין מתי יבוא; שגם כאשר בני"י יצטרכו לרדת לגלות יהיו תחת מלכותו של יוסף, וכך ישארו שלמים במצבם בלימוד התורה וקיום המצוות, ואדרבה יהיו שולטים ומושלים על עניני הגלות.

ובעומק יותר יש לומר:

"היה ממתין ומצפה מתי יבוא" – שהיה מצפה למלכותו של משיח, וכמו שכתב השל"ה (פרשתנו רצט, ב) שמלכות יוסף במצרים היא רמז למשיח בן יוסף, שביאתו היא הכנה למשיח בן דוד.

וזה מרומז בהוספת רש"י "כמו שומר אמונים" וכדפירש"י על פסוק זה (ישעי' כו, ב) "שומר – ששמר וציפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקב"ה, שיקיים הבטחתו שהבטיח על פי נביאיו לגאלם".

ומעשה אבות סימן לבנים – שיש לצפות למשיח בתמידיות, "כי לישועתך קוינו כל היום", ובזכות זה נזכה ל"אורו של משיח" תיכף ומיד ממש.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק לה, וישב שיחה א (עמ' 156 ואילך, השיחה בלה"ק במקור).

איך סיכן יוסף את עצמו?

בפרשת השבוע (לז יד-יז), כשיוסף הלך לראות את שלום אחיו בשכם, אמר לו האיש "נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה" ואכן יוסף מצא אותם בדותן. וההמשך ידוע...

ומפרש רש"י: "האיש – זה גבריא"ל", "נלכה דותינה – לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם", ולפי זה יוצא שמלאך גבריא"ל אמר ליוסף שאחיו מבקשים להמיתו (וכן מפורש ברש"י סוטה יג, ב) ובכל זאת הלך במסירות נפש לקיים מצוות אביו.

מקשה הרמב"ן: איך הכניס יוסף עצמו למצב של סכנת נפשות? ולכן חולק על פירש"י ומפרש שהמלאך אמר לו רק "נלכה דותינה" ורמז לו בכך שהם מבקשים להורגו אבל יוסף לא הבין את הרמז.

מציע הרבי, שרש"י והרמב"ן כאן נחלקו באותה מחלוקת ראשונים בדין של "יעבור ואל יהרג", כלומר גוי שכופה על יהודי לעבור על שאר עבירות (שאינם מה'ש'ש עבירות) והוא רוצה להחמיר על עצמו ולמסור עצמו להריגה, האם מותר לו למסור את נפשו או צריך לעבור את העבירה;

לדעת הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה): "נהרג ולא עבר – הרי זה מתחייב בנפשו" – וזוהי שיטת הרמב"ן כאן שאסור היה ליוסף ליהרג למען כיבוד אב!

אבל דעת התוספות (ע"ז כז, ב ד"ה יכול, וראה כס"מ לרמב"ם שם) ש"יעבור ואל יהרג" פירושו שמוותר לו לעבור את העבירה, אבל אם רוצה למסור את נפשו "צדקה תחשב לו" – וזוהי שיטת רש"י כאן שיוסף התכוון למסור את נפשו למען "כיבוד אב", כי הדבר מותר למי שרוצה בכך!

.

ידוע בשם השל"ה, שפרשיות השבוע יש להם קשר למועדים שחלים בסמיכות אליהם, ואם כן, גם בענייננו מצוינו בדומה לזה בסיפור החנוכה:

שעל פי דין לא היו החשמונאים מחוייבים להילחם ביוונים, ובפרט שעל פי טבע הם היו מעטים וחלשים, ואף על פי כן הם יצאו במסירות נפש שלמעלה מהשכל להצלת היהדות ובית המקדש³⁹, והרי זה מתאים לסיפור הליכתו של יוסף הצדיק במצוות אביו, למעלה מטעם ודעת!

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק לה, וישב-חנוכה (עמ' 169 ואילך. השיחה בלה"ק במקור).

39. עפ"י יש לבאר מה שאומרים בנוסח "הנרות הללו" שהתשועות וכו' היו "על ידי כהניך הקדושים" וכן מדייק הרמב"ם בהל' חנוכה "עד שריחם עליהם אלקי אבותינו . . . וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם", דלכאורה יש לדייק למאי נפק"מ בסיפור ההצלה שהם היו קדושים או כהנים גדולים?

אלא, שבזה מודגש שההיתר למס"נ כזו אז, הוא מחמת זה שהיו "כהניך הקדושים" בני חשמונאי הכהנים הגדולים", והי' דינם כ"אדם גדול וחסיד ירא שמים" (כל' הכס"מ), שמוסר נפשו בכל זמן ובכל אופן שהוא, גם כשאין זה על פי חיובי מס"נ ע"פ תורה.

הכוונה הפנימית של מכירת יוסף

על הנאמר בפרשתנו (לו, כח) "וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף" נאמר בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג): "לפי שמכרו את בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל אחד ואחד מהם 'טבעה' [=שתי כסף] – לפיכך יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו 'טבעה'".

כלומר, מכיון שהשבטים מכרו את יוסף בעשרים דינרי כסף ונמצא שכל אחד קיבל שני דינרים ("טבעה") – לכן נצטוו ישראל לתת מחצית-השקל בכל שנה, השווה לשני דינרי כסף.

אבל קשה (כפי שהקשו מפרשי הירושלמי): הרי במכירת יוסף השתתפו רק תשעה שבטים, שהרי בנימין לא היה שם, וגם ראובן לא נכח באותו יום, ומדוע חילקו את הכסף לעשרה? [ואם אמנם יחלקו לתשעה, יצא שצריך לתת יותר ממחצית השקל!]

ותירצו את זה בשני אופנים:

ראובן נכלל בחשבון המשתתפים, כי אף שלא היה עמהם במכירה שמרו לו את חלקו, "כי חשבו שלא יחלוק על מעשיהם" (יפה תואר ופי' מהרז"ו לב"ר פפ"ד, יח). ובפרט לפי המסופר שאחרי ססיפרו לראובן על מכירת יוסף "שמע ראובן . . . ושתק" (פרקי דר' אליעזר פל"ח. ועד"ז הוא בתנחומא פרשתנו פ"ב) ואולי אף קיבל את חלקו⁴⁰.

יוסף עצמו נכלל כאילו נטל חלק במכירה, מכיוון שהוא גרם למכירה "ע"י הקנאה שבתחילה" (תקלין חדתין על הירושלמי שם).

אבל עדיין העניין אינו 'חלק': כי הלוא המכירה בפועל התבצעה ע"י תשעה שבטים, היפך רצונם של ראובן ומכל שכן של יוסף – ומדוע איפוא נדחקים לצרף אותם למכירה ע"י איזו שייכות רחוקה שהיתה להם אליה, עד כדי כך שמחלקים את דמי המכירה לעשרה חלקים שווים⁴¹?

אלא הדבר יובן ע"פ דברי הוזהר בפרשתנו (קפד, רע"א):

40. בפד"א שם לפניו: "יכול אחד ואחד נטל שני כספים", ומשמע לכאורה שגם ראובן נטל שני כספים (וראה רד"ל וזר הקודש שם). אבל בתנחומא שם הלשון: מכרוהו ב' כסף לכל אחד מהם שני כסף. ובוה יש לפרש שרק הניחו לו חלקו, אבל אין מזה ראי' שראובן נטל חלקו בפועל. וגם בפד"א יש לפרש מ"ש "כל אחד ואחד נטל שני כספים" שקאי רק על ט' האחים (שאודותם מדובר שם).

41. ולהעיר מידי משה לבי"ר שם, שמחלק העשרים כסף לח' מהשבטים (ע"ש חשבונו).

הזהר מקדים וכותב, שכל עניין מכירת יוסף "גרים קב"ה כל דא, בגין לקיימא גזרה דגזרו בין הבתרים" – היינו שהקב"ה גרם אותה כדי שבני ישראל ירדו לגלות מצרים.

אבל מדוע היתה צריכה המכירה להתבצע ע"י אחיו דווקא?

ממשיך הזהר ומבאר: שעל ידי זה שבני יעקב שלטו על יוסף, בכך שזרקו אותו לבור ומכרו אותו כאדון המוכר את עבדו, טרם ירידתו למצרים – הרי הוא נהיה עבד של אחיו, ואז כשיוסף נהיה שליט על מצרים – הרי יוצא שכל מצרים נהיו עבדים לבני-ישראל!

וזה גרם אח"כ שגם בירידתם של בני ישראל למצרים – לא היתה למצרים שליטה מוחלטת עליהם, בניגוד לעבדים אחרים ש"לא היה עבד יכול לברוח ממצרים" (רש"י יתרו יח, ט), מכיון שכל מצרים היו עבדי יוסף ויוסף עבד לאחיו נמצא ש"ישראל שלטו על כלהו"! – עד כאן תוכן דברי הזהר.

על פי זה יובן מדוע היה צורך לחז"ל להחשיב את מכירת יוסף בעשרה דווקא:

כי כדי לגרום לכך שמצרים לא יוכלו לשלוט על בני"ו שבסופו של דבר יגאלו משם – היתה המכירה צריכה להיעשות ע"י ציבור, כי דווקא בעשרה מישראל "שכינתא שריא" (סנהדרין לט, א), ורק ע"י אור אלקי כזה שהוא למעלה מהעולם יש כח ליהודים לצאת ממצרים – ה"מצרים" והגבולים של העולם.

[ועם זאת, בגלוי השתתפו תשעה אחים בלבד, כי אילו היו נוכחים בשעת המכירה ממש עשרה מישראל – היתה השכינה שורה עליהם בצורה גלויה, ולא היתה אפשרות של מכירה (וממילא של גלות מצרים) מלכתחילה!]

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק כ, וישב (עמ' 185 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 204 ואילך.

העיקר רצון ה'

מסופר על האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא, שפעם ערכו גלות ונדדו מעיר לעיר. באחת הערים לנו בבית הכנסת, ובאותו זמן הגיע לשם משולח אחד ופחד ששני הקבצנים האלה יתחרו איתו על כספי המתפללים. הלך האיש והלשין במשטרה שיש כאן שני אנשים ללא תעודות. מיד עצרו את האחים הקדושים והכניסום למעצר.

בבוקר, התעורר רבי זושא וראה שרבי אלימלך בוכה. התפלל ר' זושא על אחיו שרגיל להיות בשמחה תמיד ושאל אותו לפשר בכיו. הראה לו ר' אלימלך 'הנה שם בפינה'. ראה רבי זושא והבין; בפינת החדר עמד דלי שבתוכו היו האסירים עושים צרכיהם. במצב כזה אסור להתפלל בחדר, ועל כך בכה אחיו.

אמר לו ר' זושא "ר' מיילך! לא אתה בוחר את עבודת השם שלך, הקב"ה בוחר את הדרך בה תעבוד אותו! אותו אלוקים שרוצה שנתפלל – רוצה עכשיו שלא נתפלל, אז בוא ונהיה בשמחה!" הניח ר' אלימלך את ידו על כתף אחיו ופצחו בריקוד...

תוך זמן קצר הגיעו הסוהרים ושאלו לפשר הריקודים, אמרו להם האסירים השכנים, שהיהודים האלה הצביעו על דלי השופכין והחלו לרקוד. הבינו הסוהרים שהם רוקדים על כך שיש להם איפה להתפנות ומיד סילקו משם את הדלי, באמרו: עכשיו כבר לא יהיה להם על מה לרקוד.

אמר רבי זושא לאחיו: ראה מה גדולה כוחה של שמחה – שהיא ביטלה את כל המניעות והעיכובים, ועכשיו אפשר לגשת לתפילה!

(ע"פ 'לחיים ולברכה', הרב שבתי סלבטיצקי, עמ' 159 ואילך)

איך ביטלו את ה'חרם'?

בפרשתנו (לו, לג) מסופר איך שיעקב אבינו התאבל על בנו יוסף ש"חיה רעה אכלתהו".

ורש"י מקשה: "ולמה לא גילה לו הקב"ה [שיוסף חי]? לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושיתפו להקב"ה עמהם (תנחומא), אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו".

וקשה: אם כן, שעל ידי החרם, ששיתפו בו את הקב"ה, היה אסור לאחים לגלות לאביהם שיוסף חי – איך היה מותר להם בסופו של דבר להודיע ליעקב שיוסף חי? הרי אם הקב"ה אינו רוצה לגלות – איך מותר להם לגלות? [ולכאורה זו שאלה גלויה בפשט, ומדוע רש"י לא טורח ליישב אותה?]

מבאר הרבי:

רש"י כותב בפ' מקץ עה"פ (מב, א) "וירא יעקב כי יש שבר במצרים" – "ומהו וירא? ראה באספקלריא של קודש שעדיין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממש להודיעו שזה יוסף".

ובכך רש"י רומז את התשובה לקושיא דלעיל – שהרי מובן, שהשבטים שידעו שיוסף הוא במצרים הבינו שזו אספקלריא של קודש – היינו שהקב"ה מודיע להם שמתחיל הזמן שיחקרו ויבקשו את יוסף ויגידו ליעקב!

ועפ"ז מובן מה שנאמר (מיד לאחר מכן) "וירדו אחי יוסף" ורש"י מפרש "שהיו מתחרטין במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחזה ולפדותו בכל מומן שיפסקו עליהם" [שלכאורה לא מצינו מה גרם להם לחרטה זו? – אלא] – שכל זה היה בהשפעה של ה'רמז' מהקב"ה שהגיע הזמן לבטל את החרם ולהשיב את יוסף⁴².

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק י, מקץ שיחה א סניף ז (עמ' 135). השיחה בלה"ק במקור). כאן מופיע רק סיום השיחה. בגוף השיחה דן הרבי באריכות נפלאה ומפלפל בביאור המפרשים בקושיה מדוע לא גילה יוסף לאביו שהוא חזי' ע"ט.

איך מבטלים 'חרם'

הסיפור דלהלן היה שגור בפי הסבא-רבה שלי הגאון המפורסם רבי אברהם חיים נאה:

מסופר על מורנו רבי דובער, המגיד ממעזריטש נ"ע (שי"ט כסלו הוא יום ההילולא שלו) שאחד מתלמידיו הסתלק מהעולם והשאיר בן, והבן הזה החל להתרחק מעט מדרך התורה והחסידות.

התלמידים ניסו להחזירו למוטב ולא הועיל, ואז באו לרב המגיד והציעו שאם המגיד יחרים אותו – כפי שהיה נהוג אז לאלה שסרו מן הדרך – או אז בוודאי יתעורר ויחזור בתשובה.

אולם המגיד השיב, שחושש הוא שאביו של הנער, הנמצא בג"ע, יקפיד עליו אם יחרים את בנו שע"פ דין לא מגיע לו חרם. ולבסוף החליט המגיד לעשות 'שאלת חלום' כדת מה לעשות ואיך לנהוג בנער זה.

42. ומה שלא הודיעו ליעקב מיד – כי בודאי לא היה מאמין להם – וכמו שהיה אח"כ. ולכן (ובלאו הכי מובן ש)מקודם רצו למצאו ולפדותו ולהביאו ליעקב.

ענו לו מן השמים: ששאלה זו עליו לשאול את תלמידו הקדוש ר' זלמן. קרא הרב המגיד לתלמידו ר' זלמן (הוא אדמו"ר הזקן בעל התניא) ור' זלמן יעץ לו כך: שיאמר לבן הזה שהוא ב'חרם' אבל יכוון שיהא ב'כרם' [=של ענבים], ואז הבן יבהל ויחזור למוטב, אבל אביו בעולם האמת ידע שהתכוון על כרם ולא יקפיד ע"ז.

המגיד עשה כעצת תלמידו ואכן הועיל והתלמיד שב לדרך החסידות.

אח"כ החל המגיד להרהר: אם מהשמים שלחו אותו לשאול בעצת ר' זלמן, אולי צריכים למנות את ר' זלמן לרבי והוא, המגיד, יהיה תלמידו? חזר ועשה 'שאלת חלום' גם על זה, והשיבו לו שגם את זה ישאל אצל ר' זלמן.

כשהציע הדבר לפני תלמידו ר' זלמן, השיב אדה"ז: "חס ושלום! לא יעלה על דעת רבינו דבר כזה, אלא שהרבי, מתוך שהוא כל-כולו חודר במדת האמת-לאמיתו לא היה עולה ברעיונו בשום-אופן הטעיה כזו – לומר "חרם" ולכוון ל"כרם" ולכן שלחו אותו שישאל בעצת תלמידו...".

(הסיפור מופיע בהקדמה לקונ' אבני צדק שבסוף ספר "שיעור מקוה" לאא"ז הגרא"ח נאה, ששמענו מפי הגה"ח הרד"צ חן הרב דצ'רניגוב)

דיוקנו של אביו – למה?

בפרשתנו (פרק לט) מסופר על ירידת יוסף למצרים, ואח"כ (לט, ז) "ותשא אשת אדוניו וגו'" – סיפור הנסיון עם אשת פוטיפר.

מספרת הגמרא (סוטה לו, ב. הובא ברש"י כאן פסוק יא): "באותה שעה באתה דמות דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון גו'", וזה מנע ממנו לחטוא.

וצריך להבין: מדוע לא היה מספיק שיוסף ייזכר באביו, והיה צורך להראות לו את דמות דיוקנו דווקא?

מבאר הרבי:

בגמרא ובמדרש⁴³ מסופר, שאשת פוטיפר איימה על יוסף שאם לא יישמע לה – תעניש אותו בייסורים שונים, עד לאיום של מוות.

43. ראה יומא לה, ב. במדבר רבה פ"ד, יח. ספר הישר – הובא בתורה שלמה פרשתנו עה"פ שם, יב (אות קה).

ואם כן היה מקום לומר, שיוסף לא חייב למסור את נפשו על כך, שהרי היה זה לפני מתן-תורה, וליוסף היה דין של בן-נח⁴⁴. ולפי כמה דעות אין בן-נח מחוייב למסור נפשו על שבע המצוות שלו⁴⁵.

ויתרה מזו: על בן-נח חל איסור לאבד את עצמו לדעת, כדרשת חז"ל על הפסוק (נח ט, ה וברש"י) "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" – "זה השופך דם עצמו", ואם כן יכל יוסף לטעון שיייתכן ואסור לו להכניס את עצמו לספק פיקוח נפש ו"שפיכת דם עצמו".

ולשם כך נראתה לו דמות דיוקנו של אביו:

איתא בגמרא (ב"מ פד, א) "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון" [=יופיו של יעקב היה מעין היופי של אדה"ר], וטעם הדבר נאמר בזהר (ח"ג קיא, ב) כי האבות הם שתיקנו את הפגם שנגרם לעולם מחטא אדם הראשון (חטא על הדעת), ותיקון זה הגיע לשלמותו ע"י יעקב אבינו.

ולכן, כשראה יוסף את דמות דיוקנו של יעקב – הזכיר לו הדבר את חטאו של אדה"ר שתוקן ע"י אביו, וזה הביא אותו לידי החלטה לעמוד בנסיון מתוך מסירות נפש ולא לסמוך על 'היתרים' למיניהם, בכדי שהדבר לא יפגום בתיקון שתיקן אביו את חטא אדה"ר.

וההוראה מכך לכל יהודי:

כאשר יהודי בא לידי נסיון, עליו להיזכר ב"דמות דיוקנו של אביו", אבינו יעקב הדומה לאדם הראשון. כלומר, עליו להתבונן בכך שכל מעשה שלו הוא בעל השפעה על כל העולם כולו וביכולתו לפגום בעולם חלילה, או לתקנו.

עוד נמצאנו למדים מגמרא זו:

שדמותו של אדם קדוש ("דיוקנו של אביו") נותנת כח ללכת בדרך התורה והמצוות, וכמו שמצינו בחיד"א (ציפורן שמיר סימן ח' אות קיח) "צייר דיוקנו של אביו נגד עיניו ויעיל לו". ומכך מובן שתמונתו של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר [=אדמו"ר הרי"צ],

44. ראה אנציק' תלמודית ערך אבות (א) בסופו (כרך א סוף עמוד לו ואילך). ושי"נ.

45. ראה שם ערך בן נח (כרך ג ס"ע שי"ו ואילך). ושי"נ.

נותנת כוחות רעננים לפעול בענייני טוב וקדושה בכלל ובפרט להצליח בשליחותו של הרבי בהשפעה על סביבתנו, ולראות רוב נחת מעבודה קדושה זו.

מבוסס על: התוועדות י"ט כסלו ה'תשכ"א (נד' בתורת מנחם חלק כט עמ' 261 ואילך).
התוספת בעניין תמונת הרבי: אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חלק ג עמ' פא.

דיוקנו של רבו

פעם נאם המרצה הנודע הרב יוסף יצחק יעקבסון בפני קבוצת סטודנטים וריתק אותם למשך שעה ארוכה על יסודות האמונה.

אחד הסטודנטים, שלא היתה דעתו נוחה מההקשבה המרוכזת של הקהל להרצאה הדתית – חיכה להזדמנות ושאל בקול:

אבל מדוע תמונתו של הרבי תלויה על כל הקירות בבתים שלכם?

החזיר לו הרב בשאלה: יש לך מראות תלויות בבית?

כן, ענה הסטודנט.

ומדוע? שאל הרב.

"So I can see how I look" [=כדי שאוכל לראות איך אני נראה], ענה הצעיר.

אמר לו הרב: "גם לנו יש תמונות של הרבי, כדי שנוכל לראות איך אנחנו נראים..."

(שמעתי מפיו באחד מכינוסי השלוחים)

ימי החנוכה

כ"ד, כ"ה וכ"ו בכסלו

בנוסח "ועל הניסים" שאומרים בימי החנוכה, נאמר: "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם... מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכיו"ב".

וצריך להבין:

מדוע קבעו את תחילת ימי החנוכה בכ"ה כסלו, הלוא עיקר הנס בסיפור החנוכה היה נצחון המלחמה, וכלשון הגמרא "וכשגברו בית חשמונאי ונצחום (אז דווקא) מצאו פך אחד של שמן וכיו"ב", היינו שלולא נצחון המלחמה לא היו בכלל מגיעים לנס פך השמן! והנצחון הרי היה בכ"ד כסלו⁴⁶ ומדוע לא מתחילים אז ימי החנוכה?

ומבאר כ"ק אדמו"ר הרי"צ [=רבי יוסף יצחק], בהקדים קושיא נוספת: שהלוא גם ננס השמן עצמו היו שני ניסים:

(א) הנס שמצאו פך שמן טהור – שנס זה היה בכ"ה כסלו.

(ב) והנס שלא היה בו אלא להדליק יום אחד והדליקו ממנו שמונה ימים – שנס זה התחיל בכ"ו כסלו⁴⁷.

ולפי זה יש להקשות עוד קושיא: מדוע לא קבעו איזה תוספת-דבר ביום כ"ו כסלו, שבו התחיל נס הספקת השמן לשמונה ימים?

46. כ"ה דעת המאירי (שבת כא, ב). וברוב המקומות בחסידות מבואר כדעה זו. וראה לקוטי שיחות חלק ל' עמ' 206 הע' 22.

47. ראה ב"י או"ח ה' חנוכה סתר"ע (ד"ה והטעם). ואולי יש לומר, דמ"ש במאמר שנס זה התחיל בכ"ו בכסלו – הכוונה בזה היא שנס זה היה בשביל ההדלקה דכ"ו.

אלא, מבואר בחסידות, שיש שלשה דרגות (באופן של "מעלין בקודש") בניסי חנוכה: (א) נס המלוּבש בטבע, כדרך העולם. (ב) נס שלמעלה מסדרי העולם אבל מתלבש בטבע. (ג) נס שלמעלה בהטבע לגמרי.

(א) נצחון המלחמה – היא הדרגה איך שהקב"ה מתלבש ומתגלה בתוך העולם, שניצחו את היוונים ע"פ דרכי הטבע, בכלי נשק וכיו"ב, ולכן נס זה היה בכ"ד כסלו, כנגד כ"ד האותיות שב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהוא גילוי מלכותו ית' בעולם [הנקרא בלשון החסידות: "יחודא תתאה" – כמבואר בתניא (בפתיחה לשעהיוה"א) ששמע ישראל הוא יחודא עילאה ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה].

(ב) מציאת פך שמן טהור – היא הדרגה איך ששם הוי"ה שלמעלה מהטבע מתייחד ומתגלה בתוך הטבע, היינו שזה אמנם נס אבל מלוּבש בטבע, כי מציאת הפך היה נס מלמעלה אבל לא באופן של שידוד הטבע, [וזו דרגת "יחודא עילאה", המרומזת בפסוק שמע ישראל (כנ"ל)]. ולכן נס זה היה בכ"ה כסלו, כנגד כ"ה האותיות שב"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד", אבל זה עדיין נקרא הוי"ה דלתתא שהוא גילוי האלקות שלמעלה מהעולם בתוך העולם.

(ג) הנס שהשמן הספיק לשמונה ימים – זה כבר משהו שאינו מלוּבש בטבע כלל, והיא דרגת הוי"ה דלעילא (שלמעלה גם מ"יחודא עילאה"), כיון שזה שידוד מערכות הטבע לגמרי, השייך לשם הוי"ה שלמעלה מהתלבשות בטבע (ששם לא שייך לומר "הוי"ה אחד" כיון שהוא דרגא של "יחיד ומיוחד" שלמעלה מ"אחד"), ולכן נס זה היה בכ"ו כסלו, בגימטריא הוי"ה.

והנה שני דרגות הראשונות שייכות אלינו – שיש לנו עבודה של "יחודא תתאה" האלקות המלוּבשת בענייני העולם, ויש עבודה של "יחודא עילאה" לגלות את שם הוי"ה שלמעלה מהטבע. והטעם שלא קבעו את חנוכה בכ"ד כי התכלית היא לגלות שגם ענייני העולם (נצחון המלחמה – כ"ד) בשרשם הם למעלה מהעולם (כ"ה).

ואילו הדרגא של "הוי"ה דלעילא" (כ"ו) יתגלה בעיקר לעתיד לבוא, כדאיתא בערכין (יג, ב) "כינור של ימות המשיח של שמונה נימין" (משא"כ בביהמ"ק הראשון האיר רק בחי' הוי"ה דלתתא "כינור של שבעה נימין") ומה שבימי החשמונאים ש"נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" היה רק לצורך שעה, לכן לא קבעו חידוש דבר ביום כ"ו לזמן הזה.

ויהי רצון, שיקויים בנו "עמדת להם בעת צרתם" – עניין הגלות, שהיא הצרה הכי גדולה, וכבר די במה שעברנו עד עכשיו, ועכשיו הכל הוא בטוב, ובפרט שהמלכות עוזרת לישראל בעסק התומ"צ. ומ"מ המצב דגלות הוא צרה.

ובודאי שהקב"ה מוציא את ישראל מהגלות, כיון ש"בכל צרתם לו צר" (לו בוא"ו), כמו"ש "ושב ה' אלקיך את שבותך" והשיב לא נאמר אלא ושב (מגילה כט, א), ועד שבאים להודות ולהלל לשמן הגדול, והדליקו נרות בחצרות קדשך, בבית המקדש השלישי, בקרוב ממש.

מבוטס על: נקודות ממאמר ד"ה "ואתה ברחמיך הרבים", שבת חנוכה ה'תשמ"ח (הוגה ע"י הרבי לקראת ימי החנוכה תש"נ ונד' בסה"מ מלוקט ח"ד עמ' צט ואילך ובהוצ' החדשה: כסלו-שבט עמ' קפו ואילך).

החידוש בנס פך השמן

בסיפור נס החנוכה אנו מוצאים דבר פלא: כאשר היוונים פרצו לבית המקדש הם טימאו את כל השמנים, ונשאלת השאלה, אם הם רצו למנוע את הדלקת המנורה הרי הם יכלו לשפוך את כל השמנים, ולמה הסתפקו בלטמא אותם?

השאלה נשאלת גם על החשמונאים: הרי ידועה ההלכה ש"טומאה הותרה בציבור" (יומא ו, ב), כלומר במצב של אין ברירה מותר להשתמש בשמן טמא להדלקת המנורה, ואם-כן מדוע היה עליהם לחכות שמונה ימים על-מנת להפיק שמן טהור ולא יכלו להדליק בשמן טמא?

אלא: מבואר בחסידות, שמטרת היוונים לא היתה שבני ישראל לא ילמדו תורה, אלא הם רצו להשכיחם תורתך – שישכחו שהיא תורת ה' וילמדו אותה בתור פילוסופיה מעניינת ח"ו. כמו"כ לא היה איכפת להם שיהודים יקיימו מצוות אלא ביקשו להעבירם מחוקי רצונך – שיעשו רק את המצוות שהשכל מחייב כמו כיבוד אב ואם ולא את החוקים שעושים רק מפני שכך ציווה הקב"ה כמו מילה ושבט.

על פי זה מובן ענינו של נס פך-השמן: שמן מורה על חכמה הנקראת "שמן משחת קודש" (ראה תניא פנ"ג). ליוונים לא היה איכפת שיהיה ליהודים חכמה אבל רצו שהיא תהיה טמאה – נטולת כל רגש של קדושה; שילמדו תורה וישכחו מנותן התורה, ובזה

מתבטא הנצחון של החשמונאים – שהדליקו דווקא בשמן טהור והקדושה האלוקית ניצחה את התרבות היוונית.

מבוסס על: מאמר ד"ה מאי חנוכה, ש"פ מקץ תש"א סעיף א (לאדמו"ר הרי"צ נ"נ. נד' בטה"מ היתש"א ס"ע 58 ואילך). ליקוטי שיחות חלק ג עמ' 814 ואילך (במתורגם ללה"ק: עמ' 169).

שמן זית ושמן נס

לפניכם שביבים ממכתב מרתק שכתב הרבי בחנוכה תרפ"ט (כשבועיים לאחר חתונתו) ל"הרב מהורודוק" [=הרב חיים זאב וולף הכהן רבינוביץ]:

הרקע למכתב: הרב מהורודוק כתב ששמע מחסידי הצמח צדק, שכאשר התראה אדמו"ר הצ"צ עם הגאון רבי אברהם אבא פאסווילר בוויילנא⁴⁸ – יישב הצ"צ את קושיית הבית יוסף הידועה. והרבי מפלפל בשמועה זו. להלן תמצית השקלא וטריא:

א. קושיית הבית יוסף: למה קבעו חנוכה שמונה ימים, כיון שהשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד, נמצא שהנס היה רק שבעה לילות?

ב. תירוץ בשם הצמח צדק: חייבים לומר שהנס התחיל כבר ביום הראשון, כי אם נאמר שלא נותר כלום מהשמן בסוף הלילה הראשון – יוצא שבשאר הימים הדליקו ב"שמן נס", ולא בשמן שנסחט מזיתים, והתורה אמרה (ר"פ תצוה) "שמן זית זך"!

ג. מדייק הרבי: לפי סברא זו צריך לומר שגם לא התווסף כלום בכמות השמן במשך שמונת הימים, כי אם התווסף – הרי השמן הנוסף הוא "שמן נס" ואין להדליק בו. ונצטרך ליישב שהשתנה איכות השמן, שיהיה כלה באיטיות של פי 8 מהרגיל (ראה גם מועדים בהלכה – חנוכה, שכן מיישב הגר"ח מבריסק).

ד. אבל מקשה על התירוץ הנ"ל: שאולי הכוונה "שמן זית" היא על סוג השמן, שצריך להיות דומה לשמן הבא מן הזיתים, שיש בו כמה מעלות: צליל נהוריה טפי [=אורו צלול יותר] (שבת כג, א), נמשך אחר הפתילה (שם כד, ב), יפה לחכמה (מנחות פה, ב). ומניין לנו שהכתוב בא למעט שמן נס?

48. על פגישת אדמו"ר הצ"צ עם הגאון הנ"ל – ראה גם "בית רבי" ח"ג פ"ב. "נשיאי חב"ד ובני דורם" (אה"ק תשל"ב) עמ' 70.

ה. ולכאורה אפשר להביא ראיה [ששמן נס כשר]: משאלת רבי זירא (מנחות סט, ב) אם "חיטין שירדו בעבים" [=שירדו מהשמים בדרך נס] כשרים לשתי הלחם, האם זה פסול כי נאמר בתורה (אמור כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם גו'", או שזה כשר כי הכוונה ב"ממושבותיכם" הוא לשלול שלא יבואו מחוץ לארץ, אבל אינו שולל שמן נס, ואם כן בנדו"ד מה שנאמר "שמן זית" בפשטות בא לשלול שמנים אחרים, ואם כן אינו שולל שמן נס.

ו. ראיה נוספת [ששמן נס יכול להיקרא "שמן זית"]: בסיפור של אליהו הנביא במערה, נאמר (מלכים א, יט, ה-ו) "והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול. ויבט והנה מראשותיו עוגת רצפים וצפחת מים", ופירוש "עוגת רצפים": עוגה שנאפתה על גבי רצפה [=גחלת], אף שמדובר שם על עוגה של נס, אלא חייבים לומר שהיא נקראת "עוגת רצפים" כי היא דומה לעוגת רצפים!

[ודוחק לומר שהמלאך הביא לו מאיזה מקום עוגת רצפים אמיתית, כי רק לגבי "העורבים מביאים לו לחם ובשר" מדייקים מאיפה הביאו (בסנהדרין קיג, א) כי שם כתוב "מביאים", משא"כ כאן שנאמר "והנה עוגת רצפים" משמע של נס]

ז. אולם ניתן להשיב [ש"שמן זית" כן בא למעט שמן נס]: כי כדי לשלול שמנים אחרים מספיק לומר "שמן" סתם וידעו שהכוונה לשמן זית. והראיה: שבמסכת מכשירין (פ"ו מ"ד) מונה את שבעת המשקין, ואחד מהם "והשמן", ובתורת כהנים (שמיני) נאמר שרק שבעה משקין אלו נקראים "משקין" כי אין להם שם לווי. ובמס' תרומות (פי"א מ"ג) שנינו ש"אינו מטמא משום משקה. . . אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד". ואם כן יוצא שמה שנאמר "שמן זית" בא לשלול משהו אחר – שמן נס.

ח. אבל באמת – כן מצינו "שמן" שאינו שמן זית – והוא בנחמיה (ח, יט) "עלי זית ועלי עץ שמן", והכוונה לשמן אפרסמון, וגם במלכים (ב', ט, ג) נאמר "פך השמן" ואמרו רז"ל (בהוריות יא, ב) שהכוונה ל"אפרסמא דכיא". ורק ב"לשון בני אדם" נאמר בנדרים (נג, א) ששמן סתם הוא שמן זית, וגם זה – רק בארץ ישראל. ויוצא שהפסוק "שמן זית" כן נצרך למעט שמנים אחרים, אבל שמן נס יתכן שכשר.

ט. אבל אם כן קשה: שהרי במשנה מכשירין נאמר ש"שמן" אין לו שם לווי כי הוא רק שמן זית?

י. אלא שבאמת ניתן לסתור ראיה זו: כי הרי שם מונים גם "דבש דבורים" בין המשקין שאין להם שם לווי, וקשה: הרי בתורה "דבש" סתם הוא דבש תמרים (רש"י ד"ה דבש, ברכות מא, ב), ואלא חייבים לומר ש"לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד" (חולין קלו,

ב), ואם כן גם לגבי שמן אפשר לומר שמה שבמכשירין מנו שמן זית כשמן סתם הוא רק בלשון חז"ל ואינו מחייב את "לשון תורה" בפסוק "שמן זית".

ולמסקנא: אין ראייה מהכתוב "שמן זית" שבא לשלול שמן נס [שאז יצטרכו לבאר שנס חנוכה היה דווקא באיכות השמן, ולא נוסף שום שמן ניסי], אלא ניתן לפרש ש"שמן זית" בא לשלול מיני שמנים אחרים⁴⁹.

מבוסס על: מכתב הרבי הנ"ל תחת הכותרת "מענה להרב מהארדאק. חנוכה פ"ט" נדפסה לראשונה ברשימות חוב' קעד (בס' רשימות ח"ג עמ' 409 ואילך). נדפסה ג"כ ב"אוצר רשימות" (תורת חב"ד, תשס"ח) עמ' רח ואילך.

מחלוקת בית שמאי ובית הלל

ידועה המחלוקת בנוגע למספר נרות החנוכה (שבת כא, ב): "בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.. טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין".

וצריך להבין, מדוע בחרים בית שמאי את הסדר של 'פוחת והולך'. כפרי החג' ואינם מעדיפים את הטעם ש'מעלין בקודש ואין מורידין'?

מבואר בספרים⁵⁰: שמצינו כמה מחלוקות בין ב"ש לב"ה, שיסוד מחלוקתם היא אם "אזלינן בתר בכח" או "אזלינן בתר בפועל" – כלומר, האם מה שקובע הוא ה'בכח', הפוטנציאל של הדבר, או מה שקובע הוא רק מה שכבר קיים בפועל.

לדוגמא:

במשנה שלפני האחרונה בש"ס (עוקצין פ"ג מי"א) שנינו: "חלות דבש מאימתי מיטמאת משום משקה? [כלומר ממתני נחשבות חלות הדבש כמו דבש, שהוא משקה המקבל

49. להרחבה בדיון על הדלקה בשמן נס – ראה גם כלי חמדה פי ויקהל (לה, כז-כח), מועדים בהלכה (להרש"י זיון) חנוכה עמ' קנח. אנציקלופדיה תלמודית ערך חנוכה ס"ב (עמי רמו). וש"נ.

50. ראה בית האוצר – להר"י ענגל – מע' א כלל כז. מע' ב כלל ב. לאור ההלכה – להרש"י זיון – "לשיטות ב"ש וב"ה" (ולא נתבאר שם הצריכותא). לקוטי שיחות ח"ז ע' 114 ס"ה ואילך (ושם, שזהו גם טעם פלוגתת ב"ש וב"ה (נדה פ"י מ"ח) בדן "הרואה יום אחד עשרי". עיי"ש).

טומאה] בית שמאי אומרים משיהרהר [=ממתי שחושב לרסקן. וי"ג: משיחרחר, פי' שיביא עשן להבריח הדבורים], בית הלל אומרים משירסק".

כלומר: לפי בית הלל נקבעת המציאות רק מה'בפועל', ולכן אומרים ב"ה "משירסק" כי רק אז נהפכות החלות למשקה בפועל. אבל לדעת ב"ש מספיק גם 'בכח' ולכן לדעתם ברגע שמהרהר להפוך את החלות למשקה (או לכל היותר 'משיחרחר') – זה כבר מספיק להיחשב כמשקה.

דוגמא נוספת:

במשנה הראשונה בש"ס חולקים התנאים עד מתי ניתן לקרות ק"ש של ערבית: "עד סוף האשמורה הראשונה [=עד שליש הלילה] דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר".

מפרש רש"י, שיסוד המחלוקת שלהם הוא בפירוש המילה "בשכבך"; לדעת ר' אליעזר פירושו "כל זמן שבני אדם עוסקין לילך ולשכב", ולדעת חכמים ורבן גמליאל פירושו "כל זמן שבני אדם שוכבים".

מבאר הרבי: רבי אליעזר היה מתלמידי ב"ש ("שמותי הוא" – שבת קל, ב), ולכן הולך כשיטת רבותיו לפי ה'בכח' – ואם כן "בשכבך" פירושו כאשר בני אדם עוסקים לישכב, משא"כ רבן גמליאל שמתלמידי ב"ה היה (יבמות טו, א) הולך לפי ה'בפועל' – שניתן לקרות ק"ש כל זמן שבני אדם שוכבים בפועל (וכן דעת חכמים, רק "כדי להרחיק את האדם מן העבירה" אמרו עד חצות).

על-פי-זה מובנת גם מחלוקתם לעניין חנוכה:

ביום הראשון של חנוכה קיימים כבר בכח כל שמונת הימים, ולכן בית שמאי שהולכים לפי ה'בכח' – קבעו להדליק "כנגד ימים הנכנסין", כלומר הימים שעומדים להגיע.

משא"כ בית הלל, שהולכים אחרי ה'בפועל' – קבעו להדליק "כנגד ימים היוצאין", כי ביום הראשון קיים בפועל רק יום אחד, ורק ביום השמיני ישנם שמונת ימים!

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ו, בא שיחה ב סעיף ג-ז (עמ' 75-70. ובמתורגם ללה"ק עמ' 78-74). חשוב להבהיר שזוהי רק טענימה מהשיחה. ובשיחה מובאים עוד כמה

וכמה דוגמאות וכן מבואר ה"צריכותא" שבהם (=מה מחדשים ב"ש וב"ה בכל אחת מהמחלוקות) – ע"ש.

בביאור שיטת ב"ש ע"פ חסידות (והשייכות בין חנוכה לפרי החג) – ראה מאמר ד"ה "ת"ר מצות נ"ח" ה"תשל"ח, י"ל ב"קונטרס חנוכה – תשמ"ז" ונד' בטה"מ מלוקט ח"ב עמ' יז ואילך.

החידוש ב"טמאים ביד טהורים"

בנוסח "ועל הניסים" אנו אומרים "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך..."

ויש להקשות:

כולם מבינים מהו הנס הגדול של "רבים ביד מעטים" – שקומץ מכבים ניצחו רבבות יוונים. גם "גיבורים ביד חלשים" מובן, שכאשר המכבים שלא היו אמונים בקרב הצליחו לגבור על גיבורי מלחמה – נס ופלא בדבר, אולם מהו הנס בכך שנמסרו "טמאים ביד טהורים" או "רשעים ביד צדיקים"? מדוע זה יותר צפוי שהטמאים והרשעים ניצחו את הטהורים והצדיקים?

יש המפרשים, שהתשובה נעוצה בפסיקה האחרונה "זדים ביד עוסקי תורתך", כדברי הגמרא (סנהדרין כו, ב) "מאן חולין] = חולים] – רבנן" כי תורה מתשת כוחו של אדם, ולמרות זאת ניצחו עוסקי התורה, אולם זה עדיין לא מסביר לנו את הנס של "טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים"!

מחדש הרבי, שמדובר כאן על שתי קבוצות שונות:

כידוע, בימים ההם הפכו חלק גדול מבני ישראל למתייונים שהפנו עורף לתורה והצטרפו ליוונים, ועפ"ז יש לומר שהחלק הראשון – "גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" – נאמר על היוונים, אבל ההמשך "וטמאים . . ורשעים . . וזדים" נאמר על המתייונים, וזה ממחיש את גודל הנס; שלמרות שרבים מבני ישראל הצטרפו ליוונים – בכל זאת ניצחו החשמונאים!

ויש מכך לימוד גם לדורנו:

שלמרות שרבים מישראל הם "תינוקות שנשבו" – בסופו של דבר ינצחו המועטים והטהורים, ואלה שהתבוללו 'מסרו' לצד הקדושה עד שלבסוף יכללו כולם להיות צדיקים.

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק ל, חנוכה שיחה ב (עמ' 209 ואילך. השיחה בלה"ק במקור).

מנורה בחצר?

בנוסח "ועל הניסים" של חנוכה אומרים: "ואחר-כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך..." ונשאלת השאלה: האמנם הדליקו את המנורה בחצר? הלוא מקומה של המנורה היא בתוך ההיכל בפנים בית המקדש!

יש המתרצים (דרשות חת"ס סז, א), שלא יכלו באותה שעה להדליק בפנים כי ההיכל היה מלא גילולים ובלית ברירה הדליקו בחצר.

אבל לכאורה, מפשטות הנוסח של "ועל הניסים" משמע שקודם פינו את היכלך וטיהרו את מקדשך ורק אח"כ הדליקו נרות בחצרות קדשך, הרי שההיכל כבר היה נקי וטהור בכ"ה בכסלו, והדרא קושיא לדוכתה – למה הדליקו בחצר?

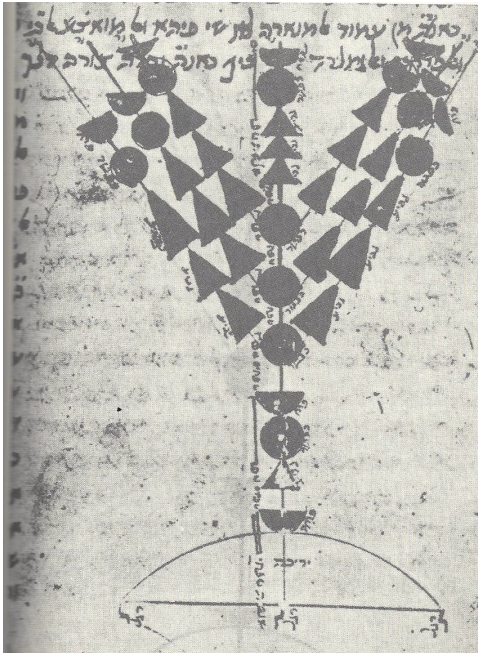
והרבי נוקט שיטה מקורית להסבר הענין:

אחד הביטויים של שמחה והודיה לה' הוא ע"י נרות כנאמר (ישעי' כד, טו) "באורים כבדו ה'", וכפי שמצינו בשמחת בית השואבה שהדליקו מנורות של זהב בעזרת נשים (סוכה פ"ה מ"ב) – ואם כן, גם כאן הנרות האלו שהדליקו בחצר כלל לא היו נרות המנורה, שאותה בוודאי הדליקו בהיכל, אלא נרות של שמחה והודיה!

ומכאן באנו ללימוד נוסף:

בעולם מקובל שמנורת ביהמ"ק היתה בעלת קנים עגולים, וכנראה למדו כן מהתבליט בשער טיטוס שבו נראים הרומאים נושאים את המנורה. אבל על פי המשנה הנ"ל בסוכה ייתכן והמנורה שציירו הרומאים היתה אחת מן המנורות שהיו בחצר וכלל לא מנורת המקדש, שכן בפרשת המנורה (תרומה כה, לב) כתב רש"י בפירושו שהיו קניה עולים באלכסון וכידוע צייר גם הרמב"ם בעצמו את המנורה עם קנים באלכסון⁵¹.

51. ראה ואף שבדוחק הכי גדול היה ניתן לפרש שהרמב"ם צייר כך כדי "להקל על הציור" – אולם בפ"י רבי אברהם בן הרמב"ם (תרומה כה, לב) נכתב בפירוש "ששה קנים... נמשכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו".

ואם כנים הדברים, הרי מהנכון להחזיר עטרה ליושנה – שבכל ציורי ודגמי המנורה (שעושים כדי ללמד את צורתה וכדו') יציירו את הקנים באלכסון, כדעת רש"י – פשוטו של מקרא וכציור הרמב"ם.

וכן בחנוכיות שמייצרים לחנוכה, המזכירים את מנורת המקדש, הנה במקום לציירן בעיגול כפי שציירו הרומאים בשער טיטוס, שמטרתו היתה להשפיל ולצער את ישראל! (כידוע שחרטו בכמה מקומות את הכיתוב "יודעא קאפטא" [=יהודה נשבתה] והיו זמנים שהכריחו יהודים לבוא לשער זה כדי להשפילם וכו') – כדאי לייצר קניהן באלכסון, ואז אדרבה – המנורה תזכיר את תפקידם של בני"ה היות "לאור גויים" (ישעי' מב, 1) – "עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

עד שנוכה בקרוב לגאולה השלמה וכולנו נראה את צורתה של המנורה ובמהרה בימינו ממש.

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק כה, חנוכה (עמ' 235 ואילך ובמתורגם ללה"ק עמ' 270 ואילך). חלק כא תרומה שיחה ג סעיף ח ואילך (עמ' 168 ואילך ובמתורגם ללה"ק עמ' 187 ואילך) ונמאריך להוכיח שם בכמה ראיות (גם ע"פ הארכיאולוגיה) כשיטת הרמב"ם שהמנורה היתה בקנים ישרים, ע"ש בהערה 46 ותמצא טוב. העיבוד בסיוע הספר "פנינים עה"ת ומועדים", היכל מנחם תשס"ה.

לגבור על קליפת יון

בחנוכה אנו חוגגים את נצחון בית חשמונאי על היוונים. מן הראוי איפה להתבונן בשורש קליפת יון.

"יון" בתנ"ך פירושו טייט כנאמר (תהלים סט, ג) "טבעתי ביון מצולה", דהיינו מים מעורבים בעפר. והרי ידוע מאמר רז"ל (ב"ק יז, א) "אין מים אלא תורה", אבל כאשר התורה מעורבת בחומריות הרי זה טייט [=בוץ], כלומר כאשר התורה שאדם לומד אינה מזוככת ומעדנת אותו אלא הוא נשאר מגושם כמו קודם – הרי היא דומה לטייט.

וזה מרומז באותיות יו"ן' שהאות יו"ד היא קצרה ואח"כ הוא"ו יורדת יותר והנו"ן-סופית יורדת עוד יותר, כי טבע הטייט שהוא מושך את האדם למטה והוא הולך וטובע בו (כמסופר על מלך סדום, שרק בנס יצא מבארות החמר שנפל בהם – רש"י לך יד, י), כך חכמת יון, שהיא פילוסופיה ללא קדושה, וכן לימוד התורה ללא קדושה – מושכת את האדם מטה מטה⁵².

ולכן היוונים טימאו את כל השמנים שבהיכל, כי שמן מראה על חכמה (כנוסח הפיוט על בר יוחאי שנמשח ב"שמן ששון" מחבריו) והיוונים הסכימו שילמדו תורה אבל רצו לטמא את חכמת התורה, שזה הפירוש "להשכיחם תורתך": שישכחו שהיא תורת ה' וילמדו אותה רק בתור פילוסופיה.

ההנצחון עליהם הוא למצוא פך שמן שחתום בחותמו של כהן גדול, דהיינו נקודת הנשמה של היהודי (שנקראת "בת כהן") שהיא טהורה ושום כח בעולם לא יכול לטמא אותה וזוהי עבודתנו – לגלות את עצם הנשמה שבכל יהודי.

מבוסס על: רשימת "מאי חנוכה" שהרבי כתב בראשה "חנוכה, תרצ"ו. [מקצתו בביהכ"נ 17] היינו שזולקה נאמרה על ידו בבית הכנסת שברחוב ראדזיע 17 בפאריז. נדפסה (בתוספת הערות ומקורות) ב"אוצר רשימות" (קה"ת תשס"ח) עמ' קצג ואילך.

52. ובסגנון הקבלה והחסידות: יו"ד מורה על נקודת החכמה והיו"ד של יון היא חכמת הפילוסופיא שנגד היו"ד דקדושה, וכאשר אדם נמשך לזה הוא מתחיל עם דעות נפסדות ואח"כ יורד למטה יותר – שממשיכו למדות, כידוע שאות וא"ו מורה על ששת המדות, היינו שגם המדות שלו מושפעות מהקליפות, ועד שממשיכו לאות ו' שהוא למטה מטה, כידוע בענין גרשון שנקרא כן ע"ש גרש ו"ן; שהוא מגרש החיצונים וזהו ע"פ אהרן הכהן וכמו"כ גירוש חכמת יון הוא ע"י החשמונאים בני אהרן.

חנוכה – סיפורים

מאיר בכל העולמות

בעת הדלקת נר חנוכה, סיפר פעם כ"ק הרבי מגור, בעל חידושי הרי"ם:

באחר מימי החנוכה עלו חסידים ל"חווה" מלובלין, ואחד מהם מסר לרבי 'פיתקא' עבור אחד מידידיו.

נתן הרבי עיניו בפתקא, ומיד ירק יריקה.

לערב החליט החסיד להגיש עוד הפעם את הפתקא עבור החבר.

הפעם, כשהרבי הסתכל בפתקא נענה ואמר

- האיש הזה מאיר וזורח בכל העולמות...

והרבי הסביר:

- בפעם הראשונה שיחק האיש הזה ב'קלפים', ובפעם השנייה הדליק נר חנוכה.

(נ"פ סיפורי חסידים (הרש"י זיין) מונעדים, חנוכה, סיפור 261)

"גאון יעקב"

בשנת תשל"ט ביקר שליחו של הרבי הרב אברהם-יצחק שם-טוב, את נשיא ארה"ב ג'ימי קרטר, והעניק לו כמתנה חנוכיית כסף הדורה, לרגל חג החנוכה.

לאחר מכן, השתתף הנשיא בטקס הדלקת נרות בתוך הבית הלבן.

היה זה בלילה הרביעי של חנוכה והילד היהודי שהדליק את הנרות, מילדי סגל הבית הלבן, הדליק כמוכן ארבעה נרות, אולם קרטור לא אהב את הרעיון שחצי מואר וחצי חשוך וביקש מהרב שם-טוב: "לייט דם אול!" [=הדלק את כולם!].

נתאר לעצמנו, שבעומדו מול נשיא המעצמה הגדולה בעולם, ובלחץ הזוה, מצא הרב שם-טוב כמה 'היתרים' (א. מדובר בילד. ב. בחוץ על המדשאה ניצבת חנוכיית ענק עם מספר נרות נכון, וכו') והורה לילד להדליק את שאר הנרות.

כאשר שב הרב שם-טוב ל-770 ומסר דו"ח על כל פעולותיו, ובו סיפר בין היתר את התקרית שהיתה עם הדלקת הנרות, הגיב הרבי לפרט הזה ואמר למזכיר: "ציפיתי ממנו שיהיה לו יותר גאון-יעקב [=גאוה יהודית]!"...

(מפי המרצה הרי"י יעקבסון)

העולם מחכה לנר שלך!

סיפר הרב יונתן זאקס ע"ה, בנאומו המרכזי בכנס השלוחים העולמי ה'תשע"ב:

פעם הגיע שליח של הרבי לעיר קטנה באלסקה וחיפש יהודים. הוא חקר ודרש אבל כולם אמרו לו שאין במקום אפילו יהודי אחד.

כדי שלא לעזוב בלי כל פעילות, הוא ביקש לבקר בבית הספר המקומי והמנהל אישר לו להיכנס.

הוא נכנס לכיתה באותה עיר קטנה בלב אלסקה ואמר:

ילדים, האם מישהו מכם פגש פעם יהודי?

ילדה אחת קטנה הרימה את ידה ואמרה: כן. אמא שלי יהודייה.

עכשיו השליח חשב לעצמו, מה אני יכול לומר לילדה הקטנה הזאת, הילדה היהודייה היחידה בעיר? מה אני יכול לומר לה עכשיו שיסייע לה להישאר ביהדותה?

אחרי הרהור קצר הוא אמר לה:

אינני יודע אם את יודעת, אבל אלסקה היא המקום הכי מערבי בכדור הארץ שיש בו יהודים. המקום האחרון בעולם שבו השבת נכנסת. לאחר שבכל העולם יש כבר אור

ושלום, כל העולם מחכה לנר שלך. נר השבת האחרון שנדלק ומשלים את המשימה להאיר את העולם כולו.

“אתם יודעים מה זה עשה לאותה ילדה קטנה? הוא היה יכול לומר לעצמו: מה את עושה פה באמצע שום מקום? אבל במקום זה הוא הסביר לה איזו משימה נפלאה עליה לבצע. זאת הדרך. הרבי חולל שינויים בחייהם של בני אדם והראה להם את הגדולה שהם לא ידעו שקיימת בהם”, אמר הרב זקס ודיבר למעשה על עצמו (סיפר לפני כן איך הרבי הפך אותו לרב) “הוא פשוט הראה להם מה הם מסוגלים להיות”.

(שמעתי מפיו בכינוס הני"2)

בשכר ציות לרב

מספר הרב ירחמיאל גורליק, שליח הרבי לעיר טיומן, סיביר:

בעיר שלנו מתגורר 'רב' רפורמי, ואמנם הוא לא מתפלל אצלנו (אלא אצלו בטמפל) אבל מגיע אלי לביקורי חג לפעמים.

בסוכות תשפ"א, הוא ביקר אצלי בסוכה. תוך כדי הדברים הוא התבטא שהוא מאוד מחבב אותי, כי אני לא חב"דניק אמיתי.

שאלתי: למה? והוא ענה: “הם מפגינים את דתם בגלוי, מעמידים חנוכיות ענקיות בכל מקום. אתה אדם עדין”.

לא רציתי לומר לו שהסיבה שאני לא מעמיד חנוכיה היא בגלל שהוא מפריע לי (יש לו קשרים בעירייה וכו'), אבל אמרתי לו שנפגעתי מאוד (זה היה בשבילי כמו חץ בלב לשמוע משפט כזה), ואז הכרזתי בפניו: “השנה אני מעמיד חנוכיה!” כמובן שבמצב זה לא היה לו נעים להתנגד.

החלטתי, שאם כבר חנוכיה, נעשה אטרקציה מיוחדת, שתגרום לאנשים בסיביר לצאת בכפור של חנוכה, והיא – חנוכיה מקרח! הזמנתי בלוקים של קרח מחברה שבונה יצירות מקרח, אבל כשהתקרב מועד המשלוח – לא ידעתי היכן נעמיד את החנוכיה הענקית, שכן בחצר הבית שלנו אמנם יש מקום אבל החצר מוקפת בחומה גבוהה, ובנוסף זה היא ברחוב כה צדדי שאפילו הכביש בו הוא בלי אספלט...

ואז עלה לי רעיון – נעמיד את החנוכיה בחצר ביהכנ"ס הרפורמי! לאחרונה הורידו שם בניין של 9 קומות ונוצר הרבה מקום פנוי, וגם מקום מרכזי שכל מי שיסע בכביש הראשי של טיומאן יראה את החנוכיה. ואמנם, לא אהבתי את הרעיון שהחנוכיה שלנו תעמוד בחצר ביהכנ"ס רפורמי, אבל מצאתי פיתרון: תכננתי לשכור מהם את החצר לימי החנוכה, כך היא תעמוד בשטח חב"ד.

אולם, עדיין לא נתיישרה דעתי, והחלטתי שלדבר כזה צריך הכרעת רב מורה הוראה. ניסיתי להתקשר לרב מנחם מענדל גלובסקי, רב קהילת חב"ד ברחובות וסגן מזכיר בי"ד רבני חב"ד באה"ק, אולם לא הצלחתי להשיגו.

לאחר כמה ימים התחלתי להלחץ, חנוכה מתקרב ועדיין לא סגרתי מקום, ולהעמיד באיזו כיכר – כבר אין זמן לקבל אישורים, התקשרתי שוב לרב גלובסקי והפעם הוא ענה. סיפרתי לו את הרעיון שלי, ואז הוא שאל יש לך אגרות קודש חלק י"ד? תפתח בעמ' תקיג!

מיד פתחתי, היה שם מכתב על שאלה שיהודי שאל את הרבי, שהציעו לו משרת מחנך בבית ספר קונסרבטיבי, והוא חשב שזה דווקא רעיון טוב, כך לפחות בכיתה אחת יקבלו הילדים מסרים יהודיים טהורים ויידעו על המצוות והחגים המקוריים שלנו.

אולם הרבי חשב אחרת. תוכן התשובה היתה: אילו היית מקבל משרת מנהל והיית יכול לקבוע מחדש את סדר הלימודים בבי"ס – ניחא, אבל עכשיו – מה יצא? תהיה שמועה שיש מורה טוב בבי"ס הקונסרבטיבי, ואז זה עלול לגרום שהורים יעדיפו לשלוח לשם מאשר לבי"ס כשר (והרבי מאריך בנימוקים נוספים – עיי"ש).

ממשיך הרב גורליק: מיד הבנתי את התשובה אלי; אמנם זה נראה המקום הכי מוצלח להעמיד את החנוכיה, אבל בעקבות הפרסומי-ניסא של חנוכה יהודי יתעורר לבוא לבית כנסת, ולאן הוא ילך? לאיפה שעמדה החנוכיה – בית הכנסת הרפורמי!

לא היתה לי הרבה ברירה והצבתי את החנוכיה בחצר ביתי, שמוקפת בחומה מסביב.

ואז הגיע הנס הגדול:

איכשהו נודע לאמנון לוי מערוץ 13 הישראלי על חנוכיית הקרח שלנו, והחליט לראיין אותי בתוכנית שלו, ואז הסיפור הופץ במהירות בכל הארץ והגיע לכל העולם. גם בסיביר שמעו שהחנוכיה התפרסמה בתקשורת ובאו לראיין אותנו בתקשורת המקומית, כך שנהיה פרסומי ניסא בסדר גודל של מליוני יהודים!

ובאמצע חנוכה, התקשר אלי הרב גלובבסקי ושאל: איפה הצבת את החנוכיה? ענית:
בחצר ביתי. ואמר: אתה רואה, ככה זה כשמצייתים!

(שמעתי מפיו בהתוועדות ליל שישי לשלוחים, פרשת וישב תשפ"ב.)

לפניכם תמונת החנוכיה (בחצר ביתו מעבר לחומה) כפי שפורסמה בתקשורת הישראלית

פרשת מקץ

היינו כחולמים

פרשתנו פותחת בחלומות פרעה. גם סוף הפרשה הקודמת עסקה בחלומות יוסף. מה שמפליא בדבר הוא, שהחלומות הללו (אלו וגם אלו) הם שהביאו בסופו-של-דבר את בני ישראל לגלות מצרים.

ונשאלת השאלה: מה הקשר בין חלומות לגלות?

מבואר על כך בחסידות:

החלום נובע מכח הדמיון, עד שיכולים לראות בחלום דברים בלתי מציאותיים ואף להיות בשני מקומות בו-זמנית. כך גם, מסביר אדמו"ר הזקן, בזמן הגלות: יכול יהודי שעה אחת להיות שקוע בתפילה ובשעה הבאה להיות שקוע בתאוות העולם.

והסיבה לכך, כי המשמעות של "גלות" היא לא רק שבני-ישראל גלו מארצם לארץ זרה, אלא זהו מצב רוחני שדברים אינם במקומם הראוי; הגויים שולטים על יהודים, מי שנחשב בעולם הם בעלי הממון או השררה ולא יראי ה', וגם בתוכינו אין לנשמה שליטה מלאה בגוף. לכן, גם כאשר זוכים להתגורר בארץ ישראל – עדיין עלולים להימצא במצב 'גלות' לחלוטין.

אבל, עלול יהודי להגיע למסקנה, שכל זמן שהוא לא נפרד לגמרי מתאוות העולם אל לו טפס במעלות הקדושה – הנה על כך אומרים לו שהגלות היא חלום! וממילא עלינו להתנהג כמו בחלום ולקיים תורה ומצוות בכל מצב בו אנו נמצאים, כנאמר (אחרי טז, טז) "השוכן אתם בתוך טומאותם".

לכן, כשיבוא משיח ונזכה לראות "בשוב ה' את שיבת ציון" – אז "היינו כחולמים" (תהילים קכו, א), כלומר: אז נגיע לתובנה שעד עכשיו היינו במצב הבלתי-מסודר של חלום, ורק אז נהיה בדבקות גמורה בהקב"ה, בחנוכת בית המקדש השלישי בקרוב ממש.

מבוסס על: תורה אור ריש פ' וישב. לקוטי שיחות חלק א, מקץ-חנוכה (עמ' 85 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 75 ואילך).

חכמתו של יוסף

בפרשתנו מסופר, שיוסף התבקש לפתור את חלמו של פרעה, אולם מצינו דבר-פלא: אחרי שיוסף פתר שיהיו שבע שני שָׁבַע ושבע שני רעב – הוא החל לתת עצות לפרעה: "ועתה ירא פרעה גו' יעשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ וגו' ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה וגו'" (מא, לג ואילך).

והדבר תמוה, כפי שמקשה הרמב"ן (ועוד): "הליועץ למלך נתנוהו?" כלומר, ביקשו ממנו רק לפתור חלום והוא מתחיל לייעץ איך לנהל את כלכלת המדינה! ולפלא שרש"י המפרש את פשוטו של מקרא לא מעיר דבר בזה?⁵³

ויש לבאר, ובהקדם:

שלכאורה קשה כאן: מדוע התפעל כל-כך פרעה מפתרונו של יוסף? הלוא זהו הדבר הכי טבעי לפתור ש"פְרוֹת" העובדות בשדה ו"שיבליים" – מורים על יבול השדה, וגם ברור שפְרוֹת טובות ובריאיות רומזות על שפע רב – שנות שובע. ומדוע לא חשבו על כך החרטומים, עד כדי שהרחיקו לכת להציע "שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר" (רש"י מא, ח) שאין לו שום קשר לפרות ושיבליים?

אלא, הקושי בחלום היה "ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור" – שהפרות הכחושות עמדו ביחד עם הפרות הבריאיות, ואת זה לא הבינו החרטומים: כיצד ייתכן שבעת ובעונה אחת יהיו גם שובע וגם רעב? ולכן הציעו "שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר",

53. תירוצו של הרמב"ן (ועד"ז ברלב"ג ואוה"ח בתי"ח הב') שהוא פתרון "ותאכלנה הפרות" אין לאמרו **לפירש"י** (כמפורש גם בסוף דבריו), כי רש"י פי' (מא, ל) ד"וינשכח כל השבע הוא פתרון הבליעה" (וראה רא"ם וגו"א פסוק ד'. ועוד).

גם תירוצו הראשון של האברבנאל שהנביא לא יוכל לכבוש נבואתו ויתאמץ לומר מה שראה והמתחייב ממנו כו' אינו ע"ד הפשט (שהוא דרך פירש"י). ולהעיר מלשון יוסף (מא, טז "אלקים יענה"). וראה שם מא, לח-לט.

שזה ייתכן שבאותו זמן יוולדו לפרעה שבע בנות וימותו שבע אחרות, שהרי בוודאי היו לו כמה נשים ופילגשים.

אבל זה לא התיישב על לבו של פרעה.

וכאן הגיעה חכמתו של יוסף:

יוסף הסביר לפרעה שחלק מפיתרון החלום הוא שבשנים הטובות יצברו בר לשנים הרעות, ואז יוצא שבאותו זמן שיש שובע 'נמצאים' גם שנות הרעב, כי דואגים כל הזמן וצוברים את המזון לשבע שני הרעב. וכן בשנות הרעב 'נמצאים' שנות השובע כיון שאוכלים בהם את יבול שנות השובע!

וממילא מובן מדוע יוסף הוכרח לתת עצות, כיון שצבירת המזון הוא חלק מפתרון החלום: ששבע הפרות הכחושות עומדות לצד הפרות הטובות! ומכך התפעל פרעה מאוד: שיוסף גילה לו שהחלום הוא לא רק נבואה לעתיד אלא החלום עצמו הוא גם הוראה איך להתנהג בעתיד הקרוב, בשנות השבע, שזה התיישב על לבו היטב, מדוע הראו לו את כל זה, בתור מנהיג המדינה.

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק טו, מקץ שיחה א (עמ' 339 ואילך). ובמתורגם ללה"ק עמ' 366 ואילך). וראה בגוף השיחה ביאור על-דרך החסידות בכל זה ואכ"מ.

למה שהמצרים ימולו?

בפרשתנו מסופר שהמצרים באו לפרעה וביקשו לחם, אמר להם פרעה (מא, נה) "לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו!". מפרש רש"י (ע"פ המדרש): "לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכו'".

ותמוה:

מהו טעמו של יוסף לומר למצרים שימולו? [ועוד, כפי שמקשה הגור-אריה (למהר"ל מפראג): "והלא אין מכריחים להתגייר!"] ואיזו תועלת יצאה מכך שהכריח אותם לימול?⁵⁴

54. ראה טעמים בזה על דרך הרמז והדרוש: כלי יקר עה"פ, יפה תואר לבי"ר ס"פ צ', עץ יוסף לתנחומא מקץ ו (בשם היערות דבש), משכיל לדוד כאן. אבל כולם אינם בדרך הפשט, ואין אפילו שום רמז בפירש"י לטעמים המובאים בהנ"ל.

יתרה מזו: אחת האזהרות לבני נח היא: "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" (נח ט, ה) ופירש"י "השופך דם עצמו", זאת אומרת שעל דרך הפשט אסרה תורה לשפוך דם עצמו (אף אם לא יבוא עי"ז לחולי או למיתה, וכאיסור של "דמו לא תאכלו" שבפסוק הקודם, שפירושו "דם מן החי"), ואם כן, איך אמר להם יוסף שימולו, הרי יש בזה איסור של שפיכת דמים שהם מוזהרים עליו?⁵⁵

ויש לומר:

כשציווה הקב"ה את אברהם על המילה נאמר (לך יז, יג) "המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך", כלומר שאברהם נצטווה למול לא רק את עצמו את כל אלו שברשותו וטפלים אלו, וציווי זה חל לא רק על אברהם אלא על זרעו אחריו, כמפורש שם "ובין זרעך אחריו".

ואם כן, מכיוון שיוסף היה "השליט על הארץ" והיה נתון "על כל ארץ מצרים" ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים", והיינו שהיו נתונים תחת שלטונו וברשותו כמקנת כסף – הרי מובן שיש עליו חיוב שהם יהיו נמולים!

ועל פי זה יומתק דיוק הלשון ברש"י "שהיה יוסף אומר להם שימולו", זאת אומרת, שיוסף כבר דרש את זה מהם מזמן, עוד בטרם הגיעו שנות הרעב, בהיותם "מקנת כספו", אלא שעכשיו הגיעה אליו הזדמנות שהוכרחו לפנות אליו ללחם, ויכל גם להכריח אותם לימול.

מבוטט על: לקוטי שיחות חלק י, מקץ שיחה ב סעיף ד ואילך (עמ' 138 ואילך. השיחה בלה"ק במקור).

כוחה של מצוות מילה

בעיר חמילניק גר איש בליעל אחד, מלשין ומוסר.

החליטו החסידים בעיר, שכאשר יסעו לרבם ה'חווה' הקדוש בלובלין יכתבו פתקא לרבי על המוסר הזה שימות.

ויהי בהגישם את הפתק לרבי, התפלא ה'חווה' מאוד ואמר:

55. אין להקשות ממילת אנשי שכם: איך היו בני יעקב רשאים לומר להם "המול לכם כל זכר" (וישלח לד, טו) – כי הרי כל זה היה בתור הכנה ל"ויהרגו כל זכר", היינו שלדעת בני יעקב היו מחוייבים להרגם (וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ט, רמב"ן בפירושו עה"ת לד, יג. וראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 190 ובהערה 41).

מה תרצו מהאיש הזה? הלוא פניו מאירים ככהן העומד על גבי המזבח ומקריב קרבנות!
 התפלאו החסידים מאוד ואמרו לרבם: הלוא האיש 'מוסר' הוא, ומבקשים שהשי"ת
 יעזור שימות במיתה משונה!

חזר הרבי עוד הפעם על דבריו הקודמים.

וכשבאו החסידים לביתם נודע להם, שבאותו יום שנתנו את הפתק לרבי, הכניס המוסר
 את בנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, שאמרו על זה חז"ל שדומה למקריב קרבן על גבי
 המזבח (ראה יל"ש לך רמז פא)...

(סיפורי חסידים להרש"י זיין סוף פ' לך, סיפור 29. במקורות אחרים מסופר שהחזרה
 אמר: 'כיצד יתכן שיהודי זה הוא מלשין? הרי אני רואה שהוא מאיר בכל העולמות!
 והתברר שבאותה שעה הדליק נרות חנוכה...)

שני סוגי ערבות

בפרשתנו (מג, ט) אומר יהודה ליעקב אבינו: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו, אם לא
 הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים".

מפסוק זה לומד רב הונא (ב"ב קעג, ב) את דין ערבות: "מניין לערב דמשתעבד [באמירה
 בעלמא בלא קנין – רשב"ם] דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו"⁵⁶.

ולכאורה צריך ביאור:

מה הקשר בין דין ערבות ממון לערבות של יהודה שהבטיח ליעקב שישבי את בנימין
 הביתה, הרי שם לא היה כל שיעבוד של ממון שיחול עליו דין ערבות שהוא רק שיעבוד
 ממון?

מבאר הרבי:

56. ולמרות שרב חסדא שם דוחה את דברי רב הונא: "הא קבלנות היא, דכתיב תנה אותו על ידי ואני
 אשיבנו אליך" [כלומר, כאילו קיבלתיו בידי אחזירנו לך – רשב"ם] ומסקנת הגמרא: "אלא אמר רבי
 יצחק מהכא לקח בגדו כי ערב זר גוי (משלי כ, ז)...".
 – הרי מצינו בכמה מקומות שדין ערב (שערב משתעבד מן התורה) נלמד מערבות יהודה שאמר אנכי
 אערבנו: רש"י גיטין נ, א ד"ה כיון, מרדכי ב"מ פ"ז (צד, א). מדרש שכל טוב פרשתנו מג, ט (בפעם הב').
 וכן הביא הב"י בטור חו"מ ר"ס קכ"ט וראה גם לבוש חו"מ שם.
 וגם במדרשים ריש פ' ויגש (תנחומא. ב"ר) סמך דיני ערבות לערבות יהודה.

אין כוונת רב הונא שאצל יהודה היה דין של ערבות, אלא שמכיוון שיהודה הגדיר את התחייבותו בשם 'ערבות' למדים מזה ששעבודו של ערב (גם בממון) הוא גדר של שעבוד כמו ערבות יהודה.

כי עניין הערבות ניתן לבאר בשני אופנים:

השעבוד של הערב הוא רק על החוב, שהוא משעבד את עצמו לשלם את חובו של השני.

הערב עומד במקומו של הלוה, ולכן גופו של הערב משועבד לשלם את החוב כמו הלוה⁵⁷.

ואת זה למדים מיהודה:

שכשם שהערבות של יהודה לא היתה רק על עצם ההחזרה בלבד אלא ששיעבד את נפשו לגמרי, כלשון רש"י (ויגש מד, לב) "ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בב' עולמות" – כך גם כל ערב משעבד גם את גופו לחוב.

ובעומק יותר, יש לקשר את דין ערבות הפרטית (הנ"ל) עם גדר הערבות הכללית ש"כל ישראל ערבים זה בזה" (שבועות לט, סע"א ועוד), שגם בזה יש לומר בשני אופנים:

הערבות של ישראל זה לזה היא מצד נשמתם, שכל הנשמות הן מציאות אחת ו"מעורבים זה בזה" (משא"כ "הגופים מחולקים" – תניא פל"ב), ולכן היא רק בעניני נשמתו, כמו בקיום מצוות עשה או חיוב תוכחה על ל"ת וכדו'.

כיון שעניינם של ישראל הוא מה שהם "גוי אחד בארץ", כפירוש רבינו הזקן (אגה"ק ס"ט) שגם בעניינים ארציים וגשמיים מגלים אחדות הוי' – לכן אפשר לגלות גם בענייני ממון את האחדות שבישראל שהם ערבים ומעורבים זה בזה.

ורב הונא סובר כאופן הב', שכאשר יהודי משעבד את עצמו לשלם ממון חברו – אין זה רק דבר חיצוני ו'ממוני', אלא האחדות של נשמות ישראל פועלת גם בעסקיהם הגשמיים שערבות ממונית משעבדת את נפשו להיות נחשב כמו חברו.

ואת זה למדים דווקא מיהודה, שעניינו מלכות, כברכת יעקב (ויחי מט, י) "לא יסור שבט מיהודה וגו'" – כי המלך, הכולל את כל העם (ובלשון תשובת הרשב"א ח"א סקמ"ח:

57. ולפי"ז, זה שאינו גובה מן הערב אלא אי"כ גובה תחילה מן הלוה (ב"ב קעג, ב ואילך) הוא כעין תנאי ערב ולא מעצם גדרו. וראה תוס' רי"ד קדושין ח, ב. ושקו"ט בארוכה בלקו"ש חכ"ו עמ' 147. ושי"נ.

"המלך כציבור שהצבור וכל ישראל תלויין בו" הוא זה שמאחד את כל בני ישראל להיות מציאות אחת.

מבוטס על: לקוטי שיחות חלק 2, ויגש שיחה א (עמ' 215 ואילך). השיחה בלה"ק במקור.

'משפט שלמה' במשמעותו החינוכית

(הפטרת מקץ)

סיפר הרב טוביה פלס, כפר חב"ד:

באחת ה'יחידויות' להן זכיתי, דיבר הרבי על המשפט המפורסם שערך שלמה המלך בין שתי האימהות שרבו על תינוק אחד (מלכים א, ג):

"ויאמר המלך: זאת אומרת זה בני החי ובנך המת, וזאת אומרת לא כי בנך המת ובני החי .. ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת. ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך . . בי אדוני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו, וזאת אומרת גם לי גם לך לא יהיה גזורו"

והרבי הסביר את הסיפור:

על כל ילד יהודי יש שני 'כוחות' שנלחמים עליו: צד הקדושה וצד ה'לעומת זה' [=ה'קליפה']. וכל אחד מהם טוען "בני החי" – שהחיות של הילד שייכת לו, כלומר שצד הקדושה רוצה שיהיה מונח רק בתורה, והצד השני רוצה שיהיה מונח רק בעולם הזה ובחכמות חיצוניות.

ובסופו של דבר צד ה'קליפה' טוען: "לא לי לא לך יהיה, גזורו", כלומר שאין הכוונה ל'גזורו' כפשוטו, אלא שהיא מוכנה שהילד יהיה "חצי חצי" – לחנך את הבן לשתי גישות גם יחד: לקדושה ול'לעומת זה'.

אבל צד הקדושה טוענת "תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו", כלומר, שהמצב של "גזורו", לשלב קדושה ו'לעומת זה' הנו, במובן מסויים, מצב חמור יותר מאשר מצב חינוך רק ל"לעומת זה"...

מבוסס על: קוני' "לשמך תן כבוד" (ניסן תשע"ו) עמ' 38, מאת הרב זושא וולף ששמע מפיו. וראה גם ביאור דומה בלקו"ש ח"א עמ' 185 בעניין "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים . . ואם הבעל לכו אחזירו" (הפטרת תשא) – ע"ש הטעם בארוכה)

לע"נ סב החתן

הרה"ח ר' אהרן יצחק ז"ל

בן הרה"ח ר' חיים חנוך העניך ז"ל

לייכטר

זכה לצאת בשליחות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לחידוש היישוב החב"די

בעיה"ק צפת ת"ו

שם חיזק את מוסדות חב"ד, הרבה בהכנסת אורחים וחיזק רוח נדכאים

נלב"ע יום ד', י"ט מנחם אב ה'תשנ"ד

ת' נ' צ' ב' ה'

* * *

לע"נ סב החתן

הרה"ח ר' אליעזר ז"ל

בן הרה"ח ר' משה יעקב ז"ל

זילבר

נכד הגאון הרב אברהם חיים נאה ז"ל

טרח בגמילות חסדים בגופו ובממונו, פעל רבות להנצחת זכר סבו הגרא"ח

נתקרב לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אשר קירבו באופן מיוחד

נלב"ע יום ועש"ק פ' פרה, י"ט אדר ה'תש"ע

ת' נ' צ' ב' ה'

לע"נ סב הכלה

הרה"ח ר' **משה נח** ז"ל בן הרה"ח ר' שלמה ז"ל

הרשקופ

נלב"ע יום ועש"ק, כ"ד מרחשון ה'תשס"ד

ת.ג.צ.ב.ה

לע"נ סבתא של הכלה

מרת **דבורה רייזל** ז"ל בת הרה"ח ר' יצחק ז"ל

הרשקופ

נלב"ע יום ד', ח' אדר א' ה'תשל"ח

ת.ג.צ.ב.ה

∞ • ∞

מוקדש לכבוד החתן והכלה שיחיו ע"י הסבתא

אמי מודתי מרת **ראשה איידל (עדינה)** שתחי'

לעילוי נשמת הוריה היקרים

הרב ר' **פנחס נחום** בן ר' יוסף לייב ז"ל

וזוג' מרת **מרים** ע"ה בת ר' משה ז"ל

המבורגר

ת.ג.צ.ב.ה.

לזכות

החתן והכלה

הרה"ח ר' מנחם מענדל

חוג' רבקה שיחיו

זילבר

והוריהם

הרה"ח ר' אברהם חיים חוג' דבורה לאה שיחיו זילבר

והרה"ח ר' אברהם יוסף חוג' רובה שיחיו הרשקופ

וזקניהם

הרה"ח ר' משה צבי הלוי חוג' עדינה שיחיו רובינשטיין

הרה"ח ר' ישראל הכהן חוג' רינה שיחיו (לייכטר) כהן

הרה"ח ר' יום טוב ליפמאן חוג' רחל לאה שיחיו קליין

דיה"ר שיראז רוב נח"ר מכל יו"ח מתוך כריות גופא ונהורא מעליא,

לאורך ימים ושנים טובות